

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Nuorten hyvinvointi kunnallisessa hyvinvoinnin edistämistyössä

Hallintotiede

Pro gradu -tutkielma

Samuli Tuominen

Kevät 2026

Lapin yliopisto

Työn nimi: Nuorten hyvinvointi kunnallisessa hyvinvoinnin edistämistyössä

Tekijä: Samuli Tuominen

Koulutusohjelma: Hallintotiede

Pro gradu -tutkielma

130 sivua, liitteitä 49

Vuosi: 2026

Tiivistelmä

Tämän tutkielman aihe on nuorten hyvinvointi kunnallisessa hyvinvoinnin edistämistyössä. Selvitän sitä, kuinka nuorten ja nuorten aikuisten näkökulma tulee huomioiduksi kuntien hyvinvoinnin edistämiseen tähtäävässä työssä. Tämän asian selvittämiseen olen käyttänyt lähteinä kuntien laatimia hyvinvointikertomuksia, kunta strategioita, kertomuksia kuntien hankkeista ja hyvinvointiin vaikuttavista toimenpiteistä. Tutkimusmenetelmänä käytetään kvalitatiivista tapaustutkimusta ja sisällönanalyysiä. Olen rajannut tutkimuksen viiden pohjoispohjalaisen kunnan nuoriin ja nuoriin aikuisiin.

Nuorten hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta on tärkeää ottaa huomioon hyvinvoinnin käsitteen laaja-alaisuus. Hyvinvointiin sisältyy elämänlaatu, joka on paljon enemmän kuin esimerkiksi aineellinen hyvinvointi ja varallisuus. Hyvinvointi ja hyvä elämänlaatu ovat ihmiselle subjektiivisia kokemuksia. Tavoite on todentaa sitä ovatko kunnat kyenneet edistämään nuorten hyvinvointia hyvinvointipalveluidensa avulla.

Tutkimuksen tuloksina todettakoon, että kansalainen on itse merkittävässä asemassa huolehtiessaan hyvinvoinnistaan. Kunta tukee hyvinvoinnista huolehtimista muun muassa liikuntapaikkarakentamisella, kulttuuritarjonnalla, terveys- ja sosiaalipalveluilla (terveys- ja sosiaalipalvelut siirtyivät 2023 alussa hyvinvointialueiden vastuulle) ja työllisyyspalveluilla. Oulu isona kaupunkina pystyy tarjoamaan monipuolisemmat hyvinvointipalvelut nuorille kuin pienemmät maaseutukunnat. Maaseutukuntien pienemmistä resursseista huolimatta Siikalatvan kunta tarjoaa nuorille ilmaisia kunto- ja liikuntasali vuoroja. Siikalatva tekee yhteistyötä Haapaveden ja jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän kanssa työelämälähtöisessä ammattikoulutuksessa. Tällainen yhteistyö auttaa maaseutukuntia tuottamaan parempia palveluita kuntalaisille. Oulun naapurikunta Kempele tuottaa kuntalaisille ja erityisesti nuorille vapaa-ajan palveluita poikkihallinnollisena yhteistyönä niin sanotun Kempele-Akatemian kautta.

Kunnat maksavat työnantajalle yleisesti palkkatukea, jos työnantaja yritys palkkaa työttömän kuntalaisen työsuhteeseen. Palkkatukea ei kuitenkaan voida pitää erityisenä toimenpiteenä hyvinvoinnin edistämiseksi, koska se on laissa säädetty tukitoimi, eikä näin ollen vapaaehtoinen toimi. Kunnan vapaaehtoiset toimet hyvinvointiin panostamisessa kertoo enemmän toimien aktiivisuudesta ja hyvinvointiin panostamisen laajuudesta.

Oulussa pyritään vaikuttamaan työnhakupalveluihin, alueen elinvoimaisuuteen, rakennemuutoksen vaikutuksiin ja yritysten toimintaedellytyksiin. Oulun nuorten palveluissa on tarjolla panostusta liikuntaan ja terveellisen elämän edistämiseen. Työpajatoiminnan yhteydessä panostetaan taloudenhallintaan ja ehkäisevään päihdetyöhön edellä kerrottujen liikunnan ja terveellisten elämäntapojen lisäksi. Näiden terveys- sosiaalipalveluiden siirtyminen hyvinvointialueiden vastuulle on muuttanut kaupungin toimintakenttää, mutta hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen tapahtuu yhteistoiminnassa kunnan ja hyvinvointialueiden kanssa.

Avainsanat: nuoret, hyvinvointi, elämänlaatu, kunnat, hyvinvointipalvelut, kvalitatiivinen tutkimus.

Sisällys

1 JOHDANTO.....	3
1.1 Taustaa	3
1.2 Tutkimustehtävä	5
1.3 Aiempi tutkimus.....	6
2 Hyvinvointi.....	13
2.1 Hyvinvoinnin määrittely	13
2.2 Nuorten hyvinvoinnin osatekijät	17
2.3 Nuorten hyvinvoinnin erot	19
2.3.1 Opiskelijoiden hyvinvoinnin kehitys	20
2.3.2 Yläkouluikäisten hyvinvointierot.....	25
2.3.3 Yläkouluikäisten hyvinvointierot äidin koulutustausta huomioiden.....	26
2.3.4 Toisen asteen opiskelijoiden hyvinvointierot.....	26
2.3.5 Vanhempien koulutuksen yhteys nuorten aikuisten koulumenestykseen, jatko-opintoihin ja hyvinvointiin	27
2.4 Syrjäytymisen riskitekijät voivat vaikuttaa nuoren hyvinvointiin	28
3 Hyvinvoinnin edistäminen kunnassa.....	36
3.1.1 Nuorisotakuu	41
3.1.2 Säädosperusta	41
3.1.3 Valtioneuvoston nuorisopolitiikka	42
3.2 Strategian arviointi	45
3.3 Kunnan hyvinvointikertomus strategian arviointivälineenä	45
3.4 Kunnallinen hyvinvointikertomus nuorisotyöttömyyden näkökulmasta	47
3.5 Nuorisotyöttömyyteen vaikuttaminen ja sen määrittely.....	47
3.6 Koulutuksen vaikutus nuorisotyöttömyyteen.....	48
3.7 Kunnallinen hyvinvointikertomus.....	50
4 Tutkimusmenetelmät	52
4.1 Tapaustutkimus	52
4.2 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi	54
4.3 Kriteerit, joilla tarkastelen kuinka kunnat ottavat hyvinvoinnin edistämistyössä huomioon nuoret	55
5 Nuorten hyvinvoinnin edistäminen kunnissa	59
5.1 Case Liminka.....	59
5.2 Case Tyrnävä.....	62
5.3. Case Siikalatva	67
5.4 Case Kempele.....	70
5.5 Case Oulu	73
5.6 Yhteenvedo tutkimustapauksista.....	77
6 Pohdinta ja johtopäätökset	81
Lähteet.....	90
Liitteet	98

1 JOHDANTO

Tässä työssä tutkitaan sitä, millaisessa asemassa nuorten hyvinvointi on kuntien hyvinvoinnin edistämistyössä. Nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen ovat olleet viime vuosina paljon esillä julkisessa keskustelussa. Ajattelen aiheen merkitykselliseksi ja ajankohtaiseksi tutkimuksen kannalta. Tähän aiheeseen on saatavissa tietoa kunnallisista hyvinvointikertomuksista ja muista kunnallisista dokumenteista.

Tutkimus käsittelee nuorten hyvinvoinnin edistämistä kuntien tuottamien palveluiden kautta. On huomioitava, että sosiaali- ja terveystalvet ovat siirtyneet tämän tutkimuksen aikana kunnilta hyvinvointialueille, mutta tässä tutkimuksessa sosiaali- ja terveystalveluiden tuottaminen on vielä osana kuntien hyvinvoinnin edistämistyötä. Todettakoon, että kuntien vastuulla on edelleen esimerkiksi liikuntapaikkarakentaminen, joka edistää terveyttä ja hyvinvointia ihmisten harrastaessa liikuntaa. Täytyy ottaa myös huomioon, että kulttuuritalvet tuottavat henkistä hyvinvointia ja parantavat elämänlaatua. Hyvinvointi ei ole pelkkää fyysistä terveyttä. Tutkimus käsittelee hyvinvointia ja elämänlaatua laaja-alaisesti kuten tässä kappaleessa on mainittu ja näiden edellä mainittujen lisäksi koulutus ja työllisyys tuovat hyvinvointia ja toimeentuloa elämään. Koulutus ja työllistyminen on tässä tutkimuksessa tärkeässä asemassa.

1.1 Taustaa

Vuonna 2021 tehdyssä kouluterveyskyselyssä noin kaksi kolmesta 8. ja 9. luokkalaisista, lukiolaisista ja ammattioppilaitoksissa olevista tuntevat tyytyväisyyttä elämästään. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, Nuorten hyvinvointi, 2021, artikkelin lähteenä mm. kouluterveyskysely 2021) Todettakoon kuitenkin, että elämäänsä tyytyväisten osuus on vähentynyt vuodesta 2019. Elintapojen osalta, erityisesti ammattiin opiskelevien keskuudessa tupakointi on vähentynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana. Nuorten keskuudessa humalahakuinen juominen on myös vähentynyt. Suurin osa nuorista kokee terveydentilansa hyväksi, mutta noin yksi neljästä nuoresta kokee terveydentilansa huonoksi tai keskinkertaiseksi. Nuorten hyvinvoinnin haasteet liittyvät osallisuuteen, mielenterveyteen, häirinnän ja väkivallan kokemiseen. Nuoret kokevat myös haasteellisiksi kouluyhteisöön kiinnittymisen ja vaikuttamismahdollisuudet oppilaitoksissa. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2021)

Osallisuuden kokemus liittyy keskeisesti hyvinvointiin. Matalan osallisuuden kokemus on yhteydessä koulukiusaamiseen ja heikentyneeseen nuorten hyvinvointiin. Nuorella iällä etsitään tulevaisuuden suuntia, jolloin osattomuus saa tulevaisuuden näkymät näyttäytymään nuorelle negatiivisessa valossa. (Virrankari, Leemann ja Kivimäki 2020, 7) Lasten osallisuuden toteutuminen vaatii aikuiselta ymmärrystä ja kykyä tunnistaa lapsen osallistumisoikeus. (Stenvall 2020, 34) Olisi tärkeää pyrkiä tukemaan nuoren osallisuutta. Osallisuuden kokemus vahvistuu sillä, että nuori on mukana itseään koskevassa päätöksenteossa. Osallisuus toteutuu vastavuoroisuuden kokemuksena olemalla osana jossain yhteisössä. Harrastuksien kautta itsetuntemus lisääntyy ja aktiivinen ote omaan elämään tulee lisääntymään. (Koivisto & Rautakoski, 2013)

Valtiontalouden tarkastusviraston laskelmien mukaan yksi syrjäytynyt nuori maksaa kansantaloudelle noin 1,2 miljoonaa euroa. Summa koostuu erilaisista tuista, palvelukustannuksista ja saamatta jääneistä verotuloista. (Kokko, 2023) Nuorten hyvinvointi ja syrjäytymisen ehkäisy ovat kansantaloudellisestikin merkittäviä asioita, jos pidetään kiinni hyvinvointivaltion rahoituksesta tulevaisuudessa. Suomen kaltaisessa yhteiskunnassa ei ole varaa menettää nuoria syrjäytyneinä työelämän ulkopuolelle.

Pohjoismainen hyvinvointipolitiikka ja regiimi pitävät sisällään ajatuksen yhteiskuntaluokkien välisestä vahvasta solidaarisuudesta, universaalista vahvasta sosiaaliturvasta ja sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Tämä ajattelu vaikuttaa nuorten hyvinvointiin tähtäävään politiikkaan. Tasa-arvo ja solidaarisuus näkyvät esimerkiksi kaikille lapsille ja nuorille maksettavissa lapsilisissä. Uutena päätöksenä tullut kaikille pakolliset ja maksuttomat toisen asteen opinnot. Näihin etuihin ei vaikuta esimerkiksi perheen tulotaso. (Paakkunainen & Mykkänen, 2021, 121)

Olen valinnut kunnallisen tason tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteeksi, koska mielestäni dokumenttiaineistona käytetyt kuntien laajat hyvinvointikertomukset ovat hyvin saatavilla käyttöön. Lisäksi kunnat päättävät laajasti nuorten hyvinvointiin ja elämänlaatuun vaikuttavista palveluista ja asioista sosiaali- ja terveystalouden hyvinvointialueille siirtymisen jälkeenkin. Kun katsoo valtiovarainministeriön listausta kuntien tärkeimmistä tehtävistä, niin kaikki tehtävät mielestäni liittyvät tavalla tai toisella kansalaisten hyvinvointiin ja elämän laatuun.

1.2 Tutkimustehtävä

Tutkimuksessa tarkastellaan nuorten hyvinvoinnin edistämistä kunnallisessa hyvinvoinnin edistämistyössä. Tutkimuskysymys on seuraava: Millä tavoin nuorten hyvinvointi huomioidaan kunnallisessa hyvinvoinnin edistämistyössä eri elämänlaadun ulottuvuuksien näkökulmasta? Tällä tutkimuskysymyksellä halutaan vastauksia siihen, miten kunnissa pyritään vähentämään ja ehkäisemään nuorten syrjäytymistä ja huono-osaisuutta. Nuorten elämänlaadun paraneminen vähentäisi yhteiskunnalle koituvia kustannuksia pidemmällä aikavälillä.

Tutkimuksessa hyvinvointi määritetään hyödyntämällä elämänlaadun (Quality of Life) käsitettä. Elämänlaatu on käsite, johon vaikuttavat monet asiat. Elämänlaadun neljä ulottuvuutta ovat fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja elinolojen muodostama elämänlaatuun vaikuttava kokonaisuus. (Vaarama ym. 2014) Elämänlaatuun sisältyy sekä subjektiivisia, että objektiivisia osa-alueita. Subjektiivinen elämänlaatu viittaa kyseessä olevan yksilön omaan arvioon elämänsä sen hetkisestä tilasta. Objektiivinen elämänlaatu on mitattavissa objektiivisilla mittareilla, joita ovat muun muassa terveydentila ja varallisuus. (Järvenpää 2020, 12)

Tutkimuksen aineisto muodostuu dokumenttiaineistosta ja aineistona ovat kuntien laajat hyvinvointikertomukset. Hyvinvointikertomus on osa kunnan strategista johtamista hyvinvointisuunnitelman lisäksi. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, 2023) Kunnallinen hyvinvointikertomus on osa ja sen tekeminen toimii osana kunnallista strategiatyötä, talousarviota ja kuntasuunnittelua. Hyvinvointikertomus ajoitetaan osaksi vuosittaista suunnitteluprosessia. Laaja hyvinvointikertomus tehdään kerran valtuustokauden aikana. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2023) Hyvinvointikertomukseen kootaan kaikki olemassa olevat hyvinvointitiedot kuntalaisista ja kunnan palveluista (taustatekijät, vahvuudet ja kehittämistarpeet) yhteen dokumenttiin. Hyvinvointikertomukseen sisältyy suunnitelma kuntalaisten hyvinvoinnin parantamisen painopistealueista, tavoitteet, toimenpiteet, taloudelliset resurssit sekä tuloksellisuutta mittaavat arviointimittarit. (Valtiovarainministeriö, 2018)

Hyvinvointikertomus on kunnan ylimmän johdon työväline. Sen valmisteluun tulisi osallistua kaikki hallinnonalat. Myös luottamushenkilöt eli kunnanhallitus ja lautakunnat osallistuvat sekä laajan että vuosittaisen hyvinvointikertomuksen laadintaan. Hyvinvointikertomuksen avulla

kunnan tarkastuslautakunta seuraa kunnan toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista osana arviointikertomusta. Näin hyvinvointikertomus antaa pohjan toiminnan tuloksellisuuden seurannalle. Valtuusto hyväksyy hyvinvointikertomuksen osana talouden ja toiminnan suunnittelua. (Valtiovarainministeriö, 2018) Hyvinvoinnin edistämistoimenpiteiden onnistumisen arviointi tapahtuu vuosittain valtuustolle annettavassa raportissa. (Haapasalo 2019, 2) Tärkeää on myös huomioida strategian vaikuttavuutta kuntalaisiin. Vaikuttavuutta voidaan mitata hyvinvointikertomusta hyödyntäen.

Tutkimuksen metodina on tapaustutkimus, jossa tapauksina ovat viisi Pohjois-Pohjanmaan alueen kuntaa. Tapaustutkimuksessa on tärkeää osata valita tapaukset sen mukaan, että niillä saadaan relevantit vastaukset tutkimuskysymyksiin ja ne ovat merkittäviä tutkimuskohteen kannalta (Valli 2018, 192.) Tapauksen valinnassa on tärkeintä se, että tutkija itse tietää mihin tämä tapaus liittyy ja voi sen avulla perustella tutkittavaa asiaa. Tapauksen tulee olla tutkimuksen kannalta relevantti. (Valli 2018, 193.) Viisi tapauskuntaa ovat: Oulu, Kempele, Tyrnävä, Liminka ja Siikalatva.

1.3 Aiempi tutkimus

Maria Mattilan pro gradu -tutkielma käsittelee hyvinvointijohtamista osana kuntien strategiaa. Mattilan tutkielmassa todetaan, että kuntatasolla hyvinvoinnin edistäminen vaatii strategista otetta hyvinvointijohtamiseen. Päätöksenteon tulee pohjautua tietoon kunnan toiminnasta ja tietoon kuntalaisista mukaan luettuna kuntalaisten elinympäristö. Mattilan (2018, 55) mukaan hyvinvointitietoa on laajasti saatavilla, mutta yhteneväisien käytäntöjen puute ja tiedon hajallaan olo vaikeuttaa sen tehokkaampaa käyttöä. Hyvinvointikertomus sisältää tiedon kunnan toiminnasta, elinympäristöstä ja kuntalaisista. Hyvinvointikertomuksen tarkoituksena onkin koota hajallaan olevat tiedot yhteen dokumenttiin useiden asiantuntijoiden yhteistyönä. Hyvinvointikertomuksesta saadaan tietoa siihen mihin suuntaan strategiaa pitää päivittää. Aihe voidaan nähdä tärkeänä tutkimuskohteenä, jotta tiedetään, mikä merkitys on kunnan strategialla ja toisaalta hyvinvointikertomuksella. Ei voi olla niin, että näillä asiakirjoilla ei olisi merkitystä käytännössä.

Tutkimustehtäväni tarkoituksena on saada tietoa nuorten hyvinvoinnista ja kuntien toimista nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn. Kun Mattilan pro gradu - tutkielman mukaan hyvinvointikertomus sisältää kootusti tiedon kunnan toiminnasta, elinympäristöstä ja kuntalaisista, niin tästä

löytyy yhteys tutkimustehtäväni ja Mattilan tutkielman välille. Ilman hyvinvointikertomusta ei saada tutkimustehtävän kaipaamaa tietoa.

Niina Ahlgren on tutkinut vuonna 2018 julkaistussa pro gradu -tutkielmassaan kuntia hyvinvointikertomusten raportoijina. Ahlgren toteaa työssään, että hyvinvointikertomukset hakevat vielä muotoaan itsessään ja myös laatimistrakenteiden osalta. Ahlgren tulee tutkielmassaan siihen tulokseen, että nykyisellään hyvinvointikertomusten ongelmana on niiden jäsentämättömyys ja uutuus (Ahlgren 2018, 53). Johtopäätöksissä Ahlgren toteaa hyvinvointikertomuksen tarpeellisuuden, koska aiemmin kunnissa laaditut hyvinvointistrategiat ovat olleet niin hajanaisia, että kokoava hyvinvointikertomus on tullut tarpeeseen. Lisäksi tuloksista ilmenee, että hyvinvointikertomuksista löytyvät oikeat ja riittävät tiedot. Hyvinvointia on käsitelty laajasti eri väestöryhmät huomioiden ja kertomukset ovat pääasiassa neutraaleja. (Ahlgren 2018, 54) Hyvinvointikertomuksen tulisi olla tiivis kuvaus hyvinvoinnin sen hetkisestä tilasta. Pitkissä hyvinvointikertomuksissa on haasteena kokonaisuuden hahmotus. Hyvinvointikertomuksen ajantasaisuuden kanssa ilmeni haasteita ja yhteys strategiaan oli usein heikosti esitetty. (Ahlgren 2018, 54) Ahlgren toteaa hyvinvointikertomuksen saatavuuden olleen heikko ja raportin ulkomuodon vaihdelleen paljon sähköisen kertomuksen ja kunnan verkkosivuilla olevan välillä. Ahlgrenin mukaan myös kuntalaisten kokemukset palveluiden toimivuudesta ja koetusta hyvinvoinnista puuttuivat hyvinvointikertomuksista. (Ahlgren 2018, 55) Lopuksi Ahlgren toteaa, että kuntalaisia tulisi informoida paremmin hyvinvointikertomuksista, sillä heidän hyvinvointiaan niissä käsitellään. Ilman kuntalaisten huomion lisäämistä kokemustiedon kerääminen voi olla haasteellisempaa. (Ahlgren 2018, 56).

Ahlgrenin pro gradun tutkimustulosten pohjalta voidaan todeta, että hyvinvointikertomukset ovat merkityksellisiä tutkimustehtäväni kannalta, koska ne kokoavat hajallaan olevan tiedon yhteen dokumenttiin ja näin ollen helpottavat tiedon löytämistä tutkimustehtävän esittämien kysymysten vastauksien löytämiseksi.

Pirjo Turtiainen tutki väitöskirjassaan nuorten hyvinvointia alueellisen erilaistumisen näkökulmasta. Tutkimuskohteena oli yhdeksäsluokkalaisten nuorten käsitykset hyvinvoinnista ja hyvinvoinnin reunaehdoista kolmella sosioekonomisesti erilaisella asuinalueella 2000-luvun alun Helsingissä. Hän tarkasteli hyvinvointia ainekirjoitus-, haastattelu- ja kyselyaineiston kautta. Pirjo Turtiainen toteaa väitöskirjassaan, että nuorten käsitykset hyvästä elämästä, hyvinvoinnista ja hyvästä asuinympäristöstä olivat hyvin samanlaiset, riippumatta siitä millaisella

asuinalueella he asuivat. 2000-luvun alussa helsinkiläisten asuinalueiden eriytymiskehitys oli vielä maltillista, mutta nuorten puheissa alueiden erilaisuus oli kyllä havaittavissa. Nuorten arki näyttäytyi tutkimuksessa monipaikkaisena ja heidän ulottuvillaan oli kaupungin tarjoamat mahdollisuudet. Nuoret uskoivat vaikutusmahdollisuuksiinsa asuinalueestaan riippumatta. (Turtiainen 2020, 3-4) Turtiainen tulkitsi, että nuoret painottivat toiminnallista ympäristöä ja vielä erityisesti kulkuyhteyksien merkitystä omasta ikään tyypillisestä näkökulmasta, kun he laajentavat omaa elinympäristöään. (Turtiainen 2020, 75) Turtiainen havaitsi nuorten kirjoittamista aiheista, että sillä asuinalueella, jolla oli vahvimmat resurssit, nuoret kirjoittivat vähemmän sosiaalisista ongelmista kuin kahdella muulla asuinalueella. Sosiaalisilla ongelmilla tarkoitettiin esimerkiksi levottomuutta, alkoholin ja huumeiden käyttöä ja lisäksi vielä rikollisuutta. Vahvimman alueen ainekirjoitukset olivat sävyiltään muita alueita positiivisempia. (Turtiainen 2020,76) Aineissa nuoret kirjoittivat sosiaalisten ongelmien sävyttämästä nykytilanteesta. Turtiaisen mukaan oman asuinalueen heikkeneviin näkymiin ratkaisuna nuoret pitivät muuttoa muualle omien tulevaisuuden näkymien parantamiseksi. Asuinalueen sisällä muuttaminen nähtiin myös ratkaisuksi siten, että muutetaan paremmalle puolelle asuinalueen sisällä. Lisäksi asuinalue ei heikennä opiskelumahdollisuuksia, koska opiskelu tapahtuu oman asuinalueen ulkopuolella usein. Jotkut nuorista kuitenkin näkivät oman tulevaisuutensa heikkenevän asuinalueensa mukana. (Turtiainen 2020, 76)

Turtiaisen väitöskirjan havaintojen perusteella saadaan vastauksia tutkimukseni tutkimustehtävän ratkaisemiseksi. Kunnan kannattaa panostaa rahoituksella kaupunginosien eriarvoisuuden vähentämiseen, nuorten tulevaisuuden näkymien parantamiseksi myös heikomman tulotason alueilla. Kuntien kannattaa politiikallaan vähentää eri alueiden välisiä eroja.

Anne Konu on väitöskirjassaan tutkinut oppilaiden kouluhyvinvointia. (Konu 2002) Tutkimuksen tarkoituksena oli selkeyttää kouluhyvinvoinnista käytävää keskustelua sekä tuottaa väline kouluhyvinvoinnin arviointiin. (Konu 2002, 6) Anne Konun väitöstutkimuksen mukaan oppilaiden kotioloilla, mutta myös ympäröivällä yhteisöllä on oma tärkeä merkityksensä oppilaiden oman hyvinvoinnin kannalta kuin myös koko koulun kannalta. Konu jakaa kouluhyvinvoinnin käsitteen neljään osa-alueeseen, jotka ovat *koulun olosuhteet, sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttamisen mahdollisuudet ja terveydentila*. (Konu 2002, 43) Koulun olosuhteet tarkoittavat koulun fyysistä ympäristöä ja koulurakennusta. Olosuhteisiin lukeutuu myös vähemmän konkreettiset turvallinen työskentely-ympäristö, melu, ilmanvaihto, lämpötila jne. Olosuhde kategoriaan lasketaan myös lukujärjestys, työskentelyn jaksotus, ryhmäkoot ja käytössä olevat

rangaistukset. Voidaan olosuhde asioina myös pitää oppilaille tarjottavia palveluita kuten kouluruokailu, terveydenhuolto ja oppilaanohjaus. (Konu 2002, 44)

Sosiaaliset suhteet käsittävät sosiaalisen opiskeluympäristön, opettajaoppilassuhteen, suhteen koulukavereihin, ryhmädynamiikan, kiusaamisasiat, kotien ja koulun välisen yhteistyön, päätöksenteon koulussa ja koulun ilmapiirin. Sosiaalisiin suhteisiin kuuluu myös koulun suhteet ympäröivään yhteisöön muun muassa terveydenhuoltoon ja sosiaalitoimeen. (Konu 2002, 44-45)

Itsensä toteuttamisen mahdollisuudella koulussa tarkoitetaan koulun tarjoamia mahdollisuuksia itsensä toteuttamiseen ja jokaista oppilasta tulee pitää tärkeänä osana kouluyhteisöä. Oppilaan tulee voida osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Tärkeää ovat oppilaan mahdollisuudet parantaa tietoja ja taitoja omissa kiinnostuksenkohteissa ja omalla etenemisnopeudella. Positiivisten oppimiskokemusten kautta edistyvät itsensä toteuttamisen mahdollisuudet. Vapaa-ajan aktiviteetit vahvistavat itsensä toteuttamista. Lisäksi opiskelun kannalta on tärkeää saada työlle arvostusta vanhemmilta, opettajilta ja omilta ystäviltä. (Konu 2002, 45-46)

Koulun hyvinvointimallissa terveydentila nähdään hyvinvoinnin erillisenä osa-alueena. Sitä pidetään tässä tapauksessa henkilökohtaisena tilana, johon ulkoisilla olosuhteilla on vaikutuksensa. (Konu 2002, 46) Pojat kokevat koulun olosuhteet hiukan paremmiksi kuin tytöt. Pojat näkivät oman terveydentilansa taas selvästi parempana kuin tytöt. Tytöt taas kokivat hiukan pokia paremmiksi sosiaaliset suhteet ja itsensä toteuttamisen mahdollisuudet. (Konu 2002, 52)

Konun väitöskirjan tuloksilla oppilaiden hyvinvoinnista on suora yhteys tämän tutkielman tutkimustehtävään, kun tarkoituksena on parantaa nuorten hyvinvointia ja elämänlaatua. Konun väitöskirjan tulokset vaikuttavat nuorten hyvinvointiin ja itsetuntoon. On tärkeä vaikutus kodilla, koululla ja ympäröivällä yhteisöllä oppilaan hyvinvointiin ja näkemykseen omista mahdollisuuksistaan onnistua tavoitteissaan.

Lauri Lantela on väitöskirjassaan tutkinut nuorten hyvinvointioppimisen tukemista kompleksisessa toimintaympäristössä. Lantelan tutkimuksen tavoite on yhdistelemällä nuorten, vanhempien ja ammattilaisten näkemyksiä tuottaa tietoa, jolla voidaan tukea hyvinvointioppimista. (Lantela 2021, 3.) Peruskoulu rakennettiin aikanaan tasa-arvon periaatteelle. Koulun tehtävänä opetuksen lisäksi on pyrkiä tarjoamaan asuinpaikkakunnasta ja taustasta riippumatta

hyvinvoinnin tuki. Perhetaustan aiheuttamien erojen tasoittaminen on koulun yhteiskunnallisen tehtävän suurimpia haasteita. Perheen ilmapiiritekijät ja sosioekonominen asema ovat yhteydessä sosiaalisen kanssakäymisen ongelmiin koulussa. Perhetaustalla on yhteys kouluaikaiseen ja myöhemmän elämän hyvinvointiin. (Lantela 2021, 8)

Lantelan tutkimuksen tavoite hyvinvointioppimisen tukeminen liittyy tutkimustehtävääni siten, että kun nuori oppii pitämään huolta hyvinvoinnista ja elämänlaadusta hyvinvointioppimisen kautta niin tutkimustehtävän aiheet hyvinvointi ja elämänlaatu paranevat. Hyvinvointioppiminen merkitsee sitä, että opitaan taitoja, joilla pidetään huolta hyvinvoinnista.

Tieteellisessä tutkimuksessa ei ole juurikaan käytetty hyvinvointioppimisen termiä, niin hyvinvoinnin eri osa-alueisiin liittyvän oppimisen tapojen omaksumisen tutkimusta on tehty aika paljon. Perheen kesken voi tapahtua terveys- ja liikuntatottumusten periytymistä tai esimerkkinä kaveripiirin sisällä tapahtuvaa tupakoinnin ja alkoholin käytön tottumusten samankaltaisuutta. Lantela rajaa väitöstutkimuksensa hyvinvoinnin oppimiseen yhteisön jäsenenä. (Lantela 2021, 16) Lantelan tutkimuksen mukaan perheessä muodostuvilla valmiuksilla on keskeinen merkitys, sillä ne mahdollistavat osallisuuden ja toimijuuden hyvinvointia tukevissa ja hyvinvointioppimisen kannalta merkittävässä ympäristöissä kuten esimerkiksi koulussa ja muissa hyvinvointipalveluissa. (Lantela 2021, 51)

Lantelan tutkimuksessa koulun ja palveluiden toimintajärjestelmän yhteisön ulottuvuutta koskevassa osassa nousi keskiöön kohtaamiset arkipäivässä ja avun hakemisen mahdollisuudet (säännöt) sekä moniammatillisuuteen ja nuorten asemaa koskevat teemat. Koulun toimintajärjestelmä hahmottuu nuorille ja vanhemmille useita eri ammattilaisia kokoavana kasvuyhteisönä. Tässä kasvuyhteisössä olevista rooleista, vallasta ja hierarkiasta huolimatta tuloksista käy ilmi, että nuorella tulee olla aitoja vaikutusmahdollisuuksia omaa sekä yhteisön hyvinvointia koskevissa asioissa. Nuoren tulee tulla myös kuulluksi tasavertaisesti suhteessa eri alojen ammattilaisiin. Nuorten näkökulmasta koulu näyttäytyi yhteisönä, jolla on mahdollisuus tukea nuorten hyvinvointia ja osallisuutta tarjoamalla helposti saatavilla olevia palveluita ja hyvinvoinnin tukea. Nuorten näkökulmasta palveluiden ennaltaehkäisevyyden, oikea-aikaisuuden ja hyvinvointioppimisen vahvistaminen tarkoittavat kaikessa yksinkertaisuudessaan luotettavia aikuisia, joilla on aikaa kohtaamisiin. (Lantela 2021, 51)

Koulun tulee tulosten mukaan tunnistaa perhetaustoista johtuvat sosiaaliset erot, sillä ne vaikuttavat keskeisesti palveluosallisuuteen ja osallistumiseen. Perhetekijät vaikuttavat myös nuoren asenoitumiseen vaikuttamista kohtaan. Perhetekijät vaikuttavat myös asennoitumiseen ammattilaisia kohtaan. Hyvinvoinnin tuen palveluita tulee käsitellä suhteessa nuoren palveluihin osallistumisen valmiuksiin. Jos kotona on konflikteja niin se saattaa näkyä vuorovaikutus ja osallisuus ongelmina koulussa. Heikko vuorovaikutus vanhempien kanssa saattaa näkyä haluttomuutena hakea apua hyvinvoinnin ongelmiin. Avunhakemistilanteet ovat hyviä oppimistilanteita, joissa toimijuus vahvistuu ja hyvinvoinnin ylläpitämisen ominaisuudet kehittyvät. Nuoren hyvinvoinnin ja toimijuuden tukeminen edellyttää eri toimijoiden rajat ylittävää yhteistyötä. Nuoret arvioivat, että koulu on tärkein hyvinvoinnin tuen paikka, koska se kokoaa palveluita, selkeyttää saatavuutta ja saavutettavuutta muuten kompleksisessä ympäristössä. Tulosten mukaan palvelut tulee yhtenäisiksi matalankynnyksen ennaltaehkäiseviksi palveluiksi, jotta ne tukevat nuoren hyvinvointioppimista. (Lantela 2021, 51-53)

Nuoren syrjäytyminen voi olla seurausta elämänhallinnan puutteista ja yhteiskunnallisen toimintakyvyn vajavaisuudesta. Kaikki nuoret eivät kykene täyttämään yhteiskunnan yksilölle asettamia odotuksia. Toisaalta yhteiskuntakaan ei kykene integroimaan kaikkia ihmisiä järjestelmiin, joihin heidän oletetaan kuuluvan. Syrjäytymiseen tuntuu liittyvän ylisukupolvista dynamiikkaa, mikä pitäisi voida ottaa huomioon, että voitaisiin paremmin ehkäistä ja lievittää syrjäytymiskehitystä. Jos löydetään tehokkaita keinoja pedagogisia keinoja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn, niin se hyödyttää myös tulevia sukupolvia, sillä näillä nyt autettavilla nuorilla on tulevaisuudessa omat lapset (Hämäläinen 2006, 48)

Hämäläisen artikkelin havainnot liittyvät tutkimukseeni syrjäytymisen ehkäisyn kautta. Syrjäytymiskehityksen katkaisu parantaa yksilön hyvinvointia ja elämänlaatua. Syrjäytyminen on merkittävä uhka yksilön hyvinvoinnille. Kuten Hämäläinen toteaa tehokkaiden syrjäytymisen ehkäisy keinojen löytäminen voi hyödyttää myös tulevia sukupolvia.

Valtakunnallisessa kouluterveyskyselyssä 2019 peruskoulun kahdeksas ja yhdeksäs luokkalaiset kertovat kokemuksiaan esimerkiksi terveydenhoitajan, koululääkärin, kuraattorin tai psykologin vastaanotolle pääsyn helpoudesta. Kysely osoittaa, että kouluterveydenhoitajalle pääsy koetaan kaikista helpoimmaksi (80%). 75% koki lääkärin vastaanotolle pääsyn helpoksi muutoin kuin terveystarkastuksen kyseessä ollessa. Koulukuraattorille pääsyn koki helpoksi 78%.

Koulupsykologille pääsy oli vastausten perusteella vaikeinta (69% koki helpoksi). (Kivimäki ym. 2020, 4)

Kun pohditaan syitä näihin kokemuksiin siltä kantilta miksi kuraattorin ja psykologin palveluista koetaan saavan enemmän hyötyä tai ei lainkaan hyötyä useammin kuin terveydenhoitajan tai lääkärin vastaanotolta. Nähtävissä on, että näihin kokemuksiin vaikuttaa se, että kuraattorille ja psykologille ohjataan ne oppilaat, jotka hyötyvät näiden ammattilaisten palveluista. Kuraattorille ja psykologille ohjattavien oppilaiden ongelmat saattavat olla monimutkaisia, että niiden ratkaiseminen ei ole helppoa, mikä taas lisää tyytymättömyyttä. Toisaalta on huomioitava sekin, että kouluterveyskysely on valtakunnallinen, jotenka kokemukset saattavat vaihdella alueellisesti. Esimerkiksi julkisuudessa on mainittu Pohjois-Suomen psykologi pulasta.

Vastaanotolle pääsyn helppoudesta voidaan todeta, että terveydenhoitajalle pääsy koettiin helpoimmaksi, neljä viidestä piti sitä helppona. Täytyy ottaa huomioon, että joka viidennen mielestä se ei kuitenkaan ollut helppoa. Osa vastaajista, jotka pitivät sitä helppona saattavat tarvita aika vähän tai ei ollenkaan terveydenhoitajan apua. Täytyy myös ottaa huomioon se, että lääkärin tai psykologin vastaanotolle pääseminen koettiin hankalammaksi. Mielestäni se, että parhaimmassakin tilanteessa 20% kokee vastaanotolle pääsyssä vaikeuksia osoittaa, että tilanne ei ole riittävän hyvä.

2 Hyvinvointi

2.1 Hyvinvoinnin määrittely

Ahlgren toteaa, että suomalaisen hyvinvointipolitiikan mittarina ja päämääränä voidaan kansalaisten terveyttä ja hyvinvoinnin edistämistä. Ahlgrenin mukaan juuri hyvinvoinnin määrittely on kuitenkin hankalaa. (Ahlgren 2018, 17) Hyvinvointi on subjektiivinen kokemus. Subjektiivinen hyvinvointi on ihmisen oma kokemus elämän mielekkyydestä ja sen hyvydestä. Subjektiiviseen hyvinvointiin vaikuttaa professori Arto O. Salosen mukaan yksilön persoonakohtainen elämän historiaan pohjautuva näkemys mitä hyvinvointi on hänen omalla kohdallaan. Salosen mukaan kannattaa panostaa yhteyksien luomiseen muihin ja elämän ilon saavuttamiseen. Mittarina ei kuulu käyttää vaurautta ja aineellisia arvoja vaan mittarina tulee käyttää henkistä hyvinvointia ja elämän merkityksellisyyttä. (Salonen 2021)

Frank Martela katsoo kirjoituksessaan ”Hyvinvointitalous ei ole hyvinvointia talouskasvun lähteenä vaan hyvinvoinnin asettamista talouden edelle”, että hyvinvoinnin ja talouden yhteys on katkennut länsimaissa jo vuosikymmeniä sitten. Martela toteaa, että kun on ruokaa, asunto ja asfaltoidut tiet, niin sitten hyvinvoinnin ja bruttokansantuotteen välinen yhteys katkeaa. Ihmisten oma koettu hyvinvointi on tärkeämpää kuin pelkkä rahan määrä. (Martela 2019)

Subjektiivisella hyvinvoinnilla tarkoitetaan henkistä hyvinvointia eli elämän laatua. Elämänlaatu koostuu aineellisista tekijöistä, yksilöiden sosiaalisista suhteista, elämän mielekkyyden kokemuksesta ja vielä viihtyisästä elinympäristöstä. Veenhoven on todennut, että elämänlaatuun vaikuttavat elinolot, yksilön sisäiset voimavarat, hyödyksi olemisen tunne ja elämän merkitykselliseksi kokeminen. (Syväjärvi & Leinonen 2020, 54)

Syväjärvi ja Leinonen ovat määritelleet tutkimuksessaan elämänlaadun neljästä ulottuvuudesta käsin kuten Vaarama ja ym. vuonna (2014). Nämä ulottuvuudet ovat yksilön fyysinen kunto ja toimintakyky, yksilön psyykinen hyvinvointi, sosiaaliset suhteet ja osallisuus sekä lisäksi ympäristölliset olosuhteet, kuten turvallinen asuin- ja elinympäristö. Ympäristölliset olosuhteet sisältävät myös palveluiden saatavuuden ja toimivuuden (kuten julkinen liikenne, sosiaali- ja terveyspalvelut, vapaa-ajan palvelut jne.). Hyvinvoinnin ja terveyden strategiatyön tulisi

pohjautua yleisesti yhtenäiseen hyvinvointikäsitteeseen ja hyvinvointikäsitteen samoihin edellä kerrottuihin elämänlaadun ulottuvuuksiin. (Syväjärvi & Leinonen 2020, 54)

Hyvinvoinnin taloustiede lähtee siitä, että hyvinvointi määritellään yksilön mieltymysten eli preferenssien mukaan. Tutkimalla valittuja vaihtoehtoja saadaan käsitys siitä mikä edistää hyvinvointia. Tavallisesti rahan puute rajoittaa valintojen tekemistä. Vaurastuminen edistää hyvinvointia valinnan mahdollisuuksien lisääntyessä. (Saari (toim.) 2011, 107) Tällä hyvinvoinnin taloustieteen edustamalla lähestymistavalla on nähty olevan kaksi merkittävää ongelmaa. Valitsijalla on usein puutteelliset tiedot valintansa seurauksista. Esimerkkinä tupakointi, joka voi tuntua houkuttelevalta vaihtoehdolta, sillä hetkellä, kun tupakkaa on tarjolla. Kun taas jos valitsija tietäisi tupakoinnin pitemmän aikavälin terveydelliset vaikutukset niin tupakka voisi jäädä sytyttämättä. Preferensseihin perustuva hyvinvoinnin määrittely voi toteutua vain, jos valitsijalla on tarkat ja todenmukaiset tiedot valintansa seurauksista. Toinen ongelma on, että valinnan mahdollisuudet ovat usein hyvinkin rajattuja. Silloin ei ole kyse vain rahan tai tiedon puutteesta. Kyseessä olevassa tapauksessa valinnat eivät aina edistä hyvinvointia. Esimerkkinä tästä ovat alueelliset erot koulutustarjonnassa. Tällöin voi olla, että oman asuinpaikkakunnan koulutustarjonnasta ei löydy nuorelle parhaiten soveltuvaa koulutusala ja näin hyvinvointi ei ole sitä mitä voisi olla kattavamman koulutustarjonnan alueella. (Saari (toim.) 2011, 107-108) Kun hyvinvoinnin kokemus on subjektiivinen asia, niin ihminen voi joutua muuttamaan toiselle seudulle saavuttaakseen haluamansa koulutuksen ja kokeakseen hyvinvoinnillisen täyttymyksen tunteen.

Erik Allardt on yksi tunnetuimmista hyvinvoinnin teoretikoista. Hän määrittelee hyvinvoinnin kolmijaon seuraavasti: materiaalin liittyvät elinolot, sosiaalisiin suhteisiin ja identiteettiin liittyvät sosiaaliset suhteet ja persoonalliseen kasvuun liittyvän itsensä toteuttamisen. (Kettunen 2008, 10) Having-ulottuvuudella tarkoitetaan omistamista eli elinoloja ja elintasoja. Loving-ulottuvuudella tarkoitetaan ihmissuhteita ja perheen kiinteyttä (katso liite 24.). Näin ollen loving-ulottuvuudessa käsitellään yksinäisyyttä ja keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa. Being-ulottuvuudella (liite 24.) olemista eli itsensä toteuttamista, toiminta- ja vaikutusmahdollisuuksia. (Kestilä ym. 2018, 123-124)

Kettunen kertoo, että Bourke ja Geldens ovat tutkimuksessaan havainneet, että nuoret aikuiset määrittelevät oman hyvinvointinsa laaja alaisesti ja kokonaisvaltaiseksi asiaksi, jossa on monta liikkuvaa tekijää ja henkilö itse on keskipisteenä. Merkittäviksi tekijöiksi nuorilla aikuisilla

nousi sosiaaliset suhteet, psyykkiset ja persoonalliset tekijät sekä näiden lisäksi paine ja perhe. (Kettunen 2008, 11)

Veenhoven on todennut, että hyvinvointia tulee ajatella yksilöllisestä näkökulmasta yksilöllisenä hyvinvointina ja yleisemmästä näkökulmasta ajateltuna puhutaan sosiaalisesta hyvinvoinnista. (Kettunen 2008, 11)

Hyvinvointia määrittää monta erilaista aspektia. Näitä ovat tulojen ohella myös henkilökohtaiset piirteet kuten ikä, sukupuoli, etnisuus ja persoonallisuus. Sosiaalisesti kehittyneitä piirteitä ovat koulutus, terveys, työnkuva ja työttömyys. Hyvinvointia voidaan määrittää myös laajemmin talouden, sosiaalisen ja poliittisen ympäristön kautta. Sosiaaliseen ja poliittiseen ympäristöön kuuluvat tulojen epätasaisuus, työttömyyden suuruus, inflaatio, hyvinvointijärjestelmä, demokratia, ilmasto ja ympäristö, turvallisuus, riisto ja kaupungistuminen. (Kettunen 2008, 11-12) Hyvinvoinnin taloustiede lähtee siitä, että valinnanmahdollisuuksien lisääntyminen parantaa hyvinvointia, niin näin ollen tästä näkökulmasta käytetään hyvinvoinnin empiirisinä mittareina tulo- ja kulutustasoa. Kansakuntien välisessä hyvinvoinnin vertailussa yleisesti käytetään bruttokansantuotetta henkeä kohti. Yksilön ja kotitalouksien välisessä hyvinvoinnin vertailussa käytettävissä olevia tuloja. (Saari (toim.) 2011, 108)

Taloustieteen Nobelisti Amartya Sen korostaa toimintakykyä hyvinvoinnin perustana. Ihmisen elämä muodostuu toiminnoista ja mahdollisuuksista valita toimintavaihtoehtojen välillä. Ihmiset voivat toteuttaa vain osan toimintakyvyistään. Toimintakyvyllä viitataan potentiaalisten toimintojen joukkoon ja toimintakyvyn edistäminen on hyvinvoinnin edistämistä. Voi olla vaikeaa mitata potentiaalista toimintakykyä, mutta tiettyjen toimintakykyä edistävien mahdollisuuksien puutteet sulkevat monia toimintoja valintamahdollisuuksien ulkopuolelle. Nämä puutteet voivat liittyä terveydentilaan, lukutaitoon tai perusvapauksiin. Amartya Sen korostaa ajattelussaan hyödykkeiden ja palvelujen olemusta valintamahdollisuuksien avaajina. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta tärkeitä asioita ovat kyky muuntaa yksilölliset erot hyvinvoinniksi ja hyvinvoinnin jakautuminen. (Saari (toim.) 2011, 109)

Taloustieteessä on tutkittu viime aikoina myös onnellisuutta. Näin on pantu merkille, että rikkaat valtiot ovat köyhempiä onnellisempia, mutta onnellisuus ei kasva talouskasvun myötä. Joten talouskasvu kasvattaa onnellisuutta vain tiettyyn rajaan asti. (Saari (toim.) 2011, 109)

Hyvinvointi- ja toimintapolitiikassa huomio kiinnitetään usein huonoihin oloihin hyvän elämän sijasta. (Saari (toim.) 2011, 112)

Hyvinvoinnin jakaminen osatekijöihin. Pohjoismaissa ymmärretään hyvinvointi moniulotteisena ilmiönä, jota ei voi tiivistää yksittäiseksi tunnusluvuksi. Kutakin hyvinvoinnin osatekijää on mitattu useammalla kuin yhdellä osoittimella. Esimerkiksi terveydelle, terveystaloukselle, työolosuhteille, taloudellisille resursseille, koulutukselle, asumiselle, vapaa-ajalle, turvallisuuden tunteelle, poliittiselle ja sosiaalisille resursseille on luotu omia mittareita. Mittareista ja niiden tarkoituksen mukaisuudesta käydään jatkuvaa keskustelua. (Saari (toim.) 2011, 113)

Resurssit ja toimintakentät. Pohjoismaisen hyvinvointitutkimuksen pioneeri Sten Johansson on todennut hyvinvoinnin perustuvan yksilön käytettävissä oleviin resursseihin kuten tuloihin, varallisuuteen, henkiseen ja fyysiseen energisyyteen, sosiaalisiin suhteisiin ja turvallisuuteen, joiden avulla voi muokata elinolojaan ja ylipäättään hallita elämänsä. Hyvinvoinnin määrittelyä resurssien kautta perustellaan sillä, että yhteiskuntapolitiikka on pitkälti nimenomaan resurssien kohdentamista. Resurssipohjainen ajattelu jättää tilaa yksilön preferensseille ja haluille. Ihminen voi halujensa mukaan itsenäisenä toimijana suunnata resurssien käyttöä halujensa mukaan. Hyvinvoinnin tutkiminen on helpompaa resurssien jakautumisena tulonjakoa vertaamalla. (Saari (toim.) 2011, 113)

Tulot ja omaisuus ovat tärkeitä resursseja markkinoihin perustuvassa taloudessa. Sosiaaliturva nousee tärkeään rooliin palkkatyöhön perustuvassa yhteiskunnassa. Vammaisuuden ja toimintarajoitteisuuden aiheuttama haitta toimintavapaudelle riippuu siitä, kuinka sosiaalinen ja fyysinen ympäristö on suunniteltu ja rakennettu. Suomalaisesta elinoloaineistosta on tehty mielenkiintoisia havaintoja resurssien ja toimintakenttien välisestä keskinäisestä suhteesta ja niissä tapahtuvissa ajallisista muutoksista. Kotitalouksien kulutusta tutkittaessa on havaittu, että hyvinvointipalvelut eli kouluterveys- ja sosiaalipalvelut merkitsevät paljon kotitalouksien toimeentulon kannalta. Näiden palvelujen arvo on suuri, mutta niistä maksetaan alhainen hinta, kun ne ovat verovarjoilla subventoituja tai vaihtoehtoisesti ei ole asiakasmaksua ollenkaan. Palvelut valmentavat työelämään, tukevat työssäkäyntiä tai tukevat työelämän ulkopuolella olevien päivittäistä selviytymistä. (Saari (toim.) 2011, 113-114)

Hyvinvointitutkimuksella läheinen yhteys hyvinvointi- ja toimintapolitiikkaan. Ruotsissa ja Norjassa ensimmäiset hyvinvointitutkimukset tilattiin valtiollisten komiteoiden toimesta.

Tutkimusten tehtävänä oli tarjota valtiolle sosiaali- ja talouspolitiikan kannalta merkittävää ja soveltamiskelpoista tietoa. Tämä vaatimus nostaa ymmärrettävästi resurssit keskiöön objektiivisten mittareiden ohella. Pohjoismaissa hyvinvointitutkimuksessa on tavallisesti keskitytty etsimään vastauksia hyvinvoinnin yleisestä kehityksestä, hyvinvoinnin osatekijöiden kasautumisesta, huono-osaisuuden ilmenemisen muodoista, elinolojen ja sosiaalisen aseman suhteesta sekä elinolojen periytyemisestä ylisukupolisesti. (Saari (toim.) 2011, 114) Yhteiskunnallisessa keskustelussa on helpompi päästä sopuun siitä, millaisia ovat esimerkiksi huonot asumisolot kuin siitä, mitä hyvä asuminen pitää sisällään. Poliittikkaa voidaan suunnata saavutetun yhteisymmärryksen mukaiseen suuntaan. (Saari (toim.) 2011, 114-115)

2000-luvun alussa pohjoismainen hyvinvointitutkimus on sopeutunut vähitellen EU-asetusten mukaisiin tutkimusmalleihin. EU-standardien mukaisessa tiedontuotannossa keskitytään enemmän hyvinvoinnin reunaryhmiin. Pohjoismaisessa tutkimusperinteessä kiinnitetään enemmän huomio koko väestön hyvinvointiin ja ilmiökenttään koko leveydeltä. EU:n reunaryhmä näkökulmassa tarkastellaan sitä yltävätkö reunaryhmät jollekin perus- tai minimitasolle. Perinteinen pohjoismainen tutkimus lähtee siitä ovatko reunaryhmät kaukana muista ryhmistä mukaan lukien keskivertoa edustavat ihmiset. Pohjoismaisessa mallissa tarkastellaan hyvinvoinnin tasa-
puolista jakautumista väestön keskuudessa. (Saari (toim.) 2011, 116)

Näihin tutkimuksien näkökulma eroihin on syynä mielestäni pohjoismainen hyvinvointivaltio malli, jossa on yhteiskunnan huono-osaiset pidetty paremmin mukana kuin Keski- ja Etelä-Euroopan maiden yhteiskunnissa. Tämän seikan johdosta pohjoismaisessa hyvinvointitutkimuksessa on voitu keskittyä enemmän koko väestön hyvinvointiin, kun taas yleiseurooppalaisessa tutkimuksessa joudutaan keskittymään, siihen täytyykö huono-osaisten kohdalla minimi toimeentulon kriteerit.

2.2 Nuorten hyvinvoinnin osatekijät

Nuorten aikuisten subjektiiviseen hyvinvointiin heijastuu yhteiskunnan muutokset. Subjektiivisella hyvinvoinnilla tarkoitetaan henkilön moniulotteista arviota omasta henkilökohtaisesta elämästä. Nuorten elämänlaadun riskitekijöiksi on havaittu alhainen koulutus ja työttömyys. Viime vuosina on tapahtunut nuorten hyvinvoinnissa kaksinapaistumista eli ääripäiden korostumista. Tällaisessa kehityksessä menestyjät ja syrjäytyvät etäännyvät toisistaan. Suomalaisnuorten elämänlaadussa on tapahtunut heikentymistä henkiseen hyvinvointiin liittyvän

terveyden osalta. Korkea työttömyys lisää pelkoa mahdollisesta syrjäytymisestä. Näin koska työllistyminen on keskeisessä osassa nuorten aikuisten elämässä ja tärkeässä roolissa taloudellisen itsenäistymisen kannalta. Työllistyminen rakentaa myös identiteettiä, yhteiskunnallista asemaa ja sosiaalista osallistumista. (Kallunki & Lehtonen 2012)

Hyvinvoinnin polarisaatio aiheuttaa sen, että on tärkeää tarkastella nuorten hyvinvoinnin subjektiivista muodostumista sekä pahoinvoivien, että hyvinvoivien näkökulmasta. Aikaisemmassa tutkimuksessa subjektiiviseen hyvinvoinnin tasoihin vaikuttavat tekijät eivät ole saaneet juurikaan huomiota. Lisäksi nuoret kohderyhmänä ovat herättäneet vähemmän kiinnostusta kuin aikuiset. Kallunki ja Lehtonen paneutuvat artikkelissaan nuorten subjektiiviseen hyvinvointiin. Kallunki ja Lehtonen käsittelevät tutkimuksessaan kymenlaaksolaisten nuorten seitsemän elämänaalueen yhteyttä elämäntyytyväisyyteen. Nämä seitsemän osa-alueetta ovat elintaso, terveys, suoriutuminen, ihmissuhteet, turvallisuus, yhteisöllisyys ja tulevaisuus. Subjektiivinen tarkastelu mahdollistaa yksilölähtöisemmän ja yksilön elämää kokonaisvaltaisemmin käsittelevän lähestymistavan kuin objektiivinen tarkastelu. (Kallunki & Lehtonen 2012)

Eräs nuorten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä on työttömyys. Suomessa nuorisotyöttömyyden määritelmä on erilainen verrattuna kansainvälisiin määritelmiin. Nuorisotyöttömyystilastoon kuuluvat 15-24-vuotiaat. Suomalaisessa tilastoinnissa ei katsota koululaisia ja opiskelijoita työttömiksi työnhakijoiksi, vaikka he opiskelujen ohessa hakisivatkin töitä. Kansainväliset toimijat (ILO, EU, OECD) katsovat nämä opiskelujen ohessa töitä hakevat työttömiksi työnhakijoiksi ja töissä käyvät työllisiksi. Suomessa opiskelija määritellään siten, että opiskelija osallistuu viimeisen neljän viikon aikana tutkintoon johtavaan koulutukseen. Suomessa nuorisotyöttömyydellä tarkoitetaan nuorten ikäluokkien työttömiä työnhakijoita näiden samaisten ikäluokkien työvoimasta (työttömät + työlliset). Opiskelijoiden ollessa kokonaan työttömien ja työllisten ulkopuolella Suomen nuorisotyöttömyys näyttää tilastoissa huomattavan korkealta siihen verrattuna, jos työttömien nuorten määrää verrattaisiin koko nuorten ikäluokkien kokoon, joista suurin ja suuri osa on opiskelijoita. Opiskelijoiden osuuteen vaikuttaa nuorison ikäluokka alle 20-vuotiaista useammat ovat opiskelijoita kuin 20-24-vuotiaista. Suomalaisen käytännön mukaan työllisyys kursseille osallistuvat on työnhakijoita eikä opiskelijoita, koska kurssien tarkoituksena on työllistyä eikä silloin opiskella ammattiin johtavaa tutkintoa. (Tilastokeskus, Tilastokoulu)

Nuorisotyöttömyys johtuu koulutuksen, mutta myös työ- ja harjoittelupaikkojen puutteesta. (Holm, 2009) Nuorten voi olla vaikea työllistyä, kun työpaikan saamiseen usein vaaditaan työkokemusta.

Nuorisotyöttömyys vaikuttaa tilastoissa korkealta, mutta ongelma ei vaikuta läheskään niin pahalta, kun verrataan työttömien määrää koko ikäluokan kokoon. Työttömien osuus kaikista alle 20-vuotiaista oli vuonna 2013 alle 2 prosenttia ja 20-24-vuotiaista 6 prosenttia. (Hämäläinen & Tuomala, 2013) Virallisesti Suomen nuorisotyöttömyys ilmoitetaan työvoimatutkimuksella, jossa käytetään kansainvälisesti hyväksyttyä standardia laskemalla opiskelijat mukaan työvoimaan. Tämä kansainvälinen tapa näyttää työttömyyden suurempana, kuin esimerkiksi suomalainen tapa tulkita nuorisotyöttömyys (liite 12). Hämäläinen ja Tuomala toteavat toimeentuloa täydentävien patkätöiden johtavan helpommin nuorisotyöttömyyteen kuin sen, että nuori saisi heti valmistuttuaan vakituisen työpaikan. (Hämäläinen & Tuomala, 2013, 2)

Ala-Uotilan, Jokelan ja Kauhasen opinnäytetyössä Työtön nuori todetaan, että koulutus vaikuttaa kaikkein eniten nuorten työttömyyteen. (Ala-Uotila ym. 2016, 23) Suomessa pitkä koulutuspolku kuitenkin vähentää esimerkiksi yliopistokoulutuksen merkitystä nuorisotyöttömyyden hoidossa, koska nuorisotyöttömän ikäraajat ovat aika matalia. Kuitenkin pelkän peruskoulun varassa olevien nuorten työllistyminen on liki mahdotonta Suomessa nykyään.

Lapsuuden perhetaustalla on myös merkitystä työllistymiseen. Vanhempien koulutus, työllisyys ja tulotaso vaikuttavat yhtä lailla molemmilla sukupuolilla työllistymiseen. Oppimisvaikeuksilla ja keskittymis- ja käyttöhäiriöillä on selvä vaikutus työllistymiseen. Lisäksi muun muassa ahdistuneisuus, mielenterveyshäiriöt, sairauslomat, nuoruuden perhetyyppi, asuinpaikka ja päihteiden käyttö ovat yhteydessä herkkyyteen joutua työttömäksi. (Ala-Uotila ym. 2016, 23-26)

2.3 Nuorten hyvinvoinnin erot

Matalan koulutustason perheissä hyvinvoinnin erot ilmenevät selvinä usealla eri hyvinvoinnin sektorilla. Pojilla ja tytöillä nämä vaikutukset ovat osittain erilaiset. Nämä sukupuolten väliset erot vaikuttavat luonteeltaan pysyviltä. Lukiolaisten ja ammattikoululaisten väliset erot ovat melko pieniä ja osin riippuvat sukupuolesta. Vanhempien koulutus on yhteydessä nuorten jatko-opintoihin, toimeentulotuen saamiseen ja tuloihin aikuisuuden varhaisessa vaiheessa.

Kyseessä olevan tutkimuksen mukaan hyvinvoinnin edistämisen toimia tulisi erityisesti kohdistaa heikoimmassa asemassa oleviin perheisiin. (Kestilä ym. 2018, 120)

Useat asiat vaikuttavat eri tavoin hyvinvointiin sosiaaliryhmissä ja eri elämänvaiheissa. Aikuisien kohdalla hyvinvoinnin eroja tarkastellaan koulutuksen, tulotason ja ammattiaseman kautta. Nuorten kohdalla tarkastelu ei ole näin suoraviivaista, koska heidän kohdallaan nämä edellä mainitut asiat eivät ole vielä vakiintuneet. Nuorten kohdalla sosioekonomisia hyvinvoinnin eroja voidaan tarkastella perheen sosiaalisen aseman kautta. Perheen koettu toimeentulo ja sosiaalinen asema vaikuttavat kuinka mitataan nuorten sosiaalista asemaa. Nuorten itsensä muodostamia hierarkioita voidaan myös käyttää sosiaalisen aseman mittarina. Usein elämänteknologiaa näkökulmana käyttävät tutkimukset osoittavat, että lapsuuden elinolot ja sosiaalinen asema joka perheellä on vaikuttavat niin lasten nykyiseen kuin myöhempäänkin hyvinvointiin ja terveyteen eri mekanismien kautta. Institutionaaliset erot, joista tärkein on koulu vaikuttavat perhetaustan lisäksi nuorten terveys- ja hyvinvointieroihin. Muita terveyttä ja hyvinvointia erottavia asioita ovat koulutusura ja koulutusvalinnat. Koulutusvalinnat ja koulutusura ovat yhteydessä perhetaustaan ja ennustavat aikuisuuden sosiaalista asemaa. (Kestilä ym. 2018, 121)

2.3.1 Opiskelijoiden hyvinvoinnin kehitys

Koulu luokat	2006-2007	2021
yläkoulun 8. ja 9. luokkalaiset	17,4%	25,7%
lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat	18,2%	26,5%

Taulukko 1. Kuinka suuri osuus yläkoulun 8. ja 9. luokkalaisista ja lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista tunsi terveytensä huonoksi tai keskinkertaiseksi kouluterveyskyselyissä.

Koulu	2008-2009	2021
ammattikouluopiskelijat	21%	27,9%

Taulukko 2. Kuinka suuri osuus ammattikoulussa opiskelevista tunsi terveytensä huonoksi tai keskinkertaiseksi kouluterveyskyselyjen mukaan.

Taustaksi tarkastelen nuorten hyvinvoinnin tilaa terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen kouluterveyskyselyjen tulosten pohjalta. Kyseessä olevat kouluterveyskyselyt ovat vuosilta 2006-2021. Eri vuosien kouluterveyskyselyistä tehdyt kuvaajat osoittavat, että yhä suurempi osa nuorista kokee vuonna 2021 oman terveydentilansa huonoksi tai keskinkertaiseksi kuin aikaisempiin

kyselyihin vastanneet. Huonoksi tai keskinkertaiseksi omaa terveydentilaansa kuvaa hieman yli 25% vuoden 2021 kyselyyn vastanneista koulutasosta riippumatta. Esimerkkinä lukuvuonna 2006-2007 terveytensä huonoksi tai keskinkertaiseksi tunsivat 18,2% lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (taulukko 1). 2006-2007 samoin tunsivat perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisista 17,4% (taulukko 1). Vuonna 2021 lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista huonoksi tai keskinkertaiseksi terveytensä tunsivat 26,5% (taulukko 1). Vastaavasti samoin tunsivat 8. ja 9. luokkalaisista vuonna 2021 25,7% (taulukko 1). Ammattikoululaisten osalta samainen vertailu on vuosilta 2008-2009 21% ja vuodelta 2021 27,9% (taulukko 2). (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2021, kouluterveyskyselyt 2006-2021) Voimme todeta kouluterveyskyselyjen osoittavan nuorten oman kokemuksen terveydestään vuosien kuluessa heikentyneen. Syyt tähän kehitykseen voivat olla moninaiset, sillä terveyden kokemukseen vaikuttavat niin fyysiset kuin mielenterveydelliset tekijät.

Koulu luokat	2006-2007	2021
yläkoulun 8. ja 9. luokkalaiset	17,7%	25%
lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat	20,4%	25,4%

Taulukko 3. Kuinka suuri osuus Pohjois-Pohjanmaan yläkoulun 8. ja 9. luokkalaisista ja lukion 1. sekä 2. vuoden opiskelijoista tunsivat terveytensä huonoksi tai keskinkertaiseksi kouluterveyskyselyissä.

Koulu	2008-2009	2021
ammattikouluopiskelijat	21,3%	25,4%

Taulukko 4. Kuinka suuri osuus Pohjois-Pohjanmaan ammattikouluopiskelijoista tunsivat terveytensä huonoksi tai keskinkertaiseksi kouluterveyskyselyjen mukaan.

Tarkasteltaessa Pohjois-Pohjanmaan nuorten kokemusta omasta terveydentilastaan niin aivan kuten valtakunnallisesti myös Pohjois-Pohjanmaalla niiden osuus, jotka tunsivat terveytensä heikoksi tai korkeintaan keskinkertaiseksi oli noussut 25 prosenttiin tai hieman yli. Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan tarkat osuudet olivat peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten

Pohjois-Pohjanmaalla 8. ja 9. luokkalaisten tyttöjen keskuudessa elämäänsä erittäin tyytyväisten osuus on laskenut vuoden 2019 20,3 prosentista vuoden 2021 11,9 prosenttiin (taulukko 6). Pohjois-Pohjanmaan pojilla samoilla vuosiluokilla erittäin tyytyväisten osuus vuonna 2019 on 43,6% ja vuonna 2021 34,6% (taulukko 6). (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2021, kouluterveyskyselyt 2019 ja 2021) Näistä tuloksista huomaamme, että pudotus elämäänsä erittäin tyytyväisten peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten keskuudessa on ollut suurempaa Pohjois-Pohjanmaalla kuin valtakunnallisesti keskimäärin.

Koulu ja sukupuoli	2019	2021
ammattikoulun pojat	40,1%	33,9%
lukion 1-2 vuoden pojat	32%	27,7%
ammattikoulun tytöt	19,1%	13,3%
lukion 1-2 vuoden tytöt	16,6%	11,2%

Taulukko 7. Elämään erittäin tyytyväisten poikien ja tyttöjen osuudet ammattikoululaisten ja 1. ja 2. vuoden lukiolaisten kohdalla valtakunnallisesti kouluterveyskyselyjen mukaan vuosina 2019 ja 2021.

Otettaessa mukaan vertailuun ammattikoululaiset ja lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat kokonaan osalta huomaamme ammattikoulun poikien kohdalla prosenttiosuuden olevan 40,1% vuonna 2019 ja 33,9% vuonna 2021 (taulukko 7). Valtakunnallisesti lukiolaisten poikien kohdalla erittäin tyytyväisten osuudet ovat 32% vuonna 2019 ja vuonna 2021 27,7% (taulukko 7). Tyttöjen kohdalla ammattikoulussa erittäin tyytyväisiä ovat vuoden 2019 kyselyssä 19,1% ja vuoden 2021 kyselyssä prosenttiosuus on laskenut 13,3% (taulukko 7). Lukion 1. ja 2. vuoden tyttö opiskelijoiden keskuudessa elämäänsä erittäin tyytyväisten osuus on vuonna 2019 16,6% ja vuonna 2021 11,2% (taulukko 7). (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2021, kouluterveyskyselyt 2019 ja 2021)

koulu ja sukupuoli	2019	2021
ammattikoulun pojat	39,8%	35,6%
lukion 1-2 vuoden pojat	29,3%	26,3%
yläkoulun 8-9 luokan pojat	43,6%	34,6%

Taulukko 8. Omaan elämäänsä erittäin tyytyväisten poikien osuudet Pohjois-Pohjanmaalla eri vaiheissa koulutuspolkua.

Pohjois-Pohjanmaan opiskelijoiden keskuudessa ammattikoulussa olevista pojista vuonna 2019 39,8% tunsivat itsensä erittäin tyytyväisiksi elämäänsä ja vuonna 2021 vastaava osuus ammattikoulun pojista on 35,6% (taulukko 8). Lukion 1. ja 2. vuoden poika opiskelijoiden keskuudessa Pohjois-Pohjanmaalla prosenttiosuudet ovat 29,3% vuonna 2019 ja vuonna 2021 26,3% (taulukko 8). Pohjois-Pohjanmaan 8. ja 9. luokkalaisten poikien osuudet ovat 2019 43,6% ja vastaavasti 2021 34,6% (taulukko 8). (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos kouluterveyskyselyt 2019 ja 2021) Pohjois-Pohjanmaalla ammattikoulussa opiskelevien poikien tyytyväisyys elämäänsä on heikentynyt vähemmän kuin valtakunnallisesti keskimäärin. Vuonna 2021 Pohjois-Pohjanmaan ammattioppilaitoksissa opiskelevien elämäänsä erittäin tyytyväisten prosenttiosuus on suurempi kuin valtakunnallisessa vertailussa. Kuitenkin lukiossa ensimmäistä ja toista vuotta opiskelevien poikien keskuudessa erittäin tyytyväisten osuus on hieman pienempi kuin valtakunnallisesti keskimäärin, mutta ero on hieman kaventunut kahden vuoden kuluessa.

koulu ja sukupuoli	2019	2021
ammattikoulun työt	21%	12,6%
lukion 1-2 vuoden työt	15,7%	10,8%

Taulukko 9. Ammattikoulussa ja lukiossa opiskelevien elämäänsä erittäin tyytyväisten tyttöjen osuudet Pohjois-Pohjanmaalla kouluterveyskyselyjen mukaan vuosina 2019 ja 2021.

Pohjois-Pohjanmaan ammattikoulussa opiskelevien tyttöjen keskuudessa erittäin tyytyväisten osuus on vuonna 2019 on 21% ja vuonna 2021 12,6% (taulukko9). Maakunnan lukion 1. ja 2. vuotta opiskelevien tyttöjen keskuudessa osuudet ovat vuonna 2019 15,7% ja vuonna 2021 10,8% (taulukko 9). (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2021, kouluterveyskyselyt 2019 ja 2021) Näitä Pohjois-Pohjanmaan maakunnan tyttöjen prosenttiosuuksia vertailtaessa

valtakunnallisiin prosentteihin huomaamme, että vuonna 2019 ammattikoulussa opiskelevien tyttöjen erittäin tyytyväisten osuus on Pohjois-Pohjanmaalla isompi kuin valtakunnallisesti. Kuitenkin muutoin tyttöjen keskuudessa Pohjois-Pohjanmaalla ei olla ihan niin tyytyväisiä elämän kuin valtakunnallisesti, mutta erot eivät ole mitenkään isoja.

Olen rajannut tutkimuksen viiteen kuntaan Pohjois-Pohjanmaalle, niin todettakoon Oulun nuorisotyöttömyyden olevan korkeampi kuin muissa suurissa kaupungeissa. Toisaalta Oulussa opiskelijoiden osuus on myös suurempi kuin muissa suurissa kaupungeissa, mikä taas on positiivinen seikka. (Oulu laaja hyvinvointikertomus, 2017, 13)

2.3.2 Yläkouluikäisten hyvinvointierot

Liitteenä 24 on taulukko, jossa esitetään hyvinvointia kuvaavien tekijöiden yleisyys 8.-9.-luokkalaisten poikien ja tyttöjen kohdalla vuonna 2017. Taulukon having-ulottuvuudella tarkoitetaan omistamista eli elinoloja ja elintasoja. Tässä ulottuvuudessa noin 7 prosenttia nuorista kokee perheensä taloudellisen tilanteen olevan huono tai erittäin huono. Joka kymmenennellä ei ole suunnitelmaa jatko-opintojen suhteen. Sukupuolten välisten erojen ollessa vähäisiä. Tytöt ilmoittivat poikia useammin terveyteen liittyvistä ongelmista: tytöistä lähes joka neljäs kokee, että oma terveys on korkeintaan keskinkertaisella tasolla. Joka neljäs tyttö ilmoittaa, että hänellä on pitkäaikais sairaus tai -terveysongelma. Pojilla vastaavat ilmoitukset ovat harvinaisempia. Myös ahdistuneisuus on tytöillä selvästi yleisempää kuin pojilla. (Kestilä ym. 2018, 123)

Loving-ulottuvuudella tarkoitetaan ihmissuhteita ja perheen kiinteyttä (katso liite 24.). Loving-ulottuvuudessa käsitellään yksinäisyyttä ja keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa. Keskusteluvaikeuksista vanhempien suuntaan kertoo vajaa kymmenes osa nuorista. Tyttöjen ollessa selvästi yleisemmin yksinäisiä pojat kuitenkin ilmoittavat tyttöjä useammin, ettei heillä ole yhtään läheistä ystävää. Being-ulottuvuudella (liite 24.) olemista eli itsensä toteuttamista, toiminta- ja vaikutusmahdollisuuksia. Being-ulottuvuudessa tytöistä elämän hallinnan vaikeus ja tyytymättömyys elämäänsä on puolet yleisempää kuin pojilla. Joka kymmenes tytöistä ja pojista osallistuu poliittiseen toimintaan. Pojista selvästi suurempi osuus kokee vaikutusmahdollisuudet koulussa hyviksi tyttöihin verrattuna. (Kestilä ym. 2018, 123-124)

2.3.3 Yläkouluikäisten hyvinvointierot äidin koulutustausta huomioiden

Liitteenä 25 on taulukko siitä, kuinka nuorten (8.-9.-luokkalaisten) hyvinvointiin vaikuttaa äidin koulutustaso. Liitteenä 25. olevan taulukon mukaan, jos äidillä on vain perusasteen koulutus niin tällaisilla nuorilla menee lähes kaikilla mittareilla huonommin kuin korkeammin koulutettujen äitien lapsilla. Pelkän perusasteen käyneiden äitien lapsilla on yleisemmin erilaisia hyvinvointiin liittyviä ongelmia kuten esimerkiksi ahdistuneisuus, huono terveys, sekä ystävien, että harrastusten puute. Poikkeuksena voidaan pitää, että perusasteen käyneiden äitien lapset kokevat vaikutusmahdollisuudet koulussa muita nuoria paremmiksi. (Kestilä ym. 2018, 124-125)

2.3.4 Toisen asteen opiskelijoiden hyvinvointierot

Liitteenä 26 on taulukko toisen asteen ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoiden kokemasta hyvinvoinnista. Taulukosta voi havaita, että hieman suurempi osa ammattikoulussa opiskelevista ilmoittaa perheen taloudellisen tilanteen huonoksi verrattaessa lukiolaisten vastauksiin (liite 26). Ero ei ole mitenkään iso. Lukiossa ja ammattikoulussa olevien poikien välillä ei ole mainittavaa eroa koetun terveyden kohdalla, kun taas tyttöjen välillä on eroa koetun terveyden osalta. Lukio tytöistä melkein neljännes piti koettua terveydentilaansa huonona tai enintään keskinkertaisena. Kun taas ammattiin opiskelevista tytöistä näin koki melkein kolmannes (liite 26). Pitkäaikainen sairaus tai terveysongelma ovat pojilla yhtä yleisiä lukiossa ja ammattikoulussa kuin myös kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus. Pitkäaikainen sairaus tai terveysongelma löytyy ammattiin opiskelevilta tytöiltä hieman yleisemmin kuin lukiota käyviltä tytöiltä. Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus on yhtä yleistä tytöillä ammattikoulussa kuin lukiossakin (liite 26). (Kestilä ym. 2018, 127)

Ammattikoulussa ja lukiossa olevilla tytöillä ja pojilla yhtä suurella osalla on vaikeuksia puhua vanhempien kanssa, yksinäisyyttä tai ei yhtään läheistä ystävää etenkin, kun verrataan samaa sukupuolta olevia keskenään (liite 26). Näin myös oppimisympäristön ilmapiiri ongelmien kokemisessa lukuun ottamatta ammattikoulun tyttöjä, joista hieman muita suurempi osuus kokee ilmapiirissä ongelmia (liite 26). (Kestilä ym. 2018, 127)

Ammattiin opiskelevista suurempi osuus ilmoittaa, että heillä ei ole yhtään harrastusta, kun taas lukion opiskelijoista suurempi osuus mainitsee elämänhallinnan ongelmista. Lukion

opiskelijoiden kohdalla selvästi suurempi osuus osallistuu poliittiseen toimintaan verrattuna ammattipilaitoksissa opiskeleviin. Ammattiin opiskelevat pitävät vaikutusmahdollisuuksia koulussa lukiolaisia parempina (liite 26). (Kestilä ym. 2018, 127)

Hyvinvointia tarkasteltaessa eri ulottuvuudet huomioiden huomaamme, että lukiolaisten ja ammattipilaitoksissa opiskelevien välillä erot ovat aika pieniä ja osin riippuvaisia sukupuolesta.

Tarkasteltaessa äidin koulutustason vaikutusta sekä lukiolaisten, että ammattikoululaisten hyvinvointiin huomataan, että äidin koulutuksella on vaikutusta johdonmukaisesti oppilaitoksen sisällä koettuun hyvinvointiin (liite 27). (Kestilä ym. 2018, 127-128)

2.3.5 Vanhempien koulutuksen yhteys nuorten aikuisten koulumenestykseen, jatko-opintoihin ja hyvinvointiin

Vanhempien koulutustason ollessa mitä korkeampi niin sitä suurempi osa nuorista on saavuttanut päättötodistuksessa vähintään kahdeksan keskiarvon. Hyvien keskiarvojen osuus vähenee suoraviivaisesti vanhempien koulutustason heikkenemisen mukana. Korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden vanhempien lapsista kaksi kolmesta ovat saaneet päättötodistuksen keskiarvoksi vähintään kahdeksan ja melkein kolmanneksella keskiarvo oli yhdeksän paikkeilla. Perusasteen koulutuksen saaneiden vanhempien lapsista alle neljänneksellä päättötodistuksen keskiarvo oli vähintään kahdeksan ja noin yhdellä kolmasosalla korkeintaan kuusi. (Kestilä ym. 2018, 131)

Vanhempien koulutuksella on merkitystä, kun katsotaan nuoren mahdollista joutumista toimeentulotuki asiakkaaksi. Kun vanhemmilla on vähän koulutusta niin useamman vuoden toimeentulotukea saaneiden nuorten osuus on suurempi kuin jos vanhemmat ovat pidemmälle kouluttautuneita. Pidemmälle koulutettujen vanhempien lapsista alle neljännes oli saanut toimeentulotukea ja heistäkin suurin osa korkeintaan vuoden. Perusasteen koulutuksen saaneiden vanhempien lapsista yli puolet on saanut toimeentulotukea ja noin kymmenesosa oli saanut toimeentulotukea yli neljä vuotta. (Kestilä ym. 2018, 131)

Artikkelissa todetaan, että vanhemman koulutus ja nuoren oma koulutus (koulumenestys) näyttävät voimistavan toisiaan. Tästä yhdenmukaisuudesta poiketaan siinä, että vanhempien koulutustaso ei vaikuta ihmisten nuoruuden keskiansioon. Voi kuitenkin olla mahdollista, että

vanhemman koulutustaso vaikuttaa myöhemmällä iällä henkilön tulokehitykseen. Sukupuolierot näyttävät artikkelin mukaan vaikuttavan tulokehitykseen. (Kestilä ym. 2018, 132)

2.4 Syrjäytymisen riskitekijät voivat vaikuttaa nuoren hyvinvointiin

Kun tarkastellaan nuoren hyvinvointia niin ei voida sivuuttaa syrjäytymisuhan ja syrjäytymisen vaikutusta hyvinvointiin. Raportissa ”Nuorten hyvinvointi ja syrjäytymisen riskitekijät Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa” käydään läpi nuorten hyvinvointiin ja syrjäytymisen mahdollisuuteen vaikuttavia asioita. Raportissa tarkastellaan 1987 syntyneiden nuorten hyvinvointiin ja syrjäytymisen riskitekijöihin vaikuttavia tekijöitä. Tarkasteltavia tekijöitä ovat koulutus ja työssäkäynti, etuuksien käyttö, mielenterveyden diagnoosit, rikosrekisterimerkinnät ja huono-osaisuuden kasautuminen. Raportissa myös huomioidaan muuttoliikkeen vaikutukset nuorten hyvinvointiin kuusikkokunnissa. (Sutela ym. 2016, 4)

Eri mittareita tarkasteltaessa suurin osa kuuden suurimman kaupungin eli kuusikkokuntien nuorista voivat hyvin, mutta kasautuvaa huono-osaisuutta ilmeni osalla nuorista. Tarkastelu osoitti, että kuusikkokunnissa syrjäytymisen riskitekijöissä on pääsääntöisesti pienet erot näissä kunnissa keskenään. Merkittävä osa syrjäytymisen riskitekijöistä paikantuu kuusikkokuntien ulkopuoliseen Suomeen. Raportin yliopistokaupungeissa (Helsinki, Espoo, Tampere, Turku ja Oulu) koulutusasteet ovat selvästi korkeimmat Suomessa. Vuonna 2012 liki 90 prosenttia nuorista oli koulussa tai opiskelemassa. Työttömyysjaksot tai työttömyys- ja toimeentuloetuuksien nostaminen olivat varhaisessa aikuisuudessa nuorille suhteellisen yleisiä, mutta kuitenkin lyhytaikaisia asioita. Espoossa ja Helsingissä oli nuorisolla muuhun maahan verrattuna selkeästi vähemmän kokemusta työttömyydestä sekä toimeentulo- ja työttömyysetuuksien nostamisesta. Suurissa kaupungeissa on verrattain paljon mielenterveysdiagnooseja, joita toki voi lisätä myös se, että palvelutarjonta on näissä kaupungeissa kattavaa. Näin diagnooseja voi tulla enemmän kuin esimerkiksi pienillä paikkakunnilla. (Sutela ym. 2016, 4)

Vaikka kuusikkokunnissa erot ovat pieniä niin Oulu erottuu joukosta siinä, että siellä on suhteellisen paljon nuoria työttömiä. Oulun ero tässä työttömien määrässä näkyy työttömyyspäivien sekä työttömyys- ja toimeentuloetuuksien noston määrässä. Oulussa nuorten koulutustaso on kuitenkin hyvä eikä muiden syrjäytymisen riskitekijöihin verrattuna ollut eroja muihin kuusikkokuntiin. Toisena poikkeavana kaupunkina tilastoista löytyi Vantaa, jossa nuorisolle näyttää kasautuvan useita eri syrjäytymisen riskitekijöitä. Muihin kuusikkokuntiin verrattuna

vantaalaisilla nuorilla on selvästi matalampi koulutustaso. Vantaan nuorista lähes viidenneksestä puuttuu peruskoulun jälkeinen tutkinto. Vantaan miehistä yli 15 prosentilla on rikostuomio ja hyvinvoinnin ongelmien kasautumista oli selkeästi muita kaupunkeja enemmän. Enemmän kuin joka kymmenennellä kohortin vantaalaisnuorista oli toimeentulotukiasiakkuus ja mielen-terveysdiagnoosi tai toimeentuloasiakkuus ja pelkän peruskoulun varassa oleminen. Vantaa ei kuitenkaan juuri erottanut joukosta työttömyyden ja työttömyysetuuksien suhteen. (Sutela ym. 2016, 4)

Kuntien työllisyys- ja koulutustilanteeseen on muuttoliikkeellä merkitystä. Yliopistokaupunkeihin suuntaa nuoria koulutuksen ja työllistymisen perässä. Vuoden 2012 lopussa kuusikkokunnissa asuneista nuorista iso osa oli muuttanut muista kunnista. Hyvinvointi vajeen näkökulmasta nämä muualta muuttavat nuoret eivät ole iso huolenaihe. Vaan näillä muuttavilla nuorilla koulutus ja terveys ovat kunnissa varttuneisiin nuoriin verrattaessa keskimääräistä paremmalla tolalla. Tällä mittarilla verrattuna Vantaan tilanne näyttää muihin verrokkeihin verrattuna huonolta, koska muualta pääkaupunkiseudulta Vantaalle muuttaa nuoria, joilla on hyvinvoinnin ongelmia ja muita syrjäytymisen riskitekijöitä. (Sutela ym. 2016, 4)

Tässä raportissa syrjäytyminen ei ole tiettyjen osatekijöiden summa vaan kuten yltä käy ilmi puhutaan syrjäytymisen riskitekijöistä. Riskitekijät määriteltiin raporttiin aiemman nuorten syrjäytymistä käsitelleen tutkimuksen perusteella. Tällä perusteella tarkastelun keskiössä ovat koulutukseen, työmarkkina-asemaan, toimeentulon ja terveyden vajeisiin ja rikollisuuteen liittyvät tekijät. Tässä raportissa keskitytään selvästi yksittäisiin riskitekijöihin, mutta raportissa tarkastellaan myös useamman puutetekijän samanaikaista kasautumista, jolloin puhutaan huono-osaisuuden kasautumisesta. (Sutela ym. 2016, 10)

Vuoden 1987 syntymäkohorttia tutkittaessa on huomattu, että Helsingissä syntyneillä nuorilla on enemmän hyvinvointiongelmia kuin vuonna 2009 siellä asuneilla nuorilla. Myös kouluttautuneiden nuorten siirtyminen Uudellemaalle näkyy tutkimuksissa. Tulokset viittaavat siihen, että syrjäytymisriski kasvukeskuksiin muuttavilla nuorilla on pienempi. Syntymäkohortin tarkastelussa on aiemmin tullut esille myös kouluttautuneiden nuorten muutto Uudellemaalle muista maakunnista. (Sutela ym. 2016, 10)

Nuorisopolitiikan keskeisiä tavoitteita ovat kouluttautuminen ja sujuva siirtyminen työelämään. Kouluttamattomuus ja vaikeudet kiinnittyä työelämään voivat aiheuttaa kauaskantoiset

seuraukset nuoren elämään ja toisaalta näillä seikoilla on myös kansantaloudellisia vaikutuksia. (Sutela ym. 2016, 14)

Eurofundin (2014) selvityksen mukaan Pohjoismaissa nuoret siirtyvät verrattain jouhevasti koulutuksesta työelämään, mutta on erotettavissa selkeästi joukko nuoria, jotka ovat vaarassa jäädä koulutuksen ja sitä kautta työmarkkinoiden ulkopuolelle. Taloudellinen taantuma ja työmarkkinoiden muutokseen liittyvä keskustelu ovat hankaloittaneet nuorten kiinnittymistä työelämään Suomessa ja kansainvälisestikin ajateltuna. Korkeasti koulutetut löytävät paikkansa työmarkkinoilla matalasti koulutettuja todennäköisemmin. Naiset ovat miehiä korkeammin koulutettuja kuusikkokunnissa. Tämä näkyy suoritetuissa korkeakoulututkinnoissa. (Sutela ym. 2016, 14 ja 16)

Muuttoliike pääkaupunkiseudun sisällä laskee Vantaan koulutustasoa. Kuusikkokuntien vertailussa voidaan havaita, että suuren osan elämästään näissä kunnissa asuneilla on alhaisempi koulutustaso kuin muualta muuttaneilla (liite 29 ja liite 30). Oulussa, Turussa ja Tampereella pääosan elämästään asuneiden miesten ja naisten osuus, joilla on pelkästään peruskoulututkinto ovat yhtä suuret. Pääkaupunkiseudulla ja sen kehyskunnissa naiset ovat useammin suorittaneet korkeakoulututkinnon ja harvemmin peruskoulututkinnon varassa kuin miehet. (Sutela ym. 2016, 16-17)

Nuorten kiinnittyminen työelämään tapahtuu yksilöllisten reittien kautta ja tilanteet voivat muuttua usein. Nuorten työurat alkuvaiheessa sisältävät enemmän työmarkkina-aseman vaihteluita kuin varttuneemmilla ihmisillä. Näitä vaihteluita ovat muun muassa osa-aikatyöt, määräaikaiset työt, opintojen ja töiden yhdistämistä sekä työelämästä opintoihin palaamista. Tähän saattaa sisältyä myös lyhytaikaista työttömyyttä, mutta se johtaa usein työelämään kiinnittymiseen. Syrjäytymisuhan kannalta merkittävässä tilanteessa eli työttömiä ja työvoiman ulkopuolella olevia nuoria oli noin kymmenesosa vuoden 1987 syntymäkohortin nuorista. (Sutela ym. 2016, 17 ja 19)

Oulussa oli nuorista yhtä suuri osuus työttöminä ja työvoiman ulkopuolella eli kuusi prosenttia. Vantaalla työvoiman ulkopuolella oli vuonna 2012 hieman alle kuusi prosenttia syntymäkohortin 1987 nuorista ja työttöminä sitä vähemmän. Oulussa korostui, että naiset olivat miehiä useammin työvoiman ulkopuolella. Helsingin kohdalla miehet olivat taas naisia useammin työvoiman ulkopuolella. (Sutela ym. 2016, 19)

Työttömien nuorten määrän tilastoinnissa on erilaisia kriteerejä, minkä vuoksi nuorten työttömyysprosentti vaihtelee tilastointitavasta riippuen. Vuonna 2012 nuorten (15-24-vuotiaiden) työttömyysaste oli lähellä 20 prosenttia. Kuitenkin samaisessa tarkastelussa työttömiksi nuoriksi määrittyi koko maan tasolla vain vajaa 5 prosenttia nuorista. Kaikki työttömät nuoret eivät kuitenkaan rekisteröidy työttömiksi työnhakijoiksi, jolloin nuori voidaan katsoa olevan työvoiman ulkopuolella. Samoin jos ollaan työllistämistoimenpiteiden kohteena niin he näkyvät tilastoissa työllisinä henkilöinä. (Sutela ym. 2016, 19)

Kuten tämän luvun alussa todettiin nuoret ovat vanhempia ikäryhmiä alttiimpia työttömyysjaksoille. Yleensä nuorten työttömyysjaksot ovat kestoltaan lyhytaikaisia, mutta pitkittyessään ne voivat vaikuttaa ura- ja ansiokehitykseen myöhemmällä iällä. Pitkittänyt työttömyys saattaa vaikuttaa epäsuotuisasti työmarkkinoille kiinnittymiseen. Liitteenä 32 olevassa taulukossa on kuvattu nuorten työttömyysjaksot työttömyyspäivien yhteissummalla. Taulukosta ei siis käy ilmi työttömyysjaksojen yhtämittäinen kesto, eikä mahdolliset työttömyyskausien katkokset. Taulukko antaa kuitenkin viitteitä työttömyyden kestosta. (Sutela ym. 2016, 20)

Taulukosta (liite 32) huomaamme, että Oulussa nuorten osuus on muita paikkakuntia pienempi sellaisessa ryhmässä, joilla ei ole lainkaan kokemusta työttömyydestä (30%). (Sutela ym. 2016, 20) Kuten aiemmin on todettu, niin esimerkiksi Vantaalla on matalampi koulutustaso kuin Oulussa niin siellä on helpompi työllistyä kuin Oulussa. Tästä näkökulmasta ajateltuna Oulun tulee panostaa nuorten ja nuorten aikuisten työllisyyteen.

Sukupuolten väliset erot työttömyyspäivien yhteissummaa tarkasteltaessa olivat pieniä, mutta yli 1,5 vuotta kestäneiden työttömyyspäivien määrässä miehet ovat naisiin verrattuna yliedustettuina. (Sutela ym. 2016, 20)

Suomessa työtön saa ansiopäivärahaa, peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Kela hoitaa peruspäivärahan ja työmarkkinatuen maksut. Peruspäivärahaa saa 500 päivää ja siinä on työssäoloehdon täyttäminen ohessa. Työmarkkinatuen kohdalla tällaisia ehtoja ei ole. Alle 25-vuotiaan työmarkkinatuessa on erityisehtoja heille, joilla ei ole ammatillista koulutusta. Näiltä henkilöiltä edellytetään hakeutumista itselle soveltuvaan ammatilliseen koulutukseen tai osallistumista TE-palveluiden tarjoamaan koulutukseen tai työhön. Ammatillisen koulutuksen puuttessa nuori voi saada työmarkkinatukea vasta viiden kuukauden odottamisen jälkeen tai

osallistumalla työllistymistä edistävään toimintaan. Työllistymistä edistäviä toimintoja ovat esimerkiksi uravalmennukset, työkokeilut, työvoimakoulutukset tai kuntouttavat työtoiminnot. (Sutela ym. 2016, 22)

Tässä lähteenä olevassa raportissa tarkasteltiin työmarkkinatukea ja peruspäivärahaa saaneiden osuuksia. Lisäksi tarkastelussa oli työmarkkinatukea pitkäaikaisesti saaneet. Pitkäaikaisuus tarkoittaa joko 300 päivää tai 500 päivää työmarkkinatukea saaneita. (Sutela ym. 2016, 22)

Oulussa liki puolet syntymäkohorttiin kuuluvista oli saanut työmarkkinatukea ja peruspäivärahaa saaneita Oulussa oli yli 10 prosenttia (liite 33). Pitkäaikaisesti työmarkkinatukea saaneiden osuus Oulussa oli myös korkeampi, kun vertaillaan muihin kuusikkokuntiin nähden. Liki 12 prosenttia Oulun nuorista oli saanut työmarkkinatukea 300 päivää tai pitempään. Muissa niin sanotuissa kuusikkokunnissa oli nostettu työttömyysetuuksia vähemmän kuin valtakunnallisesti keskimäärin tai vähemmän kuin kuusikkokuntien ulkopuolisissa kunnissa. (Sutela ym. 2016, 24)

Oulussa oli selkeästi eniten nuorisotyöttömyyttä ja vaikuttaa myös siltä, että nuorisotyöttömyys kestää Oulussa pidempään kuin muissa kuusikkokunnissa. Oulun huonompi tilanne työttömyyden suhteen on huomioitu myös aikaisemmissa kuusikkokuntia käsittelevissä raporteissa. Toisaalta Oulussa oli positiivista se, että iso osa työttömiksi jääneistä nuorista hakeutui työttömiksi työnhakijoiksi ja ovat näin TE-palveluiden piirissä, sen sijaan että olisivat kokonaan työmarkkinoiden ulkopuolella. (Sutela ym. 2016, 24) Liitteessä 29 voi havaita, että kuusikkokuntiin myöhään muuttaneilla on eniten suoritettuna korkeakoulututkintoja. Helsinkiin muuttaneiden kohdalla eniten työmarkkinatuen saajia oli keskiasteen koulutuksen suorittaneissa. Heistä lähes kaksi kolmannesta oli saanut työmarkkinatukea. (Sutela ym. 2016, 25)

Toimeentulotuen saaminen viittaa syrjäytymisriskiin, koska se on viimesijainen taloudellinen tuki. Sen tarkoituksena taata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäinen selviytyminen. Toimeentulotuki on tarveharkintainen ja tarkoitettu vain väliaikaiseksi. Monille nuorille toimeentulotuki liittyy opiskelun ja työelämään siirtymisen välivaiheeseen. Kuitenkin yhä useammalle nuorelle aikuiselle siitä on tullut pitkäaikainen tai toistuva toimeentulon takaaja. Kauppisen, Moision ja Mikkilan (2013) tutkimuksessa on todettu, että toimeentulotuen saannin jatkuminen pitkään on yleisintä 18-19-vuotiailla, joista suurin osa sai tukea myös seuraavina vuosina. Lisäksi heistä lähes puolet oli saanut toimeentulotukea yli 12 kuukautta. Kuten siinä,

että perus- ja ansioturva eivät riitä kattamaan välttämättömäksi katsottua vähimmäistoimeentulon tasoa. Parhaiten toimeentulotuen kantilta katsottuna pärjäävät Espoo, Helsinki ja Turku (liite 36). Seuraavaksi tarkastellaan toimeentulotuen saannin ajallista kestoa. Muissa kuin kuusikkokunnissa lyhyet jaksot olivat myös pitempiä yleisempiä. Pitkäaikaisasiakkaat olivat saaneet toimeentulotukea yli kaksi vuotta. (Sutela ym. 2016, 26- 27)

Liitteenä 38 oleva taulukko kertoo sen, miten suuri osa nuorista oli saanut toimeentulotukea toistuvasti eli useampana vuonna. Tästäkään taulukosta ei käy ilmi se, että ovatko nuoret saaneet toimeentulotukea peräkkäisinä vuosina vai useampana vuonna tarkastelujakson aikana. Yhtenä vuonna toimeentulotukea saaneita Oulussa ja Vantaalla oli eniten (liite 38). Kuusikkokuntien ulkopuolella oli kuitenkin eniten niitä nuoria, jotka olivat saaneet kolmea vuotta useammin toimeentulotukea (liite 38). (Sutela ym. 2016, 28)

Syrjäytyneet nuoret ovat yleensä muita ikäisiään sairaampia. Sairaudet yleensä aiheuttavat poissaoluita työstä, koulutuksesta ja myös sosiaalisesta elämästä. Lisäksi on mahdollista, että syrjäytyminen näkyy sairastavuuden lisääntymisenä. Mielenterveyden ongelmat usein liittyvät syrjäytymiseen. Mielenterveyden ongelmat voivat olla syrjäytymisen syitä sekä seurauksia. Marttunen ja Rantanen ovat todenneet, että mielenterveyden ongelmat ilmenevät yleensä murrosiässä ja arviolta noin viidesosalla nuorista on jonkinlainen mielenterveyden häiriö. Aalto-Setälä ja Marttunen ovat todenneet, että tavallisimmat diagnoosit nuorilla ja nuorilla aikuisilla ovat mieliala-, ahdistuneisuus- ja päihdehäiriöt. (Sutela ym. 2016, 30)

Karlsson ja Marttunen ovat todenneet, että eritoten masennusdiagnoosit ovat yleisiä ja samalla ihmisellä on usein myös jokin toinen diagnoosi, kuten esimerkiksi lääkkeiden ja päihteiden aiheuttama häiriö. Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu syntymäkohortin 1987 kohdalla, että tavallisimpia mielenterveyden häiriöitä heidän kohdallaan ovat mielialahäiriöt ja neuroottiset, stressiin liittyvät ja somatoformiset häiriöt. Pojilla on lisäksi tavallisesti käytös- ja tunnehäiriöitä, jotka alkavat lapsuusiässä. (Sutela ym. 2016, 30)

Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu selkeitä terveyseroja kaupungeissa ja maaseudulla asuvien välillä. Alueelliset terveyserot voidaan pitkälti perustella sosioekonomisista perusteista johtuviksi. Sosioekonomisten ryhmien välillä on raportoitu olevan merkittäviä eroja mm. pitkäaikaissairastavuudessa, terveyskäyttäytymisessä ja lisäksi myös hoitoon pääsyssä. Sairaanhoidopiirien välillä on havaittu merkittävääkin vaihtelua terveyserojen suhteen. Esimerkiksi

Etelä-Suomessa (HYKS-alueella) useat terveyden mittarit kertovat paremmasta terveydestä muihin alueisiin nähden. Toisaalta mielenterveyden ongelmia ja mielenterveyspalveluiden käyttöä on ollut enemmän Etelä-Suomessa ja kaupungeissa. Tosin rekisteritutkimuksien tiedot perustuvat palveluiden käyttöön, joten ei voida tietää perustuuko palveluiden käyttö todelliseen tarpeeseen. Mielenterveys palveluiden käyttö voi vaihdella eri sairaanhoitopiirien ja kuntien erilaisten lähetekäytäntöjen ja palveluiden saatavuuden vaihtelevuuden takia. Voidaan todeta, että mielenterveyspalveluiden käyttöön vaikuttaa erityisesti se, että suurimmissa kaupungeissa on selkeästi enemmän asiantuntemusta mielenterveyssektorilla. Muuttoliikkeen näkökulmasta mielenterveysdiagnoseja on käsitelty liitteinä 41, 42 ja 43 olevissa taulukoissa. Kuusikkokunnissa vähintään 15 prosentilla naisista oli jokin mielenterveysdiagnosi. Pääkaupunkiseudulla syntymäkohortin 1987 miehistä vähintään 15 prosentilla on mikä tahansa mielenterveysdiagnosi. (Sutela ym. 2016, 30-32) Havaittuja mielialahäiriöitä oli useimmin helsinkiläismiehillä kuudella prosentilla ja vastaavasti Tampereella, Turussa ja Vantaalla oli eniten päihteiden aiheuttamia häiriöitä yli kolmella prosentilla. (Sutela ym. 2016, 32)

Sukupuolijakauma eri muuttoryhmissä kaikkien kuusikkokuntien kohdalla oli samankaltainen verrattaessa koko aineistoon eli naisilla on mielenterveysdiagnoseja muutamia prosenttiyksiköjä enemmän kuin vastaavaan ryhmään lukeutuvilla miehillä. Poikkeus oli pääosan elämästään pääkaupunkiseudulla eläneillä nuorilla, joilla ei ollut juurikaan sukupuolten välisiä eroja diagnoosien osuudessa. (Sutela ym. 2016, 33) Kyseisen syntymäkohortin nuorista vähiten mielialahäiriöitä oli diagnosoitu Oulussa ja Turussa. Esimerkiksi Turussa kyseisellä paikkakunnalla pääosan elämästään asuneilla 5% oli mielialahäiriödiagnosi. Muissakin muuttoryhmissä 6-8% (liite 42) (Turussa). (Sutela ym. 2016, 34)

Päihdediagnoosien kohdalla eri muuttoliikeryhmien tulokset osoittavat, että jakauma oli varsin tasainen (liite 43). Merkittävä poikkeama eri ryhmien välillä havaittiin pelkästään Tampereella, jossa pääkaupunkiseudulta muuttaneilla päihdediagnosi oli lähes joka kymmenennellä (liite 43). Päihdediagnoseissa on otettava huomioon, että diagnoosin saaneet ovat lukumääräisesti pieni joukko, joten tuloksia on pidettävä vain suuntaa antavina. Kaikilla, joille päihteet voivat olla ongelma ei ole asiasta diagnosi. (Sutela ym. 2016, 34)

Rikollisuudella on tutkimuksissa todettu olevan yhteys nuoren taloudelliseen ja sosiaaliseen syrjäytymiseen. Toisaalta tietyt rikostyyppit ovat yleisiä nuoruudessa. Toisekseen nuoruudessa tehdyt rikokset pääsääntöisesti lieviä ja nuoruudessa rikoksiin syyllistyneistä vain harva jatkaa

rikoksien tekemistä aikuisena. Syntymäkohortista 1987 on havaittu, että ensimmäistä kertaa rikoksen tekevien osuudet alkavat pienentyä 20-21-vuotiaiden kohdalla. Tutkimusten mukaan rikostuomion saaminen liittyy tiiviisti vähäiseen koulutukseen. Tavallisimmat rikosluokat syntymäkohortin 1987 nuorilla olivat liikenne rikkomukset, omaisuusrikokset ja henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset. (Sutela ym. 2016, 37)

Rikollisuutta alueellisesti tarkasteltaessa voidaan todeta, että pääkaupunkiseudulla on vähiten rattijuopumuksia ja liikenne rikkomuksia. Kun taas omaisuusrikoksia pääkaupunkiseudulla tehdään eniten. Varkauksien ja vahingontekojen kohdalla tekijöinä esiintyvät opiskelijat, pitkäaikaistyöttömät ja työkyvyttömyyseläkkeellä olijat. (Sutela ym. 2016, 37)

Tässä kuusikkokuntia käsittelevässä raportissa nuorten rikollista toimintaa käsiteltiin rekisterimerkintöjen eli rangaistusmääräysten ja varsinaisten rikostuomioiden osuuksia syntymäkohortissa vertailemalla. Liitteenä 46 ja 47 ovat kuviot rikollisuuteen liittyvistä tuloksista. Liitteenä 48 ja 49 on esitetty kuviot muuttoliikkeen vaikutuksista rikollisuuteen. Rikollisuuteen liittyvät rekisteritiedot ovat 2008 loppuun mennessä kirjatuiksi tulleista rikoksista. (Sutela ym. 2016, 37) Juuri rikollisuuteen liittyvissä rekisterimerkinnöissä nuorten kohdalla on sukupuolten välillä suurin ero (liitteet 46 ja 47). Miehillä on rikollisuuden rekisterimerkinnät ja rikostuomiot huomattavasti yleisempiä kuin naisilla. Varsinaiset tuomiot ovat paljon harvinaisempia kuin rekisterimerkinnät. (Sutela ym. 2016, 38)

3 Hyvinvoinnin edistäminen kunnassa

Kunnan tehtävänä on hyvinvoinnin edistäminen alueellaan. Vuoden 2011 Helena Tukian, Niina Lehtisen, Vesa Saariston ja Mika Vuoren laatimassa raportissa väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä kunnassa todetaan yleisesti, että kunnissa oli usein hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho epäselvä. Raportin mukaan 37 prosentissa kuntia ei ollut hyvinvoinnin ja terveyden edistämisellä vastuuhenkilöä ollenkaan ja 29 prosentissa asia oli usealla eri viranhaltialla. Vähän alle kolmanneksella kyselyyn vastanneista kunnista ei ollut hyvinvoinnin ja terveyden johtoryhmää ja noin kahdessa kolmasosassa ei ollut hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmää. Todettakoon, että tämän raportin kyselyyn vastasi 195 kuntaa 336 eli 58% kunnista, jotka käsittivät 82% Suomen väestöstä. Yli puolella kyselyn kunnista puuttui terveyserojen kaventamisen tavoite kuntastrategiasta ja talous- ja toimintasuunnitelmasta. Suurimassa osassa kuntia oli kuitenkin poikkihallinnollisena yhteistyönä laadittu suunnitelmia valtakunnallisten toimintaohjelmien toimeenpanemiseksi. (Tukia ym. 2011, 3)

Raportissa todettiin, että myönteistä kehitys oli ollut hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sisällyttämisessä kuntastrategioihin ja -suunnitelmiin. Tältäkin osin oli kuitenkin vielä tehostamistarpeita erityisesti terveyserojen kaventamiseen tuli kiinnittää tavoitteenasettelun näkökulmasta huomiota. Vastuutahojen nimeämisessä oli puutteita, kuten myös johtamisjärjestelmän selkeyttämisessä. Näitä puutteita oli useissa kunnissa. (Tukia ym. 2011, 3)

Strategisen suunnittelun ja strategiatyön hallinnan on perinteisesti katsottu kuuluvan ylimmän johdon tehtäviin. Strategiatyötä on pidetty hierarkkisena ja rationaalisena toimintana, jossa toimintaa linjaa johto. Johto vastaa suunnittelusta ja valinnoista niin annettujen askelmerkkien pohjalta muun henkilöstön kuuluu toteuttaa strategiaa. Tehokkaasti johdetun ja hallitun strategiaprosessin on katsottu lisäävän muun henkilöstön strategiavastaisuutta, joka taas vaikeuttaa strategian siirtoa käytäntöön. (Syväjärvi ja Leinonen 2020, 53)

Strategia nähdään nykyään sosiaalisesti rakentuneena toimintana, niin strategiatoimija joukon tulee olla laajempi kuin strategiatyön ollessa johdon velvoitteena. Strategiaa määrittelevät johdon lisäksi henkilöstö eri tasoilta ja eri sidosryhmät. Strategia käytäntönä-lähestymistapa nostaa tärkeään asemaan yhteistyön ja osallisuuden. Tämän lähestymistavan mukaan osallisuus

laajassa muodossa strategiatyössä rikastaa näkemyksiä organisaation toiminnasta ja tulevaisuudesta. Aiemmin hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen painottuivat terveyteen ja sen edistämiseen terveellisillä elämäntavoilla, niin nykyään hyvinvointiin ja terveyteen liitetään laajempi ymmärrys hyvinvoinnista. Laajempaan hyvinvoinnin ymmärtämiseen liittyvät elinolot, aineelliset resurssit, ympäristö ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus. (Syväjärvi ja Leinonen 2020, 54)

Kansalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä johtuvaa eriarvoisuutta pyritään vähentämään hyvinvointipoliittisin keinoin. Eriarvoisuudella tarkoitetaan kansalaisten hyvinvointieroja, jotka ovat epäoikeudenmukaisia, mutta yhteiskunta- ja hyvinvointipoliittisilla päätöksillä ja strategisten toimenpiteiden ja valintojen kautta vältettävissä. (Syväjärvi ja Leinonen 2020, 54) Kunnat ovat tärkeässä asemassa eriarvoisuuden tunnistamisessa. Kuten nuorten ja työttömäksi jääneiden syrjäytymisuhan huomaamisessa ja paikallistoimijoina kykenevät tehokkaasti ennakoimaan eriarvoistumiseen liittyviä riskejä. Eriarvoisuuden kaventamisen tulisi olla tärkeässä asemassa kunnallisessa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen strategiatyössä. Se velvoittaa hallinnon- ja politiikantoimijoita huomioimaan ja arvioimaan hyvinvointi päätöksiä eri väestöryhmien eriarvoisuus kehityksen kannalta. Hyvinvoinnin strategiatyö vaatii realististen eriarvoisuuden kaventamistavoitteiden asettamista ja tavoiteisiin selkeästi kiinnittyvien toimenpiteiden rakentamista. (Syväjärvi ja Leinonen 2020, 55)

Syväjärven ja Leinosen tutkimuksessa ”Strategiatyöllä hyvinvointia? Strategiakäytäntöjen kehittyneisyys kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä” tulokset osoittavat eri osa-alueilla on vielä paljon tehtävää, jotta kuntien hyvinvointi strategiatyö olisi optimaalista. Osallisuus strategian laadinnassa on alkutekijöissään eli moniäänisyys jää hyvin usein hyödyntämättä hyvinvointistrategian laadinnassa. Osallisuuden osalta 63% Syväjärven ja Leinosen analysoimista strategiadokumenteista sijoittuu alkavalle ja kehittyvälle tasolla. Syväjärven ja Leinosen tutkimuksen kypsyystasot olivat alkava, kehittyvä, hyvä ja optimaalinen. Toki osallisuuden osalta 37% on jo hyvällä tai optimaalisella tasolla, mutta kehitettävää riittää. (Syväjärvi ja Leinonen 2020, 56-58)

Yhteistyö ja kumppanuudet olivat hyvinvointistrategioissa 76 prosentissa tutkituista kunnista alkavalla tai kehittyvällä tasolla. Alkavalla tasolla ei ole tunnistettu hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvän yhteistyön ja kumppanuuksien mahdollisuuksia lainkaan. Kehittyvällä tasolla kumppanuudet ja yhteistyö on nostettu pyrkimyksinä ja laajempina tavoitteina. Poikkihallinnollista yhteistyötä tullaan tekemään. (Syväjärvi ja Leinonen 2020, 58-59)

Hyvinvoinnin ulottuvuuksissa ja eriarvoisuuden asemoinnissa 54 prosenttia tutkituista dokumenteista jää alkavalle tai kehittyvälle tasolle. Tämä merkitsee strategiatyön perustumista yksilöperusteiseen, terveystieteeseen hyvinvointikäsitteeseen. Siinä korostuu yksilön fyysisen ja psyykkisen terveyden ylläpito ja ennaltaehkäisy. Alkavalla tasolla (28%) lähtökohdaksi on vain terveys kuten painonhallinta tupakoimattomuus ja ravintokasvatus. Tämä suppea hyvinvointikäsitteeseen asettaa haasteen myös yhteistyön ja kumppanuuden kehittämisen näkökulmasta. Hyvällä ja optimaalisella tasolla (46%) hyvinvoinnin ulottuvuuksissa on fyysisen ja psyykkisen terveyden lisäksi sosiaalinen ja yhteisöllinen näkökulma. Kunnilla ei ole yhtenäistä käsitystä hyvinvoinnin edistämisestä. Kunnat eivät ole täysin ymmärtäneet strategista rooliaan väestöryhmien välisen eriarvoisuuden vähentäjinä. Eriarvoisuuden asemoinnissa tarkastellut dokumentit ovat 70 prosenttisesti alkavalla tai kehittyvällä tasolla. Nämä kypsyystasot tarkoittavat sitä, ettei kuntalaisten hyvinvointi- ja terveyseroja ole strategiassa tunnustettu tai erojen kaventaminen ei kiinnity strategiseksi tavoitteeksi hyvinvoinnin edistämiseksi. Eriarvoisuus asiat ajatellaan usein laajempina valtakunnallisesti ratkaistavina ongelmina. (Syväjärvi ja Leinonen 2020, 61-62)

Vuonna 2007 kunnissa oli harvinaista, että olisi ollut hyvinvointistrategia. Tuolloin erillinen hyvinvointistrategia oli vain vajaalla neljäsosalla kyselyyn vastanneista kunnista. Kuitenkin kaksi kolmasosaa ilmoitti tuolloin kirjaavansa kuntastrategiaan hyvinvointia ja terveyttä edistäviä elementtejä. (Wilskman ym. 2008, 36) Ahlgren huomauttaa (2018, 15) tilanteen olleen tämä ennen kuin hyvinvointikertomuksesta tuli lakisääteinen. Hyvinvointistrategia ja kerran valtuustokaudessa tehtävä laajempi hyvinvointikertomus tulivat pakollisiksi terveydenhuoltolain 12§ vuonna 2010 (30.12.2010/1326). Wilskman ym. (2008, 37) toteavat raportissaan, että kunnissa haluttiin vahvistaa strategiatyötä ja terveyden edistämisen huomioimista kaikessa päätöksenteossa.

Kunnan tulee kuntastrategiassa seurata asukkaiden hyvinvointia ja edistymistä. Kuntastrategiaan sisältyy myös hyvinvoinnin edistäminen. Terveydenhuoltolaki (30.12.2010/1326) edellyttää kunnan strategisessa suunnittelussa otettavan huomioon terveyden- ja hyvinvoinninedistämisen tavoitteet paikalliset olosuhteet, lähtökohdat ja tarpeet huomioiden. Kunnan tulee seurata kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistymistä vuosittain ja raportoitava siitä valtuustolle. Kerran vaalikauden aikana on tehtävä laaja hyvinvointikertomus. Laaja hyvinvointikertomus pohjautuu strategiaan ja toimii hyvinvointipolitiikan konkretisoijana ja käytännön johtamisen

välineenä. Hyvinvointikertomuksen tulee olla hyvinvointipolitiikan suunnittelun arvioinnin ja raportoinnin väline. Hyvinvoinnin laaja-alaisuuden takia on tärkeää, että kertomuksen laadinnassa on mukana kaikki kunnan hallintokunnat ja mahdollisuuksien mukaan muut toimijat ja vaikuttajat. Hyvinvoinnin laaja-alaisuus aiheuttaa sen, että seurantamittareiden ja tavoitteiden asettaminen on hankalaa. Hyvinvointikertomuksen haasteena on sama asia kuin muissakin strategia papereissa, kuinka se saadaan jalkautettua osaksi kunnan yksiköiden toimintaa. Hyvinvointikertomuksen hyvä puoli on, että se auttaa tiedolla johtamista ja poliittista päätöksentekoa. (Majoinen & Antila 2018, 12-13)

Kaikesta hyvinvointikertomuksen ja strategiatyön yhteensopivuudesta huolimatta valtakunnalliset selvitykset (Rimpelä ym. 2007 ja Tukia ym. 2011) paljastavat kunnan hyvinvointijohtamisesta puuttuvat rakenteet monipuolisen tiedontuotannon ja poikkihallinnollisen hyödyntämisen näkökulmasta. Hyvinvointikertomuksen heikkoutena voidaan pitää sitä, että tieto niihin saadaan tilastoista ja rekistereistä. Näin tällainen indikaattoripohjainen tieto ei vastaa siihen millainen on kuntalaisen subjektiivinen hyvinvointi eli miten ihmiset kokevat oman hyvinvointinsa tyytyväisyyden ja onnellisuuden näkökulmasta. Hyvinvointikertomus ei voi olla pelkkiä tilastoja vaan sen tulee sisältää myös tietoa kuntalaisten kokemuksellisesta hyvinvoinnista. Hyvinvointitiedon tulisi siirtyä osaksi käytäntöjä ja kehittämistä. Stenvall ja Tyvitalo ovat todenneet, että tiedon hyödyntämisessä on usein ongelmia, kun sitä ei osata hyödyntää palveluiden tuotannossa eikä niiden kehittämisessä. (Nieminen ym. 2014, 166-167) Todettakoon, että hyvinvointikertomukseen löytyy hyvin kuntakohtaisia tilastoja ns. indikaattoreita, mutta kokemustieto jää puuttumaan. (Nieminen ym. 2014, 169)

3.1 Strategia

Strategia on suunnitelmakokonaisuus, joka pitää sisällään tunnistuksen yrityksen tai kunnan nykytilasta. Strategiaan sisältyy myös toimintaympäristön muutoksen ja asiakkaiden tarpeiden tunnistaminen. Strategiassa määritellään myös tavoitetila strategiajakson lopussa eli tulokset mitä tavoitellaan. Strategia asiakirja sisältää myös toimintalinjat millä tavoitetilaan tullaan pääsemään. Kyseiset toimintalinjat puretaan strategiseksi hankkeiksi ja projekteiksi, joiden tuloksia seurataan strategiajakson kuluessa. (Hiltunen 2017)

Professori Annika Tidström toteaa, että laatu, asiakastyytyväisyys ja tehokkuus jättävät strategian helposti yleisluontoiseksi. Hyvässä strategiassa kerrotaan konkreettisesti, kuinka näihin

tavoitteisiin päästään. Hyvä strategia on helposti ymmärrettävä ja toteuttamiskelpoinen toteaa Tidström. Tidströmin mukaan strategia tuo tehokkuutta ja määrätietoisuutta toimintaan. (Esa 2018)

Strategian kannalta on tärkeää, että organisaation johto ja keskijohto ymmärtävät mitä strategia käytännössä merkitsee. Esimiehen tulee motivoida ja inspiroida työntekijää toteuttamaan strategiaa. (Sunila 2014, 18-19) Sunila toteaa opinnäytetyössään, että esimiehet ja työntekijät haluavat osallistua enemmän strategiaprosessiin. Osallisuuden vahvistaminen tapahtuisi osallistamalla enemmän strategian seurantaan, arviointiin ja mittaristojen suunnitteluun. Jos yksikössä on vaikea kehittää strategiaan hyviä mittareita niin se paljastaa osaamisen puutteet. Osaamisen puutteiden tiedostaminen taas parantaa osaamisen kehittämistä ja johtamista Strategian ymmärrys helpottaa ja parantaa esimiesten viestintää työntekijöiden suuntaan. (Sunila 2014, 37-38)

Kirsi Hoikkalan ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä on kerrottu Näsin ja Aunolan näkemys strategian toimeenpanoprosessista. Toimeenpanoprosessissa neljä asiaa ovat tärkeässä osassa. Ne ovat organisointi, viestintä, motivointi ja valvonta. Kolme näistä menee kuvan mukaan lomittain, paitsi eivät motivointi ja organisointi keskenään eikä myöskään viestintä ja valvonta keskenään. (liite 20) (Hoikkala 2014, 24) Hoikkalan työssä on myös esimerkki strategisen johtamisen kulkukaaviosta, joka on käytännönläheinen ja luonteeltaan jatkuva. Eli esimerkin mukaan strategiatyötä voidaan jatkaa ja strategiaa voidaan parantaa ilman, että työ päättyy. (liite 21) (Hoikkala 2014, 17-18)

Strategialla tarkoitetaan päätöksiä ja toimenpiteitä, jolla pyritään nykytilanteesta tiettyyn tavoitelaan. Julkisten organisaatioiden strategisena tavoitteena on esimerkiksi työttömyyden vähentäminen tai kansanterveyden parantaminen. Julkisten organisaatioiden kohdalla strategian onnistumista ei mitata rahassa vaan muiden tavoitteiden täyttymisenä. (Vuorinen 2013)

Kamenskyn mukaan: ”Strategia on yrityksen tietoinen keskeisten tavoitteiden ja toiminnan suuntaviivojen valinta muuttuvassa maailmassa.” Kamenskyn toteaa myös: ”Strategian avulla yritys hallitsee ympäristöä.” Kolmantena asiana hän toteaa: ” Strategian avulla yritys tietoisesti hallitsee ulkoisia ja sisäisiä tekijöitä sekä niiden välisiä vuorovaikutussuhteita siten, että yritykselle asetetut kannattavuus-, jatkuvuus ja kehittämistavoitteet pystytään saavuttamaan.” (Kamensky 2014)

Kuntastrategian tulee pohjautua kunnan nykytilanteeseen ja tulevaisuuden näkyymiin. Siinä tulee ottaa huomioon tulevaisuuden näkymien vaikutus kunnan tehtävien toteuttamiseen. Kuntastrategiasta pitää käydä ilmi myös, kuinka sen toteuttamista arvioidaan ja tuloksellisuutta seurataan. (Majava, 2017, 2)

3.1.1 Nuorisotakuu

Nuorisotakuu on Jyrki Kataisen hallituksen käynnistämä hanke, joka lupaa kaikille alle 25-vuotiaalle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle nuorelle työ-, harjoittelu-, opiskelu- työpaja- tai kuntoutuspaikan kolmen kuukauden sisällä työttömyyden alkamisesta. Nuorisotakuu on joukko erilaisia toimenpiteitä, joita eri toimijat toteuttavat. Suurimmat ohjelmat ovat koulutustakuu, nuorten työllistymistä edistävät toimet sekä nuorten aikuisten osaamisohjelma. Nuorisotakuun nimissä rahoitetaan myös etsivää nuorisotyötä ja niin sanottua työpajatoimintaa. Nuorisotakuussa helpotetaan ammatilliseen koulutukseen pääsyä. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, nuorten syrjäytyminen, nuorten syrjäytymisen ehkäisy, 2018)

Nuorisotakuuseen kuuluvaa etsivä nuorisotyö kuuluu Suomessa kunnan tuottamiin palveluihin. Etsivä nuorisotyö sisältyy nuorisolain (Nuorisolaki 1285/2016) säädöksiin. (Bamming 2017) Etsivässä nuorisotyössä liikutaan nuorten parissa ja tarjotaan mahdollisuus aikuiskontaktiin. Nuoria pyritään auttamaan ongelma tilanteissa ja ohjaamaan tarvitsemiensa palveluiden pariin. Etsivän nuorisotyön raporttiin on koottu alle 29-vuotiaiden tilastot, koska etsivä nuorisotyö lähtee alle 29-vuotiaiden auttamisesta. (Bamming 2017, 4)

Pohjois-Pohjanmaalla oli vuonna 2016 etsivä nuorisotyö tavoittanut 1789 nuorta, joista toimenpiteiden piirissä oli 1356 nuorta. (Bamming 2017, 6) Todettakoon, että tämä määrällinen tilastointi ei tuota tietoa etsivän nuorisotyön vaikutuksista ilman laadullista mittaristoa. Laadullinen mittaristo on laadittu yhdessä kentän työntekijöiden kanssa. (Bamming 2017, 4)

3.1.2 Säädösperusta

Nuorisotyöttömyyden hoidon keskeiset säädökset ovat julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki (916/2012) ja työttömyysturvalaki (1290/2002). Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta on ollut voimassa vuoden 2013 alusta. Lain nojalla on annettu valtioneuvoston samanniminen asetus eli julkisista työvoima- yrityspalveluista. Nuorille ei ole erikseen

nimettyjä työllisyyspalveluita, vaan palvelut kuuluvat kaikille ikäryhmille. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2014, 19)

”Uudessa laissa TE-toimistojen palveluvalikoima uudistettiin ja toimenpiteitä alettiin kutsua palveluiksi” (Nuorisotyöttömyyden hoito, 2014, 19). Uusia työllisyystoimenpiteitä ei varsinaisesti kehitetty, vaan vanhoja yhdistettiin uusiksi kokonaisuuksiksi. Tärkeä muutos, jonka laki sisältää on, että kaikkia palveluita voidaan ikään katsomatta tarjota kaikille asiakkaille. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2014, 19)

Nuorisotakuusta ei ole olemassa erillistä lakia, mutta takuun toteutuksessa käytetään kulloinkin asiaan liittyvää voimassa olevaa lainsäädäntöä. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2014, 19) Nuorisotakuusta johtuen tehtiin muutoksia yliopistolakiin, ammattikorkeakoululakiin, opiskelijavalintarekisterilakiin ja lakiin ylioppilastutkintorekisteristä. Muutoksien kohteena olivat yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen hakumenettely opiskelijavalintoihin. Näin parannettiin pääsyä korkeakouluopintoihin. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2014, 20) Nuorisotakuun toteuttaminen liittyy osaltaan myös nuorisolakiin, jonka mukaan nuorisotyö ja siihen liittyvä politiikka kuuluvat kunnan toimivaltaan. Nuorisolain kohderyhmä ovat alle 29-vuotiaat. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2014, 20) Nuorisolaki 13§ käsittelee nuorten työpajatoimintaa. (finlex.fi)

Kuntalaki edellyttää kuntia edistämään asukkaiden hyvinvointia. Terveystalolaki taas edellyttää kunnat laatimaan hyvinvointikertomuksen. (Haapasalo 2019, 2) Kuntalain 37 pykälässä todetaan, että, jokaisella kunnalla tulee olla kuntastrategia. Kuntastrategiassa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Kuntastrategian tärkeät huomioon otettavat seikat ovat kunnan asukkaiden hyvinvointi, palvelujen järjestäminen ja tuottaminen, lakisääteiset palvelut, omistaja- ja henkilöstöpolitiikka, kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet ja alueen elinympäristön ja elinvoiman kehittäminen. (Majava, 2017, 2)

3.1.3 Valtioneuvoston nuorisopolitiikka

Politiikkatasolla nuorten hyvinvointiin pyritään vaikuttamaan opetus- ja kulttuuriministeriön johtamana, joka laatii valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman. Nuorisotyön ja -politiikan ohjelma on lakisääteinen, valtioneuvoston kerran vaalikaudessa hyväksymä

poikkihallinnollinen ohjelma, jonka tarkoitus on edistää nuorten kasvu- elinoloja. Valtioneuvoston nuorisopoliittiset ohjelmat hyväksytään valtioneuvoston periaatepäätöksinä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017, 2) Valtakunnallinen ohjelma kattaa nuorisolaissa nuorten viitekehyyseen kuuluvat alle 29-vuotiaat nuoret, mutta pääpaino ohjelmassa kohdistuu niin sanottuun nuoruuden ydinalueen eli 12-25-vuotiaiden nuorten elinolojen kehittämiseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017, 2).

Ohjelmantavoitteisiin pyritään sillä, että nuorisopoliittinen ajattelu juurtuu eri hallinnonalojen perustoimintaan. Nuorisopoliittinen työ on poikkihallinnollista ja sektorirajat ylittävää. Eri ministeriöiden taloudellisia ja inhimillisiä voimavaroja pyritään suuntaamaan siten, että saavutettaisiin näin paras mahdollinen hyöty nuorten elinolojen edistämisen kannalta. Nuorisopolitiikan ohjelman tavoitteiden toteutus on ensisijaisesti ministeriöiden vastuulla. Ohjelman tavoitteet eivät ole kuntia sitovia, mutta tavoitteita käytetään mittareina arvioitaessa kuntien nuorisotyötä peruspalveluna. Ohjelma ohjaa valtion kunnille myöntämien avustusten suuntaamista. Nuorisotoiminta tapahtuu hyvin merkittävässä määrin kansalaistoiminnan kautta. Nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja aktiiviseen kansalaisuuden vahvistamiseen pyritään viranomaisten, nuorisotutkimuksen ja kansalaisjärjestöjen yhteistyön kautta. Nuorten vapaa-aikaan on tyypillistä toimiminen omaehtoisesti rakenteiden ja järjestelmien ulkopuolella ja niiden olemassaolosta riippumatta. Oikeusvaltiossa kuten Suomi on laajat kansalaisvapaudet ja -oikeudet. Suomessa ei määrätä vaan tuetaan vapaata kansalaistoimintaa. Valtion ohjelman vaikutus näin ollen toteutuu valtion avustustoiminnan kautta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017, 3-4)

Orpon hallituksen nuorisopoliittisessa ohjelmassa kunnilta ja hyvinvointialueilta edellytetään tiivistä yhteistyötä toimivan opiskeluhuollon turvaamiseksi. Nuorten työttömyyden vähentämiseksi Orpon hallitus panostaa erityisesti alkukartoitukseen, jonka jälkeen tulee vastaanottaa yksilöllisiä työllistymistä edistäviä palveluita. Työllisyys palveluihin sisältyy myös velvoitteita. Alle 30-vuotiaat nuoret tulee ohjata nopeasti työllisyyspalveluiden piiriin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2024, 6-7) Sipilän hallituksen nuorisopolitiikan ohjelmassa mainittiin nuorten työllistymistaitojen kohentaminen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017, 8) Orpon hallitusta edeltävän Marinin hallituksen nuorisopoliittisessa ohjelmassa työllistyminen sisältyi ”nuorten sujuvaan arkeen panostaminen” koulutuksen lisäksi. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2020, 11) Näkökulma on vuosien saatossa eri hallitusten aikana muuttunut.

Orpon hallituksen nuorisopoliittisessa ohjelmassa todetaan, että nuorten osallisuutta tullaan vahvistamaan kansallisessa demokratian ja osallisuuden edistämisen ohjelmassa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2024, 13) Marinin hallituksen nuorisopoliittisessa ohjelmassa vaikutusmahdollisuuksiin panostamisen kohteena olivat eritoten vammaiset, vähemmistöt ja syrjäytyneet. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2020, 20) Sipilän hallituksen vastaavassa ohjelmassa taas panostuksen painopiste on sähköisissä demokratiapalveluissa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017, 13)

Orpon hallituksella on nuorisopoliittisessa ohjelmassa mielenterveyspalveluiden osalta erillisiä toimenpidekokonaisuuksia. Itsemurhien ehkäisyohjelman yhteydessä panostetaan mielenterveysosaamisen vahvistamiseen lasten ja nuorten palveluissa. Orpon hallituksen tavoitteena on antaa lakiesitys terapiatakuusta, jonka toteuttamiseen sisältyy 35 miljoonan määräraha hyvinvointialueille. Erityisesti huomioidaan neuropsykiatrisesti oireilevat lapset, jotta nämä saisivat nopean diagnoosin ja pääsisivät viipymättä avun piiriin ja heidän perheitään tuettaisiin nopeasti. Lisäksi vielä vahvistetaan matalan kynnyksen mielenterveyden tukea, kuten osallisuutta, chat- ja walk in-palveluita. Mielekkäällä vapaa-ajan toiminnalla parannetaan nuorten mielenterveyttä ja hyvinvointia tuetaan osallisuuden, turvallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamisella. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2024, 11-12) Nuorten harrastustoiminnassa tulee ottaa huomioon yhdenvertaisuus eli ketään ei saa syrjiä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2024, 15)

Sipilän hallituksen nuorisopoliittisessa ohjelmassa mainittiin, että nuorella ja lapsella tulee olla mahdollisuus vähintään yhteen maksuttomaan harrastukseen. (opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017, 8) Marinin hallituksen vastaavassa ohjelmassa harrastus-takuu sisältyi kohtaan sujuva arki ja syrjäytymisen vähentäminen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2020, 18) Orpon hallituksen nuorisopoliittisessa ohjelmassa panostetaan matalan kynnyksen harrastustoiminnan saavutettavuuteen. Eritystarpeisten nuorten kohdalla harrastuksiin pääsyyn kiinnitetään erityisesti huomiota. Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret pyritään löytämään ja ohjaaman harrastuksien pariin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2024, 9)

Nuorten hyvinvointiin vaikutetaan myös sillä, että nuori luottaa yhteiskuntaan, kun yhdenvertaisuus ja turvallisuudentunne vahvistuvat. Näihin asioihin vaikutettiin Marinin hallituksen ohjelman mukaan muun muassa vahvistamalla nuorten vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaitoja. Lisäksi vielä kiusaamiseen aiottiin puuttua. Kiusaamisen vähentämisessä tuli ottaa huomioon eri ympäristöissä tapahtuva kiusaaminen. Oppilaitoksissa oli tarkoitus vahvistaa ihmissuhde- ja

vuorovaikutustaitoihin liittyvää osaamista. Vapaa-ajalla tapahtuvaan kiusaamiseen puututtiin yhteistyössä nuorten, järjestöjen ja kuntien vapaa-ajantoimen kanssa. Marinin hallitus piti painopisteenä vähemmistöihin kohdistuvaan kiusaamiseen puuttumista. Nämä toimenpiteet kohdistettiin eritoten 12-25-vuotiaisiin nuoriin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2020, 24-25)

Orpon hallitus pyrkii kohentamaan nuorisoalan toimijoiden ja nuorisotyöntekijöiden tietoisuutta ja ymmärrystä nuorten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Nuorisoalalla vaaditaan monipuolista osaamista nuorten hyvinvoinnin kohentamiseksi. Nuorisotyö osaltaan liittyy nuorten hyvinvointityöhön. Ajantasainen ja laadukas tieto on tärkeää nuorisotyön johtamisen kannalta. Näin voidaan varmistaa hyvä toimenpiteiden ennakointi ja asianmukainen resurssien kohdentaminen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2024, 18)

3.2 Strategian arviointi

Strategian arviointi ei muodostu vain lopputuloksen arvioinnista, kuten esimerkiksi taloudellisuuden ja nuorisotyöttömyyden suuruudesta. Strategian arvioinnissa täytyy ottaa huomioon myös ei-taloudelliset arvot. Balanced Scorecard mahdollistaa löytämään tasapainon ei-taloudellisten ja taloudellisten päämäärien välillä. (Riihimäki 2014, 16-17) Kuntastrategioiden onnistumista mitataan usein tilastoilla, kuten nuorisotyöttömyyden määrällä tai osuudella. (Turku kaupunkistrategian indikaattorit 2020)

Hyvinvointikertomus sisältää tilastoja työttömyydestä mukaan lukien nuorisotyöttömyys. Hyvinvointikertomuksen tilastot ovat keskeisessä asemassa arvioitaessa kuntastrategioita. (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2017, 6) Hyvinvointikertomukset sisältävät tilastojen lisäksi kyselyjen tuloksia, jonka pohjalta voidaan arvioida strategioiden toteutumista. (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2017, 10)

3.3 Kunnan hyvinvointikertomus strategian arviointivälineenä

Kuntalehden artikkelissa (1.11.2018) Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen johtava asiantuntija Timo Ståhl sanoo, että ”Jos strategioita tehdään vain sen vuoksi, että lainsäädäntö näin edellyttää, niillä ei ole mitään merkitystä.” (Miettinen, 2018) Ståhl toteaa myös, että strategialla pitää olla kosketuspintaa käytännön toimintaan, jotta sillä olisi merkitystä. (Miettinen, 2018) Artikkelin mukaan ongelmallista on strategiatyön pirstaleisuus, jossa kaikki tekevät omilla

sektoreillaan erillisiä suunnitelmia strategioitaan eikä toiminnalle näin ollen synny yhtenäistä asiakirjaa, jolla kokonaisuus olisi hallussa. (Miettinen, 2018) Tässä artikkelissa on esimerkkinä lapsiperheiden hyvinvointi ja heidän palveluiden edistäminen, mutta mielestäni artikkelin havainnot sopivat muillekin sektoreille kuin vain lapsiperheiden hyvinvointi palveluihin.

Hyvinvointikertomus on johtamisen, arvioinnin ja toimeenpanon väline (Miettinen, 2018). Molempien niin hyvinvointikertomuksen kuin myös strategian pitää perustua konkreettisiin kunnan tuottamiin palveluihin ja palveluiden tuloksiin. Jos hyvinvointikertomuksen arvioissa tulokset eivät ole halutun suuntaisia niin sen tulee vaikuttaa strategian sisältöön. Hyvinvointikertomuksen tulee tuottaa tietoa kuntastrategiaan ja toimii toiminta- ja taloussuunnitelman operatiivisena asiakirjana (Miettinen, 2018).

Esimerkiksi Limingan kuntastrategiassa listataan kyllä tavoitteita, kuinka kunnassa tulee olemaan Pohjois-Suomen paras työllisyysaste (Liminka kuntastrategia 2018-2025). Strategiasta puuttuvat mielestäni toimenpiteet millä tavoitteeseen päästään. Toimenpiteiden puuttuessa strategia on tyhjänpäällä.

Limingan kuntastrategiassa kuitenkin todetaan kunnan ja Limingan kehitys Oy:n tärkeäksi tehtäväksi toimia mahdollistaja ja yhteistyökumppanina elinvoimaa lisäävissä hankkeissa. Kunnan tavoitteeksi mainitaan myös uusien yritysten syntyminen, työpaikkojen lisääminen ja yksityisten investointien voimakkaan kasvattamisen. (Liminka kuntastrategia 2018-2025) Itse olisin toivonut kuntastrategiaan yksityiskohtaisempia toimenpiteitä kuin nämä mainitut. Esimerkiksi mitä tehdään kunnan taholta yritysten ja työpaikkojen lisäämisen edistämiseksi. Voihan konkreettiset asiat tietysti olla muissa asiakirjoissa.

Oulun hyvinvointikertomuksessa todetaan, että korkea nuorisotyöttömyys Oulussa johtuu rakenteellisista syistä (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2017-2021, 13). Nuorten työllisyyden edistämiseen tarvitaan Oulussa kokonaisvaltaista otetta, tapa tarjota yksittäisiä palveluita ei aina toimi (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2017-2021, 22). Oulun kaupunkistrategiassa todetaan, että työ löytää tekijänsä (Valovoimainen Oulu kaupunkistrategia 2026, 2018, 8). Tämä lause viittaa siihen, että työttömyys helpottaa ja kohtaanto-ongelmasta päästäisiin eroon tai ainakin se pieneneisi. Hyvinvointikertomuksessa seurataan ja on pantu merkille nämä ongelmat, joten hyvinvointikertomus toimii strategian arviointivälineenä.

3.4 Kunnallinen hyvinvointikertomus nuorisotyöttömyyden näkökulmasta

Nuorisotyöttömyys näyttäytyy kunnallisessa hyvinvointikertomuksessa pienenä osa-alueena, mutta on huomattavaa, että nuorisotyöttömyyteen vaikuttavia asioita on useita, kuten muun muassa koulutusasiat, syrjäytyminen, terveys ja työpaikkojen tarjonta. Näin laajemmin katsottuna nuorisotyöttömyyteen voidaan vaikuttaa monella eri osa-alueella, joten hyvinvointikertomuksen nuorisotyöttömyyteen vaikuttavia asioita löytyy laaja-alaisesti. Nuorison työllisyyteen voidaan vaikuttaa muun muassa koulutus-, terveys- ja päihdepalveluilla. Tärkeässä asemassa ovat ammatinvalinta ja uraohjaus kuten esimerkiksi Limingan hyvinvointikertomuksesta käy ilmi (Liminka laaja hyvinvointikertomus 2017-2020).

Ongelmien ja nuorisotyöttömyyden välttämisen kannalta on myös ensiarvoisen tärkeää perheiden tukeminen varhaislapsuudesta lähtien. Ihmisen sosiaalinen asema alkaa muotoutua jo elämän varhaisina vuosina. Nuorisotyöttömyys vaikuttaa moniin hyvinvointikertomuksessa esille nouseviin asioihin, kuten muun muassa syrjäytyminen, myöhempien aikojen työttömyys ja terveyserot.

3.5 Nuorisotyöttömyyteen vaikuttaminen ja sen määrittely

Nuorisotyöttömiksi Suomessa katsotaan 15-24-vuotiaat työttömät työnhakijat. Kansainvälisessä tilastoinnissa myös opiskelijat ja koululaiset ovat työttömiä työnhakijoita, mikäli he koulunkäynnin ja opiskelujen ohella hakevat työtä. Opiskelijat eivät Suomessa ole työnhakijoita. (Tilastokeskuksen verkkokoulu)

Nuorisotyöttömyyteen kuten työttömyyteen yleensä vaikuttaa niin sanottu kohtaanto-ongelma, jolla tarkoitetaan sitä, että työmarkkinoiden kysyntä ja tarjonta eivät kohtaa (Takala ym. 1990, 86; Tahlo 2012.). Toisin sanottuna työttömät ovat kouluttautuneet väärälle alalle työllistyäkseen.

Vaikka työkyvyttömyys ei sinänsä liity nuorisotyöttömyyteen, niin pidän työkyvyttömyyden ehkäisemistä tärkeänä työllisyyden parantamisen kannalta. Työterveyslaitos sekä terveyden ja hyvinvoinnin laitos seurasivat tutkimuksessaan vanhempien mielenterveys ongelmista yhteyttä mahdollisiin nuorten saamiin työkyvyttömyysetuuksiin, jotka on myönnetty ahdistuneisuuden tai masennuksen vuoksi (Hakkarainen 2018, K1, 14). Tämä kyseinen tutkimus osoittaa, että

kannattaa panostaa sellaisten lapsiperheiden mielenterveyttä tukeviin ja huono-osaisuutta ehkäiseviin palveluihin, joissa vanhemmilla on mielenterveys ongelmia. (Hakkarainen 2018, K1, 14) Todettakoon yleisesti, että yksilölliset palvelut ja tukitoimet ovat tärkeitä nuorisotyöttömyyden vähentämistä ajatellen. Joissain tapauksissa tarvitaan moniammatillista tukea eikä vain työllisyyspalveluita.

3.6 Koulutuksen vaikutus nuorisotyöttömyyteen

Koulutuksella on vaikutus työllistymiseen ja työttömyyteen. Vähemmän opiskelleiden työttömyys on korkeampaa kuin pidempään opiskelleilla. Työ- ja elinkeinoministeriön työssäkäyntitilasto vuodelta 2014 kertoo, että korkea-asteen koulutuksen saaneiden työttömyysprosentti oli 7,8, kun taas samana ajankohtana perusasteen koulutuksen saaneiden työttömyysprosentti oli 24,3. (<https://thl.fi>, 4.4.2019.)

Koulutuksella on suuri vaikutus elämäntulkun. Esimerkiksi huono menestys peruskoulussa saattaa johtaa karsiutumiseen ammattikoulusta tai lukiosta ja olla syynä jatkossa huonoon työmarkkina-asemaan. Ilman koulutusta jääminen ja työttömyys voivat juontaa juurensa paljon aikaisemmasta vaiheesta henkilöhistoriassa. Aiempi huono-osaisuus lapsuudessa voi johtaa koulutuksen ulkopuolelle ja sitä kautta työttömyyteen. Työttömyyden pitkittyminen johtaa helposti kasautuviin ongelmiin. (Sipilä ym. 2011, yhteiskuntapolitiikka 76 (2011):2, 121) Lapsuuden sosiaalinen tausta, kotiolot ja elinympäristö vaikuttavat herkästi siihen, miten lapsi sopeutuu kouluun. Tämä taas vaikuttaa opinto menestykseen ja siihen, että minkälaiseksi koulutusurata tätä kautta muodostuu (Sipilä ym. 2011, yhteiskuntapolitiikka 76 (2011):2, 122). Sipilän, Keskilän ja Martikaisen tutkimuksesta tehdyssä artikkelissa todetaan, että koulutuksen ulkopuolelle jääminen johtaa suurella todennäköisyydellä työttömyyteen. (Sipilä ym. 2011, yhteiskuntapolitiikka 76 (2011):2, 124) Vuosien 2000-2001 seurannan mukaan ammattitutkinnon suorittaneista miehistä oli ollut työttömänä 24,3 prosenttia ja vastaavasti naisista 36,9 prosenttia. Pitkittänyt työttömyys tässä kategoriassa oli miehillä 61 prosenttia ja naisilla 57,4 prosenttia. (Sipilä ym. 2011, yhteiskuntapolitiikka 76 (2011):2, 125)

Kuten huomaamme koulutustaso vaikuttaa ihmisillä huomattavasti työllistymiseen, niin on huomattava, että miesten työllistymiseen koulutustaso vaikuttaa enemmän kuin naisten työllistymiseen. Peruskoulutason miehillä verrattuna ylioppilastutkinnon suorittaneisiin miehiin on kuusinkertainen riski joutua työttömäksi. Samanlaisessa vertailussa peruskoulun käyneillä

naisilla on lähes nelinkertainen työttömyys riski verrattuna ylioppilastutkinnon suorittaneisiin naisiin. (Sipilä ym. 2011, yhteiskuntapolitiikka 76 (2011):2, 125)

Ympäristötekijät, joita ovat muun muassa vanhempien koulutustason jääminen peruskoulutukseen tämän edellä mainitun tutkimuksen mukaan työttömyyden riskiä kasvattava seikka. (Sipilä ym. 2011, yhteiskuntapolitiikka 76 (2011):2, 125) Peruskoulutuksen varaan jäämisen aiheuttama työttömyys johtaa nuoren kohdalla helposti harrastamattomuuteen, nuorten vapaa-ajan vieton ulkopuolelle jäämiseen, matkustelemattomuuteen ja sitä kautta myös perheettömyyteen. (Sipilä ym. 2011, yhteiskuntapolitiikka 76 (2011):2, 129) Sipilän ja kumppaneiden tutkimuksessa todettiin, että koulutuksen puute ei yksinomaan ole työttömyysriskiin vaikuttava seikka vaan myös elinympäristö vaikuttaa. (Sipilä ym. 2011, yhteiskuntapolitiikka 76 (2011):2, 129)

Tutkimuksessa pohditaan myös syytä peruskoulutuksen riittämättömyyteen työmarkkinoilla, niin todetaan sen todennäköisesti johtuvan niin sanotusta koulutusinflaatiosta, joka merkitsee koulutuksen arvon alenemista sen yleistyessä. Koulutuksen yleistyminen johtaa herkästi siihen, että oman alan töitä on vaikeampi löytää ja tämän takia joudutaan tekemään omaan koulutukseen liittymättömiä töitä väliaikaisesti tai töitä, johon ei tarvita koulutusta. (Sipilä ym. 2011, yhteiskuntapolitiikka 76 (2011):2, 130)

Suomalaisten nuorten parissa piilotyöttömyys on yleisempää kuin muissa EU-maissa keskimäärin. Piilotyöttömyydellä tarkoitetaan sitä, että työtön on työmarkkinoiden käytettävissä, mutta ei etsi aktiivisesti töitä. Työttömällä voi olla ennakkokäsitys siitä, että töitä ei ole saatavilla. Tilastokeskus edellyttää aktiivista työnhakua, kun taas ministeriö ei. Kaikissa Pohjoismaissa opiskelijoille on hyvin tyypillistä työskennellä osa-aikaisesti opintojen ohella. Opiskelijat, jotka ovat piilotyöttömiä sanovat yli 80 prosenttisesti opintojen olevan syynä siihen, että he eivät hae aktiivisesti töitä. (Tilastokeskus 2013)

Tutkimuksen lopputuloksista voidaan huomata, että perusasteen jälkeinen kouluttamattomuus johtaa helposti huonoon asemaan työmarkkinoilla yhteiskunnassa, jossa lähes jokainen ikäluokasta käy toisen asteen koulutuksen. (Sipilä ym. 2011, yhteiskuntapolitiikka 76 (2011):2, 131)

Voidaan todeta, että nuoret tekevät vanhempia ikäluokkia enemmän osa-aika töitä ja töitä määräaikaisilla työsopimuksilla, jotka lopetetaan ensimmäisinä taloustilanteen heikentyessä.

Nuorilla on lyhyempi irtisanomisaika lyhyemmän työsuhteen takia (Työsopimuslaki 2001, Finlex.fi). Kokeneemmillä on palvelusvuosien määrästä johtuen parempi työsuhdeturva.

3.7 Kunnallinen hyvinvointikertomus

Kunnallinen hyvinvointikertomus on lakisääteinen. Sote-järjestämislaki 6.§ velvoittaa kunnan laatimaan kertomuksen kerran valtuustokaudessa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2023) Kunnallinen hyvinvointikertomus tukee toiminnan arviointia. Hyvinvointikertomus myös auttaa priorisoimaan toimintaa. Kyseinen asiakirja on lisäksi hyödyllinen resurssien suuntaamisen kannalta. Päätöksenteon perustelemiseksi on hyvä tukeutua hyvinvointikertomukseen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2023)

Hyvinvointikertomus tuottaa tietoa strategiaan ja toimii myös toiminta- ja taloussuunnitelman operatiivisena asiakirjana. Hyvinvointikertomuksen kautta seurataan asioita, joita pitää seurata. Hyvinvointikertomuksen arvo riippuu siitä, kuinka hyvin sen suunnitelmaosa liitetään osaksi muita suunnitelmia ja kuinka sitä hyödynnetään kunnan normaaleissa suunnitelmissa. (Miettinen 2018)

Terveidenhuoltolaissa (1326/2010) hyvinvointikertomus määritellään poikkihallinnolliseksi asiakirjaksi, johon yhteistyönä on tuotettu tietoa kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä. Tämä asiakirja sisältää myös tietoa hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavista ympäristötekijöistä ja toteutuneista toimenpiteistä. Hyvinvointikertomuksesta tekee merkittävän se, että sen tulisi ohjata kunnan hyvinvointipolitiikkaa. Dokumentin tarkoitus on avata kuntalaisten hyvinvoinnin haasteita ja tarpeita, arvioi terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyön onnistumista edesauttaen myös sen jatkosuunnittelua. Hyvinvointikertomuksesta vastaa kunnan johtoryhmä, joka usein perustaa poikkihallinnollisen hyvinvointiryhmän. Hyvinvointiryhmässä tulee olla asiaosaamisen lisäksi strategista otetta, talouden lukujen ja tilastojen analysoinnin osaamista. Hyvinvointikertomus avoimena asiakirjana lisää parhaassa tapauksessa kuntalaisten hyvinvointia. Hyvinvointikertomuksella on merkittävä asema hyvinvointijohtamisessa. (Mattila 2018, 32-33)

Hyvinvointikertomus tehdään niin sanotun hyvinvointiryhmän johdolla. Hyvinvointikertomuksen laadintaan osallistuvat muun muassa hallintokunnat, seurakunnat, järjestöt ja muut mahdolliset toimijat. Kuntalaiset osallistuvat edellä mainittujen järjestöjen ja erilaisten neuvostojen kautta. Näitä neuvostoja ovat muun muassa vanhus-, nuoriso- ja vammaisneuvostot. Lopuksi

kunnan luottamushenkilöt käsittelevät kertomuksen ja tekevät toteuttamispäätöksen kyseisen asiakirjan osalta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023)

Hyvinvointikertomuksissa käydään tilastollisesti läpi kunnan väestön terveyteen liittyviä asioita, vanhuspalveluita, työttömyyttä, koululaisten terveyttä, yksinäisyyden kokemuksia ja päihteiden käyttöä niin aikuisilta kuin nuorilta. Hyvinvointikertomus on hyvin kattava kokonaisuus ja se sisältää toimenpiteitä, miten ongelmiin puututaan ja mitkä ovat vastuutahot kunnan jossain projektissa. Se toimii vuosittaisena strategian arviointivälineenä. Hyvinvointikertomus ohjaa toimenpiteitä, joilla pyritään strategian mukaisiin tuloksiin. Hyvinvointikertomuksen tilastot osoittavat sen, missä asioissa on kehitettävää, jotta strategian tavoitteet toteutuisivat mahdollisimman hyvin.

Strategian ongelmana on usein se, että se koetaan luotaantyöntäväksi ja epäkiinnostavaksi. Luotaantyöntävyyden ja epäkiinnostavuuden syynä voidaan pitää käsitteiden vanhanaikaisuutta, jota pyritään korjaamaan käsitteistöä nykyaikaistamalla. Hyvän strategian tehtävänä on yhdistää eri toiminnot ja osat kokonaisuudeksi. (Vataja 2015.)

Jotta strategityö saadaan kiinnostavammaksi, niin esimerkiksi kunnissa on ryhdytty kutsumaan strategioita mieluummin onnistumissuunnitelmiksi. Strategian keskiössä tulisi olla vision, joka on pitkántähtäimen päämäärä. Strategian tekemisessä vaikeinta on yleensä asioiden ulkopuolelle rajaaminen. (Vataja 2015.) Strategian ongelmakohtana voidaan myös pitää myös nykyajan hektisyyttä. Strategia ei enää kestä aikaa entiseen tapaan, kun muutokset toimintaympäristössä ovat nopeampia kuin mitä aikanaan olivat. Ennakoimattomat ideat voivat aiheuttaa markkinoilla nopeita muutoksia, johon pitkántähtäimen strategioilla on hidasta reagoida. (Vataja 2015.) ”Strategia on muutosteoria siitä, kuinka toiminta ja resurssit optimaalisella tavalla edistävät tavoiteltavaa tulevaisuutta” (Vataja 2015).

4 Tutkimusmenetelmät

4.1 Tapaustutkimus

Tapaustutkimus eli case-tutkimus on osa kvalitatiivista tutkimusperinnettä. Tapaustutkimus muodostaa erityisen tutkimusstrategian lähestymistapoineen. Tapaus- eli case-tutkimuksessa tutkittavat aineistot ovat ainutlaatuisia ja ne tutkitaan omassa yksilöllisessä ympäristössään. Tapaustutkimuksessa tutkimusasetelma kytkeytyy aikaisempaan teoriapohjaan. Tapaustutkimuksessa tutkija ja tutkittava asia ovat yleensä vuorovaikutuksessa keskenään ja luottamuksen säilyttäminen on keskeisessä asemassa tutkimusprosessissa. Tuloksien tulkinnassa on tärkeää syvällinen ymmärtäminen ja tulkitseminen tapauksien oman yksilöllinen ja erityinen konteksti huomioon ottaen. Tapaustutkimus saattaa tuottaa hypoteeseja ja jatkotutkimuksen ideoita, aiheita ja kohteita. (Aaltio 1999) Tapaustutkimuksessa tutkimusaineisto kootaan todellisissa ja luonnollisissa ympäristöissä. Tapaustutkimukselle eli case-tutkimukselle on ominaista, että tutkimuksen kuluessa suunnitelmia voidaan muuttaa ja näin ollen tutkimussuunnitelma saattaa muuttua tutkimuksen edetessä. (Aaltio 1999)

Aaltion artikkelissa mainitaan Yinin todenneen tapaustutkimuksien soveltuvan eritoten silloin kun yritetään ymmärtää monimutkaisia sosiaalisia ilmiöitä reaalisessa elämässä, kuten esimerkiksi yrityksiä johdettaessa. (Aaltio 1999) Tapaustutkimukselle on ominaista, että yksittäisistä tapauksista pyritään syvällisesti tulkitsemaan tietoa ja analysoimaan sitä. Case-tutkimuksessa ei yritetä etsiä säännönmukaisuuksia vaan pyritään tapauksen syvälliseen ymmärtämiseen ainutkertaisena tapauksena ainutkertaisessa ympäristössään. Tapaustutkimuksen kannalta on ominaista tutkittavan kohteen oma luonne ja oma tapa toimia. Yksilölliset ominaispiirteet ovat myös tärkeitä tutkimuslöydöksiä. (Aaltio 1999)

Tapaustutkimuksessa on yleistä, että tutkija käyttää useita eri tiedonhankintatapoja ja näin useiden eri tapojen pohjalta saattaa muodostua useita eri tietoaineistoja samasta kohteesta. (Aaltio 1999) Case-tutkimus pohjautuu tutkijan asemaan prosessissa, tärkeää on myös tutkimusasetelman toimivuus, tutkimusasetelman tulee olla sidoksissa aiempaan teoriapohjaan. Tapaustutkimuksen kohdalla on holistinen lähestymistapa eli kokonaisuudesta lähtevä ja toisaalta induktiivinen eli yleisestä yksityiseen ei deduktiivinen yksityisestä yleiseen. (Aaltio 1999) Käsitteellisen kehityksen selkeys antaa hyvän tulkintaperustan case-tutkimukselle. (Aaltio 1999)

Kuvaavaa tapaustutkimukselle on, että tutkija ja tutkimuskohde ovat erityisessä vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja kuten edellä mainittu prosessina vaiheesta toiseen. Tutkimuskohteiden valinta, niihin sisään pääsyn varmistaminen, tutkimuksen perustan luominen teoreettisen kehyksen jäsentämisellä, aineiston kerääminen, analysointi ja aineiston keräämisen lopetus. Tutkimuksen kohde voi olla monitahoinen, joten tutkimusasetelmat ja teoreettiset painotukset voivat olla samassakin aiheessa erilaiset tutkimuksien välillä. (Aaltio 1999)

Tapaustutkimuksessa tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset ratkaisevat kulloinkin käytettävän tutkimusmetodin eli miten tutkimuskohdetta lähestytään. Tutkimuskysymykset vaikuttavat siihen, kuinka monta tutkittavaa tapausta tarvitaan. (Aaltio 1999) Tuleeko tapauksen olla tyypillinen tapaus vai tavallisuudesta poikkeava erikoinen tapaus? (Valli 2018, 182) Tapaus yleensä erottuu muista joko kielteisellä tai myönteisellä tavalla, mutta se voi olla myös tavallinen arkinen tapahtuma. (Syrjälä ym. 1994, 10)

Tutkimukseni on tapaustutkimusta, kun siinä tarkastellaan, miten kunta ottaa huomioon nuorten hyvinvoinnin kunnallisessa hyvinvoinnin edistämisessä. Eri kunnissa tapahtuvat toiminnot ovat omia tapauksiaan, vaikka toimenpiteet ovat monesti hyvin yhteneväisiä. Tapaustutkimus ei sulje pois tilastojen käyttöä, mikäli tilasto auttaa luonnehtimaan kyseistä tapausta (Syrjälä ym. 1994, 11).

Tapaustutkimuksella ei ole yhtenäistä määritelmää. Yin vuonna 1983 määritteli tapaustutkimuksen seuraavalla tavalla ”*empiiristä tutkimusta, joka monipuolisia ja monilla eri tavoilla hankittuja tietoja käyttäen tutkii nykyistä tapahtumaa tai toimivaa ihmistä tietyssä ympäristössä*”. Yin määritelmässä on olennaista, että tapaustutkimus tapahtuu nykyhetkessä ja todellisessa tilanteessa, jota tutkija ei ole keinotekoisesti järjestänyt. Kvalitatiivinen tapaustutkimus on kuvailevaa tutkimusta ja siinä tarkoituksena on löytää ilmiölle selityksiä ”Tapaustutkimus ei kohdistu vain nykyisyyteen, sillä kohteen ymmärtäminen edellyttää useimmiten myös menneisyyden tarkastelua” (Syrjälä ym. 1994, 12). Tapaustutkimukseen liittyy aina ympäristömissä jokin toiminta tapahtuu. Esimerkiksi oppilaiden oppimista ei voida pitää tapaustutkimuksena, jos ei käsitellä samalla oppimisympäristöjä. (Syrjälä ym. 1994, 11-12)

Nuorisotyöttömyyden hoitoon kohdistetaan toimenpiteitä kunnissa. Yhden kunnan toimenpiteet käsitellään omana tapauksenaan, vaikka muidenkin kuntien toimenpiteet ovat

samansuuntaisia. Tämä johtuu siitä, että kuntien toimintaympäristö on lainsäädännön johdosta hyvin yhteneväinen. Kuntien taloudellisen kantokyvyn johdosta toimenpiteissä on kuitenkin eroja. Vauraammat kunnat voivat panostaa enemmän varoja kuin köyhät.

4.2 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi

Tutkimukseni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tutkimuksen kohteena ihminen ja tämän ihmisen maailma, jolloin voidaan puhua kokonaisuudessaan ihmisen elämismaailmasta. (Määttä 2013, 7; Varto 1992, 28) Laadullista tutkimusta kutsutaan myös ymmärtäväksi tutkimukseksi. (Määttä 2013, 7; Tuomi & Sarajärvi 2018, 33) Laadullinen tutkimus ei pyri tilastollisesti havainnoitaviin tuloksiin, vaan siinä pyritään kuvaamaan ja ymmärtämään tiettyä tutkimuksen kohdetta ja antamaan sille teoreettinen ja mielekäs tulkinta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Määttän mukaan laadullista aineistoa analysoimalla pyritään tuottamaan uutta tietoa ja tiivistämään aineistosta selkeää, jotta sen informaatioarvo paranee selkeyden myötä. (Määttä 2013, 7) Tutkimuksen merkittävyyden kannalta on tärkeää, että dokumentit ja tietolähteet ovat asiantuntijoiden tekemiä. Mahdollisten henkilölähteiden tulee tietää mahdollisimman paljon tutkittavasta asiasta. (Määttä 2013, 7) Tässä en siis pyri laskemaan dokumentti aineistosta tilastollisesti laskettavia määriä, vaan pyrin antamaan tutkimuksen kohteelle teoreettisesti pätevän tulkinnan dokumentin pohjalta. Näin ollen kohdallani tulee kysymykseen laadullinen tutkimus.

Sisällönanalyysi sopii kaikkiin laadullisen tutkimuksen muotoihin perusanalyysimenetelmäksi. Sisällönanalyysi sopii myös itsenäiseksi analyysimenetelmäksi. Se käy tutkimusmenetelmäksi kaikenlaisiin dokumenttiaineistoihin. Sisällönanalyysillä järjestetään tutkittava dokumentti tiiviimpään muotoon johtopäätösten tekoa varten. Tutkijan tulee kyetä tekemään johtopäätökset järjestetystä aineistosta, jotta tutkimus ei jäisi keskeneräiseksi. Sisällönanalyysiä käyttäviä tutkijoita onkin kritisoitu siitä, että he ovat esittäneet järjestettyjä aineistoja ikään kuin tutkimus tuloksina. (Määttä 2013, 7-8; Tuomi & Sarajärvi 2018, 117) Laadullinen sisällönanalyysi valikoitui analyysimenetelmäksi tässä tutkimuksessa siitä syystä, että mielestäni dokumenttien sisältö ohjaa teoreettista tulkintaa ja johtopäätöksiä.

Määttän ja myös Tuomi & Sarajärven mukaan laadullinen sisällönanalyysi jaetaan aineisto- ja teorialähtöiseen ja teoriaohjaavaan analyysiin. Aineistolähtöisessä analyysissä pyritään

tutkimusaineiston pohjalta luomaan yhtenäinen teoreettinen kokonaisuus. Aineistosta valitaan analysoitavat asiat tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävän rajauksen mukaan, mutta aikaisemmin luoduilla teorioilla ei ole vaikutusta johtopäätöksiin ja tutkimustuloksiin. (Määttä 2013, 8; Tuomi & Sarajärvi 2018, 108)

Määttän (2013) sekä Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan sisällönanalyysissä on kolme vaihetta. Ensimmäisenä on aineiston pelkistäminen eli redusointi. Pelkistämässä analysoitava tieto voi olla auki kirjoitettu haastatteluaineisto, muu asiakirja tai dokumentti, joka pelkistetään jättämällä pois kaikki tutkimuksen kannalta epäolennaiset asiat. Toisena vaiheena tulee klusterointi, joka tarkoittaa aineiston ryhmittelyä. Tässä vaiheessa pelkistetystä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Tässä toisessa vaiheessa aineisto tiivistyy, kun yksittäiset käsitteet sisällytetään yleisempiin. Kolmas vaihe abstrahointi eli käsitteellistäminen erottaa tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon ja tästä tiedosta muodostetaan teoreettiset käsitteet. (Määttä 2013, 8)

Tutkimus on aineistolähtöinen sisällönanalyysi, koska se pohjautuu kuntastrategioihin ja hyvinvointikertomuksiin. Johtopäätökseni perustuvat myös näihin dokumentteihin ja tilastoihin.

4.3 Kriteerit, joilla tarkastelen kuinka kunnat ottavat hyvinvoinnin edistämistyössä huomioon nuoret

Kuntien laajoista hyvinvointikertomuksista katson asioita, jotka liittyvät nuorten hyvinvointiin, koulutukseen ja työllisyyteen. Rajaan tarkastelun yläkouluikäisistä lähtien jatkuen nuorten aikuisten työllisyyteen ja näiden ikäluokkien syrjäytymisen ehkäisyyn. Lisäksi kunnat järjestävät nuorille harrastustoimintaa, johon voivat ottaa osaa myös alakouluikäiset, mutta tarkastelun pääpaino tulee olemaan sitä vanhemmissa ikäluokissa.

Miten kunnat kehittävät nuorten yhteisöllisyyttä ja estävät syrjäytymistä?
 Mitkä ovat oppilashuollon toimenpiteet, joilla estetään koulupudokkuutta?
 Millaisia ovat kuntien nuorille suunnatut työllisyystoimet?
 Miten kunta pyrkii kehittämään sosiaali- ja terveystoimintaa?
 Kuinka nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluja pyritään kehittämään?
 Millä tavoin palvelut ovat saavutettavissa?

Taulukko analyysikehikosta

Kuten yllä mainitsin tutkimuksessa, on kysymys aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä. Olen laatinut analyysikehikon kysymykset dokumenttien pohjalta. Toisaalta pohdinta elämänlaatuun vaikuttavista tekijöistä on vaikuttanut kysymyksien sisältöön, joten voidaan kai pitää tätä aineistolähtöisen ja teorialähtöisen tutkimuksen sekoituksena. Olen pyrkinyt löytämään kuntien dokumenttiasiakirjoista vastaukset analyysikehikossa esittelemiini kysymyksiin.

Limingan laaja hyvinvointikertomus sisältää taulukoita siitä, kuinka monella prosentilla kahdeksas ja yhdeksäs luokkalaisilla ei ole yhtään läheistä ystävää ja kuinka moni samasta ikäryhmästä tuntee oman terveytensä keskinkertaiseksi tai huonoksi. Taulukot 8-9-luokkalaisista löytyvät myös ylipainosta, koululounaan syömättömyydestä tai siitä kuinka moni ei syö iltapäivällä yhdessä perheensä kanssa. Limingan tilastoissa on myös asiaa liikunnan harrastamisesta, tupakoinnin yleisyydestä, nuuskaamisen yleisyydestä ja alkoholin juonnista 8-9-luokkalaisten ikäryhmässä. Mainittakoon myös tilasto, kuinka moni on kokeillut huumeita, koska se vaikuttaa mielestäni hyvinvointiin. Huumeita oli ainakin kerran kokeillut 5,9% liminkalaisista 8-9-luokkalaisista kun vastaava prosentti oli vuonna 2011 4,4 ja vuonna 2013 5,3%. Limingassa esimerkiksi hyvinvointiin vaikuttava koulukiusaaminen on pysynyt samalla tasolla vuodesta 2011 vuoteen 2017 5,2 prosentissa (8-9-luokkalaisista kokenut kiusaamista vähintään kerran viikossa). Koulukiusaamiseen puuttuminen Limingassa on parantunut, sillä vuonna 2011 aikuiset eivät olleet puuttuneet 71,1 % tapauksista vuonna 2013 vastaava prosentti oli 63,9. Onhan tämä prosentti osuus tuolloinkin turhan korkea. Löytyy Limingan dokumenteista hyvinvointiin sidoksissa oleva tilasto kodin ulkopuolelle sijoitetuista 0-17-vuotiaista, mutta Limingassa tämä kyseisessä ikäryhmässä ulkopuolelle sijoitettujen prosentti oli hyvin pieni vuonna 2017 eli 0,3 prosenttia. Lisäksi tästä samasta dokumentista löytyy tilastot melkein samoista asioista lukion 1-2-luokkalaisten kohdalta. Poikkeukset johtuvat ikäsidonnaisista asioista, jotka eivät vielä 8-9-luokkalaisille ole ajankohtaisia. Näistä esimerkkeinä mainittakoon rikollisuus ja nuorisotyöttömyys. (Liminka laaja hyvinvointikertomus 2017-2020, 2018)

Oulun laajassa hyvinvointikertomuksessa konkreettisesti merkittäviä asioita tutkielmani kannalta ovat lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointipalvelut. Sieltä mainittakoon merkittäväksi hankkeeksi perhekeskusmalli, jossa nuorten, lasten ja perheiden hyvinvointia pyritään edistämään monialaisella palveluverkostolla. Tässä palveluverkostossa otetaan huomioon asuinalueiden toisistaan poikkeavat palvelutarpeet. Mainittakoon vielä, että tähän perhekeskusmalliin kootaan kaupungin hyvinvointi- ja sivistyspalveluiden lisäksi mukaan seurakunnat ja

järjestötoimijat. (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2022, 14) Oulussa hyvinvointia ja terveyttä on pyritty edistämään liikunnan avulla niin, että liikuntapalvelut ovat kaiken ikäisten kuntalaisten käytettävissä. Oulussa on suunnitelmallisesti panostettu liikunnan olosuhteisiin ja nuorille on toteutettu liikuntapaikka- kysely. (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2022, 19)

Taloudellinen tilanne vaikuttaa merkittävästi koettuun hyvinvointiin. Työttömyys vaikuttaa taas taloudelliseen tilanteeseen heikentävästi. Oulussa nuorisotyöttömyys on ollut pitkään jatkunut rakenteellinen ongelma. Näin ollen Oulun nuorisotyöttömyys on Suomen muita suuria kaupunkeja huomattavasti suurempaa. Koulutustason kohentuminen vaikuttaa parantavasti työllisyyteen ja hyvinvointiin. Oulun koulutustaso on kolmanneksi korkein valtakunnallisesti Espoon ja Helsingin jälkeen. (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2022, 23) Suomen taloudellinen tilanne vaikuttaa merkittävästi työllisyyskehitykseen. Tästä johtuen hyvinvointikertomuksista ei oikein löydy nopeita keinoja työllisyyden parantamiseen.

Kempeleen laajasta hyvinvointikertomuksesta (2018) konkreettisesti hyvinvointiin vaikuttavia asioita ovat tilastot muun muassa työttömyydestä, nuorisotyöttömyydestä (alle 25-vuotiaiden työttömien määrä kaikista työttömistä), vaikeasti työllistyvistä, aktiivisten työllisyystoimien piirissä olevista (työttömien aktivointiaste) ja tilasto työpaikkakehityksestä. (Kempele laaja hyvinvointikertomus, 2018, 6-8) Tarkasteltaessa Kempeleen nuorten hyvinvointia löytyvät seuraavat tilastot nuorisotyöttömät (työttömät 18-24-vuotiaasta työvoimasta), koulutuksen ulkopuolelle jääneet ikäryhmässä 17-24-vuotiaat, toimeentulotukea pitkäaikaisesti saavat 18-24-vuotiaat, laittomia huumeita ainakin kerran kokeilleet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat, vastaava huumekekeilu tilasto 1. ja 2. vuoden ammattiopiston opiskelijoista ja tilasto nuorten tupakoinnista ja nuuskaamisesta. (Kempele laaja hyvinvointikertomus, 2018, 22-25)

Tyrnävän laajassa hyvinvointikertomuksessa 2017-2020 tarkasteltavia asioita olivat muun muassa pitkäaikaistyöttömyys ja nuorisotyöttömyys. (Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus, 2018, 8) Koulutuksen ulkopuolelle jäävien nuorten osuus on myös hyvinvoinnin kannalta merkittävä asia. Koulutus tason nostamisen kannalta on lukiokoulutuksen saavutettavuus omassa kunnassa tärkeä asia. Tyrnävän August Sahlsten lukio toimii yhteistyössä Oulun Lyseon lukion kanssa. Oulun ammattikorkeakoulu tarjoaa Tyrnävän lukiolaisille myös biotalous ja yrittäjyys opintoja. Oppilashuoltoryhmät ja tukipalvelut auttavat vähentämään koulun keskeyttämistä. (Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus, 2018, 7) Kuinka Tyrnävällä urheiluseuratoiminnalla pyritään

lisäämään yhteisöllisyyden kautta hyvinvointia yhdessä kulttuuripalveluiden ja kirjaston kanssa? (Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus, 2018, 9)

Siikalatvan laajasta hyvinvointikertomuksesta etsitään asioita, kuten koulutuksen ulkopuolelle jääneet, nuorisotyöttömyys ja millaisia palveluita näille ryhmille on tarjolla. (Siikalatva laaja hyvinvointikertomus, 2017, 85) Kuinka Siikalatvalla pyritään nuoria kannustamaan päihteettömyyteen, hyvinvointiin ja liikunnalliseen elämäntapaan? Lisäksi katsotaan sitä, mitkä ovat kunnan resurssit ja palveluntarjoajat tässä tavoitteessa? (Siikalatva laaja hyvinvointikertomus, 2017, 92) Näissä kuntien hyvinvointikertomuksista löytyvät paljolti samankaltaiset nuorten hyvinvointiin vaikuttavat asiat. Mikä on hyvin luonnollista.

5 Nuorten hyvinvoinnin edistäminen kunnissa

5.1 Case Liminka

Limingan kohdalta taustaksi todettakoon, että nuorisotyöttömyys eli 17-24 vuotiaiden työttömyys on kunnassa korkeampaa kuin valtakunnallisesti keskimäärin. Limingan nuorisotyöttömyys on 2017 18,8% kun valtakunnallisesti se on samaan aikaan 14,4%. Todettakoon, että samalla seutukunnalla Kempeleen (21,3%) ja Oulun (21%) nuorisotyöttömyys on korkeampaa 2017. Samana ajankohtana Tyrnävän nuorisotyöttömyys on 15,6%. Eteläsuomalaisista vertailukunnista Raisiossa nuorisotyöttömyys on 16,2% ja Lempäälässä 13,9% vuonna 2017. Nuorison korkeampi työttömyys Limingassa ja lähiympäristössä ei ainakaan johdu koulutuksen ulkopuolelle jäämisestä, koska koulutuksen ulkopuolelle jääminen on vähäisempää kuin Etelä-Suomessa ja valtakunnallisesti keskimäärin. (Liminka laaja hyvinvointikertomus 2017-2020, 2018)

Kun Limingan kunnan Etelä-Suomea korkeampi nuorisotyöttömyys ei johdu koulutuksen ulkopuolelle jäämisestä, niin voidaan ajatella sen johtuvan siitä, että Etelä-Suomessa on enemmän väestöä ja sitä kautta vilkkaampi elinkeinoelämä. Isomman väestön alueella on enemmän kysyntää ja näin myös enemmän yrityksiä ja enemmän työpaikkoja tarjolla.

Limingan kuntastrategiassa panostetaan erityisesti yksityisen sektorin työpaikkojen syntyyn ja yksityisten yritysten tukemiseen. Strategian mukaan kasvua haetaan hyvin monipuolisesti kaikilta toimialoilta. Strategiassa lähdetään siitä, että toimialarakenteen tulee pysyä monipuolisenä. Tietysti Limingasta löytyy kärkitoimialat, jotka ovat matkailu, kiertotalous ja ylipäänsä yritykset, joille logistinen sijainti on tärkeä. Strategiassa toivotaan erityisesti kasvuyritysten sijoittumista kuntaan. (Liminka kuntastrategia 2018-2025)

Limingan kunnan hyvinvointikertomuksessa todetaan, että hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ovat kiinteä osa kuntastrategiaa. Omasta ja läheisten hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtiminen kuuluu kuntalaiselle ensisijaisesti itselleen. Kunnan tehtäviin kuuluu asukkaiden hyvinvointia tukevien valintojen edistäminen. (Liminka laaja hyvinvointikertomus 2017-2020, 2018) Kun kunta panostaa esimerkiksi liikuntapaikkojen kuntoon, niin hyvässä kunnossa olevat liikuntapaikat nostavat niiden käyttöastetta kuntalaisten keskuudessa. Hyvinvointikertomuksesta löytyvät kattavat mittarit hyvinvoinnin ja terveyden seurannalle. Muun muassa nuorison

hyvä koulutus ja työllistyminen edistävät kyseisen ikäryhmän hyvinvointia aivan kuten vanhemmissa ikäryhmissäkin.

Limingan kunnalla on muun muassa työttömien niin sanottu HUB-hanke. Hanke on tarkoitettu sellaisille työttömille, jotka tarvitsevat uusia avauksia työllistymiseen tai hankkeen toimistolla voi myös keskustella työllistymisasiasta. Hankkeen toimisto on myös työnantajien käytössä. Hankkeen kautta on tarjolla palkkatukea ja Liminka-lisää työpaikan löydyttyä. Yritys voi saada enintään puolet tukea palkkauskustannuksista. (www.liminka.fi, 19.2.2019.)

Limingassa on tarjolla Mukana-hanke ihmisille, jotka tarvitsevat tukea oltuaan pitkään poissa työelämästä. (Liminka laaja hyvinvointikertomus 2017-2020, 2018) Mukana-hanke on tarkoitettu sellaisille, jotka kokevat työmarkkina-asemansa heikoksi, joilta puuttuu ammatillinen tutkinto tai henkilön tutkinto on vanhentunut, työhistoria saattaa olla lyhyt ja on oltu pitkään pois työelämästä tai terveydentila estää paluun entiseen työhön. Edellä mainituissa tilanteissa Mukana-hanke auttaa kartoittamaan henkilön osaamisen ja tavoitteet sekä tukee tavoitteiden saavuttamisessa. Mukana-hankkeessa annetaan yksilöllistä tukea asiakkaan tärkeiksi kokemissa asioissa, jotka vaikuttavat työ- ja toimintakykyä vahvistavasti. (Mukana-hanke) Useimmat nuoret tarvitsevat siirtymävaiheessa ennen koulutusta tai työelämää ohjaavaa ja valmistavaa vaihetta. Tähän tarpeeseen on muodostunut erilaiset projekti-, työpajatoiminnot ja työvoimapolitiittiset tukitoimet, joilla aiempaa suurempi määrä nuorista on ennen kiinnittymistä koulutukseen tai työelämään. (Pietikäinen, 2007, 5)

Yksityisten yritysten lisäämisen lisäksi Limingassa on yllä mainittuja julkisia palveluita työllisyyden parantamiseksi. Työttömien ja työnantajien kohtaamisen mahdollistaminen on tärkeää työllisyyden kohentamisen kannalta.

Limingassa etsivän nuorisotyön ryhmät ja pienryhmät ovat omiaan lisäämään yhteisöllisyyttä ja vähentämään syrjäytyneisyyttä ja sitä kautta nuorisotyöttömyyttä. Nuorisopuolella nuorten osallisuusryhmät ja vertaistoiminnan niin sanotut veto-nuoret lisäävät osallisuutta. (Liminka laaja hyvinvointikertomus 2017-2020, 2018) Ihmisen osallisuus toteutuu silloin, kun hän on osa yhteisöä, toimii osana yhteisöä ja kokee olevansa osa yhteisöä. Kaikkien näiden kolmen kohdan toteutuminen on tärkeää osallisuuden toteutumisen kannalta. (Nivala & Ryyänen, 2013, 26)

Limingan hyvinvointikertomuksen mukaan 8. ja 9. luokkalaisista 9,5% kokee ettei heillä ole yhtäkään läheistä ystävää. Toisaalta toisessa kohtaa samaa hyvinvointikertomusta sanotaan, että yli 17% 8. ja 9. luokkalaisista kokee elävänsä ilman yhtään ystävää. Hyvinvointikertomuksessa lähdetään siitä, että liikunta ja eritoten ryhmäliikunta voisi olla ratkaisu tähän ongelmaan. Kunta luo puitteita liikunnan harjoittamiseen ja näin terveydestä ja hyvinvoinnista huolehtimiseen. Limingassa on tarjolla myös liikuntaneuvontaa. Limingassa lasten ja nuorten osallisuutta tul- laan vahvistamaan kaikille avoimella harrastus- ja urheilutoiminnalla. Koulujen kerhotoiminta on maksutonta. Limingassa on mahdollista saada myös liikuntaresepti, joka sisältää asiakkaalle ohjeen sopivasta liikunnasta ja asiakkaalla on mahdollisuus käyttää elintapaohjauksen palve- luita. (Liminka laaja hyvinvointikertomus 2017-2020, 2018 ja www.liminka.fi, 12.4.2021) Fyy- sisen aktiivisuuden väheneminen ja ylipainon lisääntyminen murrosiässä ovat isoja terveyspo- liittisia haasteita. 15-vuotta täyttäneistä vain yksi kymmenestä liikkuu riittävästi (vuonna 2011). (Berg & Piirtola, 2014, 32)

Limingan hyvinvointikertomuksessa todetaan, että kunnan tehtävänä on tukea hyvinvointia edistäviä valintoja. Lisäksi tulee vahvistaa hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavia tekijöitä. Kunnan tarkoituksena on toiminnallaan parantaa kuntalaisten mahdollisuuksia huolehtia ter- veydestään ja hyvinvoinnistaan. (Liminka laaja hyvinvointikertomus 2017-2020, 2018)

8. ja 9. luokkalaisista nuorista 95% kouluterveyskyselyssä ilmoittaa päihteettömyydestä, joten nuorten raittiussaste on Limingassa valtakunnallisesti korkea. (Liminka laaja hyvinvointikerto- mus 2017-2020, 2018) Perheellä ja sen uskonnollisuudella on suuri merkitys nuoren raittiuteen. Pohjois-Suomessa perheen merkitys raittiutta edistävänä seikkana tulisi ottaa päätöksenteossa huomioon. Kun taas Etelä-Suomessa tulisi panostaa alkoholivapaisiin alueisiin. Tietoa raittiista nuorista tulisi olla paremmin saatavilla, jotta nuoret itse voisivat muodostaa kantansa omaan alkoholin käyttöönsä. (Winter, 2004, 5)

Edellä mainittua Liminka-lisää annetaan yrityksille ja yhdistyksille sijainnista riippumatta, kun se palkkaa liminkalaisen työttömän. Liminka-lisä on harkinnanvarainen, sitä voi saada enintään 800€/kk kuitenkin vain enintään puolet palkkauskustannuksista. Työnantajan on myös tukea saadakseen noudatettava työehtosopimuksia niin palkan kuin muidenkin ehtojen osalta ja li- säksi Suomen työläinsäädäntöä. Limingan kunta työllistää kunnan omiin työpaikkoihin limin- kalaisia, jotka ovat työttömiä työnhakijoita työllisyysmäärärahojen puitteissa. Kunnan palk- kaava yksikkö ja työvoimatoimisto tekevät päätökset palkkauksesta. Limingan kunta tarjoaa

niin nuorille kuin vanhemmille työttömille työnhakijoille työkokeilupaiikkoja, jotka ovat maksuttomia työnantajille. Työkokeilu on tarkoitettu työttömälle, joka syystä tai toisesta on vaihtamassa alaa tai on kouluttamaton. Työkokeilulla selvitetään soveltuvuutta kyseiselle alalle. (www.liminka.fi, 19.2.2019)

Kunnan tarjoama työpajatoiminta sisältää monipuolista työvalmennusta, yksilövalmennusta ja työharjoittelua alle 29-vuotiaalle nuorelle. Toimintaan liittyy niin yksilö- kuin ryhmäohjausta. On erimittaisia työpajaksoja yrityksissä, yhdistyksissä ja kunnan omissa toimipaikoissa. Työpajasta on mahdollista saada apua myös asumiseen ja käytännön asioihin. (www.liminka.fi, 19.2.2019) Työpajatoiminnalla on positiiviset vaikutukset keskimääräisesti nuorten toisen ja kolmannen asteen opiskeluun, kun työpajavalmennusta edeltävänä vuonna kohde- ja verrokkiryhmällä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa opiskelussa. Työpajavalmennus vuoden aikana kohderyhmällä oli opiskelu vajaat 13 prosenttia yleisempää kuin verrokkiryhmällä. (Kirjavainen, 2021, 539)

Yllä on kerrottu lisää Limingan panostuksista työllisyyden parantamisen eteen niin nuorten kuin vanhempienkin kohdalla. Tämä mielestäni osoittaa, että kunta ottaa asian vakavasti ja koittaa monipuolisesti saada työllisyyttä paranemaan.

5.2 Case Tyrnävä

Tyrnävä on väestölliseltä rakenteeltaan lapsi- ja nuorisovoittainen kunta. Tyrnävä on Limingan jälkeen Suomen toiseksi lapsirikkain kunta (Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus, 2018, 11 ja 13) Tyrnävällä on kuitenkin 16-24-vuotiaiden nuorten osuus Pohjois-Suomea ja koko maata pienempi. Tämän arvioidaan johtuvan siitä, että paikkakunnalta puuttuu toisen asteen ammatillinen oppilaitos, jolloin tämän ikäryhmän nuoret muuttavat muualle opintojen vuoksi. (Tyrnävä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2019-2022, 4)

Tyrnävän kuntastrategiassa lähdetään siitä, että kunta pyrkii tarjoamaan hyvät olosuhteet kunnassa työpaikkojen määrän kasvattamiselle. (Tyrnävän kuntastrategia 2020-2026, 2019, 8)

Tyrnävän laajassa hyvinvointikertomuksessa viitataan hyvinvointi-indikaattorien olevan muun muassa työllisten määrän ja yritysten yhteismäärän kuten myös uusien yritysten määrän. (Tyrnävän kunnan laaja hyvinvointikertomus toimenpiteet ja suunnitelma)

Yllä olevat esimerkit kertovat siitä, kuinka strategia ja hyvinvointikertomus ovat yhteensopivat. Hyvinvointikertomuksen mittareiden tulee vastata strategian tavoitteisiin. Mielestäni yllä mainitussa tapauksessa hyvinvointikertomuksen indikaattorit vastaavat hyvin strategiaan kirjattuihin tavoitteisiin. Esimerkin yritysten kokonaismäärä ja uusien yritysten määrä indikoivat kunnassa olevien työpaikkojen määrää. Näin saadaan selville, onko strategian tavoite työpaikkojen määrän kasvattamisesta toteutunut?

Tyrnävällä koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17-24-vuotiaiden osuus on onnistuttu laskemaan vuodesta 2012 vuoteen 2016 mennessä melkein puolella 4,8:iin. Valtakunnallisesti kyseisessä ikäryhmässä koulutuksen ulkopuolella on 8,3% ja Pohjois-Pohjanmaalla 6,7% (2016). Kokonaisuudessaan tyrnäväläisten koulutusaste on alhaisempi niin valtakunnallisesti, maakunnallisesti kuin seudullisestikin keskiarvojen alapuolella. (Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus 2017-2020, 2018, 7) Nuoret aikuiset, jotka ovat työn ja koulutuksen ulkopuolella tuntevat elämänlaadun ja hyvinvoinnin muita nuoria aikuisia heikommaksi kaikilla mittareilla. Nämä mittarit ovat fyysinen ulottuvuus (tarkoittaa somaattista terveyttä esimerkiksi kivun tuntemista ja onko työkykyyn tyytyväinen), psyykinen ulottuvuus (tarkoittaa vastaajan näkemystä keskittymiskyvystä, elämän nautinnollisuudesta ja ahdistuksen tunteesta), sosiaalinen ulottuvuus (sisältää ihmissuhteet ja sukupuolielämän) ja ympäristö ulottuvuus (sisältää taloudellisen toimeentulon, elinympäristön ja palvelutarpeen täyttymisen yhteiskunnallisissa palveluissa). Tutkimuksen elämänlaatua kuvaavat pisteet olivat 0-100. Fyysisen ulottuvuuden erotus oli 19 pistettä, psyykkisen ulottuvuuden erotus oli 23 pistettä, sosiaalisen ulottuvuuden erotus oli 18 pistettä ja ympäristöllisen ulottuvuuden erotus oli 13 pistettä. (Aaltonen ym., 2019, 303-304)

Tyrnävällä aloitti elokuun alusta 2018 August Sahlsten lukio, joka kuuluu osaksi Oulun Lyseon lukiota toimien Tyrnävällä monitoimilukiona. Osa opetuksesta tapahtuu etäyhteyden kautta. Tässä kokonaisuudessa Oulun Ammattikorkeakoulu tarjoaa biotalouden ja yrittäjyyden opintoja osaksi lukio-opintoja. Yläkoulussa Tyrnävän Kuulammen koululla ovat toiminnassa yrittäjyytsluokat. Oppilashuoltoryhmä ja toimivat tukipalvelut ovat vähentäneet Tyrnävällä koulutuksen ulkopuolelle jäävien määrää vuosittain. (Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus, 2018, 7)

Tyrnävän 18-24-vuotiaiden työttömien osuus on ollut 2017 pienempi kuin Pohjois-Pohjanmaalla keskimäärin, mutta suurempi kuin valtakunnallisesti keskimäärin. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on Tyrnävällä vuosien 2015-2017 ajanjaksolla ollut keskimäärin pienempi

kuin valtakunnallisesti. (Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus, 2018, 8) Lyhytaikaisella työttömyydellä ei ole nuorille isoja haittavaikutuksia. on varsin yleistä, että valmistumisen jälkeen nuori joutuu hakemaan jonkun aikaa työtä. Sen takia työttömyydestä on tullut nykynuorille aika normaali osa työmarkkinauraa. Kuitenkin yli vuoden työttömyys pudottaa suurella todennäköisyydellä pois normaaleilta työmarkkinoilta. Työttömyyden pitkittyminen on merkittävä osatekijä syrjäytymisen kannalta ja se helposti aiheuttaa muiden huono-osaisuuden osatekijöiden kasautumista. (Ylistö, 2023, 50)

Tyrnävän tulevaisuuden tavoitteena on edelleen ylläpitää yhteisöllisyyttä. Tässä yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman ylläpidossa kouluilla ja varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli. Seurakunta tukee vahvasti myös kuntalaisten yhteisöllisyyttä muun muassa seurakunnan nuorisotyön kautta. Seurakunnan nuorisotyöhön kuuluvat nuortenillat, retki- ja leiritoiminta, nuorten bänditoiminta, tapahtumat ja kasvatuksen tukeminen. Lisäksi nuorisotyöhön kuuluu isos- ja kerhonoijaajakoulutus. Rippikoulutyö on erillään nuorisotyöstä, mutta se on tärkeä osa yhteisöllisyyttä, kun se kokoaa yhteen lähes koko ikäluokan. Seurakunnan diakoniatyön osana on myös nuorten palveluryhmä. (Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus, 2018, 10) Katso case Limingasta, miten ihmisen osallisuus toteutuu Nivala & Ryynäsen (2013) mukaan.

Yllä olevasta kappaleesta käy ilmi, kuinka Tyrnävällä pyritään panostamaan nuorten hyvinvointiin järjestämällä nuorille yhteistä toimintaa. Näin on mahdollista löytää uusia ystäviä ja mielekästä tekemistä, mikä taas voi kohottaa elämänlaatua.

Tyrnävän nuorisotyöttömyyden hoitoon on pureuduttu muun muassa tukemalla nuorten koulutautumista koulujen, nuorisotyön, etsivän nuorisotyöntekijän, Tyrnävän pajan ja oppilashuollon resurssien avulla (liite 7). Tyrnävällä työ- ja elinkeinosuunnittelijalta työtön työnhakija saa samankaltaista apua kuin Limingan HUB-hankkeessa, mutta tämä toiminta ei ole määräaikaista. Työ- ja elinkeinosuunnittelija auttaa ansioluettelon ja eri tukihakemusten tekemisessä mukaan luettuna työkokeilun hakeminen ja koulutus mahdollisuuksien kartoittaminen. (www.tyrnava.fi, 20.2.2019) Tyrnäväkin maksaa työnantajille tyrnäväläisen työttömän palkkaamisesta kuntalisää kuten Liminkakin, mutta aikuisten kohdalla Tyrnävän kuntalisä on porrastettu työttömyyden keston mukaan. Alle 29-vuotiaan työttömän kohdalla ei ole tällaista porrastusta, mutta kuntalisä on enintään 400€/kk. Aikuisilla kuntalisä voi nousta 800€/kk. Ensisijaisena tukimuotona on kuitenkin valtion varoista maksettava TE-toimiston palkkatuki. (www.tyrnava.fi, 20.2.2019)

Tyrnävällä kuntouttava työtoiminta on samantyyppistä kuin Limingassa eli se sisältää yksilö- ja ryhmävalmennusta. Nuorten kuntouttavassa työtoiminnassa laaditaan jokaiselle mukana olijalle työpajakson yksilölliset tavoitteet suuntautuen koulutukseen ja työelämään. Työpajan työtehtävätkin sovitetaan yksilöllisesti sopiviksi. Työpajan työt ovat perustöitä kuten käsi-, puu-, autotalli- ja kotityöt. Tyrnävällä starttipaja sisältää nuorille elämönhallinnan opettelua kuten sosiaalisten tilanteiden opettelua ja starttipajassa kokeillaan myös eri työtehtäviä. (www.tyrnava.fi, 22.2.2019) Työpajatoiminta on suunnattu alle 29-vuotiaille. (Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus, 2018, 9) Työpajat ovat tarkoitettu nuorille, jotka ovat työttömiä tai kokonaan ilman ammattitutkintoa. (Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus, 2018, 14) Case Liminka kohdassa olen kertonut Kirjavaisen (2021) tutkimuksen positiivisista työpajatoiminnan vaikutuksista opiskeleluaktiivisuuteen.

Tyrnäväläisille nuorille (alle 29-vuotiaille), joilla on ongelmia elämönhallinnan kanssa, on tarjolla verso-toimintaa. Tässä toiminnassa painopiste on vahvasti elämönhallintaa parantavissa toimenpiteissä kuten esimerkiksi vuorokausirytmien kuntoon saattamisessa, elämän mielekkyyden löytämisessä ja tarvittavien palveluiden piiriin ohjaamisessa. Verso-toiminnassa mietitään yhdessä nuoren tulevaisuutta. Käydään työ- ja harrastuskokeiluissa ja vierailaan mielenkiintoisissa paikoissa. Verso-toimintaa on kaksi kertaa viikossa. (Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus, 2018, 14)

Tyrnävällä palkkatuen osuus vaihtelee 30%, 40% tai 50%:ssa riippuen työttömän iästä ja työttömyyden kestosta. Tyrnävä työllistää palkkatuella myös kunnan omiin työpaikkoihin aivan kuten Liminkakin. Näitä työpaikkoja löytyy vanhuspalveluista, päiväkodeista, ympäristön hoidosta, kouluista ja keittiö puolelta. (www.tyrnava.fi, 22.2.2019)

Tyrnävällä on käytössä nuorille kesäyrittäjätuki ja kesätyöseteli työllistymistä varten. Kesäyrittäjätuki tulee niin sanotulle 4H-yritykselle. Kesätyösetelit ovat yhdeksäsluokkalaisille tarkoitettu tuki kesätöitä silmällä pitäen. Nuoren kesätyösuhteen on oltava vähintään 60 tuntia kesäelokuun välisenä aikana. Tuki maksetaan työnantajalle ja siihen on oikeutettuja myös Tyrnävän ulkopuoliset työnantajat. Työllistyminen omaan perheeseen ei oikeuta kesätyöseteliin. (www.tyrnava.fi, 25.2.2019)

”4H tarjoaa nuorelle myös ensimmäisiä työkokemuksia työelämässä” (Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus, 2018, 10). Nuorelle on mahdollista toimia 4H yrittäjänä. 4H tekee yhteistyötä eri yhteistyökumppaneiden kanssa kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi. 4H-toiminnan tavoitteena on myös nuorten elämänhallinnan parantaminen ja sitä kautta syrjäytymisen ehkäisy. (Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus, 2018, 10)

Tyrnävällä tehdään valtakunnallista etsivää nuorisotyötä, jolla autetaan koulutuksen ulkopuolella tai vailla työtä olevaa nuorta. Etsivä nuorisotyö auttaa koulutuksen pariin, työpaikan etsinnässä taikka yleensä vain elämän hallinnallisissa asioissa. Etsivään nuorisotyöhön osallistuminen on nuorelle maksutonta ja vapaaehtoista. Etsivä nuorisotyö kuuluu alle 29-vuotiaille, kuten edellä on kerrottu. (www.tyrnava.fi, 25.2.2019) Etsivä nuorisotyöntekijä tekee yhteistyötä kunnan muiden työntekijöiden kanssa, jotta niin moni nuori kuin mahdollista saisi avun omiin ongelmiinsa. Etsivän nuorisotyöntekijän tapaamispaikkoja nuorisotyöntekijän oma toimisto, tapahtumat, oppilaitokset ja hän voi tehdä myös kotikäyntejä. Kotikäyneillä on mukana työpari. Tyrnävällä etsivän nuorisotyön painopistealueena ovat toisen asteen opiskelijat, jotta opintojen keskeytykset vähenisivät. Kunnan muiden toimijoiden kanssa etsivä nuorisotyö keskittyy nuorisotyöttömyyden vähentämiseen. Ohjaamo on alkuvaiheen kohtaamispaikka, joka pyritään vuoden 2019 aikana liittämään pysyvästi Tyrnävän kunnan palvelujärjestelmään. Ohjaamon tarkoituksena on antaa nuorelle alkuohjaus ja tuki oman tilanteen kartoitukseen. Kunnan liikuntapalvelut toimivat yhteistyössä kunnan eri osastojen, seurakunnan, kansalaisopiston ja eri järjestöjen kanssa. Liikuntatoimi järjestää vuosittaisia tapahtumia ja urheilukilpailuita kaiken ikäisille yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Liikuntasiihteeri antaa liikuntaneuvontaa yhdessä terveyskeskuksen henkilöstön kanssa. (Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus, 2018, 14-15)

Kunnassa on panostettu uusiin liikuntapaikkoihin hyvinvointikertomuksen mukaan muun muassa rakentamalla kahdet kuntoportaat, kolmet frisbeegolfradat, yksi maastopyöräilyreitti, beach volleykenttä, Markkuun uimarannalle on lisätty palveluita ja laitteita, uusittu salibandykaukalo ja Kuulammen koulun kuntosalin saneeraus. (Tyrnävän laaja hyvinvointikertomus, 2022, 9) Liikuntapaikkojen rakentaminen ja ehostaminen on merkki siitä, että kunnassa panostetaan myös toimintaympäristöllisiin tekijöihin. Tyrnävällä kehitetään nuorten palveluita yhdessä eri järjestöjen kanssa (Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus, 2018, 18). Liikunta, urheilu ja juokseminen olivat neljänneksi eniten onnellisuus pisteitä nostava tekeminen Mackerronin ja Mouraton (2013) Mappines-tutkimuksissa. Tutkimuksessa vastattiin kolmeen kysymykseen älypuhelimien hälytysäänien kuulemisen jälkeen. Kysymykset olivat, että mitä teet? (40

vaihtoehtoa), kenen seurassa olet? ja kuinka onnellinen olet asteikolla nolasta sataan? Kaikkien tekemisten keskiarvo oli 70 pistettä. Edellä mainittu liikunta, urheilu ja juokseminen lisäsivät onnellisuutta 8,1 pistettä. (Ojanen, 2024, 38)

Tyrnävän hyvinvointikertomuksen mukaan kunta panostaa rahallisesti sivistys- ja hyvinvointiosaston osalta opetus- ja varhaiskasvatushenkilöstön koulutukseen, osallisuuskoordinaattorin työpanokseen hyvinvointityössä, liikuntatapahtumiin yhdessä järjestöjen kanssa, liikunta-alueiden kehittämiseen ja uusien liikuntareittien perustamiseen ja lapsi- ja perhepalveluiden muutoshjelman koulutuksiin. (Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus, 2018, 19)

Tyrnävällä toimii ehkäisevän päihdetyön ryhmä, joka koordinoi ehkäisevää päihdetyötä ja järjestää tapahtumia ja tietoiskuja. Nämä tapahtumat ja tietoiskut toteutetaan yhteistyönä eri toimijoiden kesken. (Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus, 2018, 11)

THL:n ikävakioitu mielenterveysindeksi osoittaa, että Tyrnävällä mielenterveyden ja käyttäytymishäiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saaneiden 16-24-vuotiaiden määrä on tilastojen valossa noussut hieman yli valtakunnallista tasoa korkeammaksi. Perusterveydenhuollon mielenterveyskäynnit ovat suhteessa valtakunnalliseen keskiarvoon ovat tilastollisesti yli 30% korkeammat. (Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus, 2018, 11) Näiden perusterveyden mielenterveyskäyntien kohdalla on kuitenkin huomion arvoista, että kyse on kaikista kuntalaisista eikä vain nuorista.

Tyrnäväläisten nuorten kesimääräistä korkeampien mielenterveydestä ja käyttäytymishäiriöistä johtuva työkyvyttömyys eläkettä saavien osuus on tietysti ikävä asia, mutta on todettava yleisesti, että mielenterveyspalveluihin tulisi panostaa Suomessa enemmän kuin mitä asialle tehdään. Julkisuudessa on nimittäin usein todettu, että potilaita on liikaa palvelutarjontaan nähden koko maassa. Terveystieteiden tutkimuskeskus on siirtänyt kunnilta hyvinvointialueille vuoden 2023 alussa.

5.3. Case Siikalatva

Siikalatvan hyvinvointikertomuksessa nuorten haasteina pidetään mielenterveysongelmien kasvua, maakunnan tason vertailussa koulutuksen ulkopuolelle jäävien määrä on keskimääräistä suurempaa, vaikka valtakunnan tasolla se on keskimääräistä alhaisempaa ja ylipäättään

Siikalatvalla huolenaiheena on nuorten laskeva määrä. (Siikalatva laaja hyvinvointikertomus, 2017, 85)

Siikalatvan kuntastrategia pitää sisällään tavoitteet kuntalaisten hyvinvoinnista, työllisyyden parantamisesta ja palvelutuotannon riittävästä tasosta kuntalaisten tarpeisiin nähden. Oikeastaan työllisyys ja palvelutuotanto kyllä liittyvät kuntalaisten hyvinvointiin. (Siikalatvan kuntastrategia 2017-2022, 2016)

Siikalatvan hyvinvointikertomuksesta löytyy taulukoituna toimenpiteitä niin kuntalaisten fyysiseen kuin henkiseenkin hyvinvointiin liittyen ja taulukoista löytyvät hyvinvointiin liittyvät mittarit. (Siikalatva laaja hyvinvointikertomus, 2017, 90) Myös nuorisotyöttömyyteen vaikuttavat toimenpiteet ja arviointimittarit ovat hyvinvointikertomuksessa hyvin taulukoituna esitetty. (Siikalatva laaja hyvinvointikertomus, 2017, 92) Varsinkin kun arviointimittarit ovat näin selkeästi taulukoituina, niin hyvinvointikertomus toimii erinomaisesti strategian arvioinnin välineenä. Kun strategian tavoitteet ovat selkeät, niin tällaisilla Siikalatvan kaltaisilla selkeillä mittareilla on hyvä arvioida strategiaa.

Siikalatvan kunnassa oli työllisyyskatsauksen mukaan vuoden 2016 lopussa 31 alle 25-vuotiaasta työtöntä. Heidän määränsä on vähentynyt vertailujakson kuluessa samoin kuin koulutuksen ulkopuolelle jäävien määrä on laskussa. Siikalatvalla koulutuksen ulkopuolelle jäävien määrä on suurempi kuin maakunnassa keskimäärin, mutta pienempi kuin valtakunnallisesti keskimäärin. Siikalatvalla etsivänuorisotyöntekijä ja yksilövalmentaja aktivoivat nuoria ja ehkäisevät näin syrjäytymistä. Kunnassa on myös järjestetty työpaja eli niin sanottu starttipaja nuorille. (Siikalatva laaja hyvinvointikertomus, 2017, 85) Case Liminka kohdassa kerrottu Kirjavaisen tutkimustuloksista, jotka osoittavat työpajatoiminnan tuottavan tuloksia.

Siikalatvalaisten nuorten osuus on kasvanut erikoissairaanhoidon nuorisopsykiatrialla 13-17-vuotiaiden ikäryhmässä vertailukaudella. Kuin myös vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalahoitossa olleiden 15-24-vuotiaiden määrä. Nuorten tapaturmiin pyritään puuttumaan sillä, että sote- ja nuorten palveluissa huomioidaan lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyn ehkäisyohjelman ja koti- vapaa-ajantapaturmien ehkäisyn tavoiteohjelman suositukset. (Siikalatva laaja hyvinvointikertomus, 2017, 85) Nuorten hyvinvointiin pyritään vaikuttamaan työllisyystoimien lisäksi päihdehaittojen vähentämiseen tähtäävillä hankkeilla, terveysneuvonnalla ja nuorille tarjottavilla maksuttomilla kunto- ja liikuntasali vuoroilla. Näiden lisäksi kouluikäisille

on toimintaa, jossa korostetaan terveellisiä elämäntapoja ja hyvää käytöstä. Siikalatvan kunta panostaa myös hyviin ja toimiviin lähiliikuntapaikkoihin. Siikalatvan kunnan hyvinvointisopimuksen mukaisesti on otettu käyttöön niin sanottu PAKKA-toimintamalli, jonka tarkoituksena vähentää ja vaikeuttaa ikärajavaltovottujen tuotteiden (tupakka, alkoholi ja rahapelit) käyttöä alaikäisten keskuudessa. Kyseisessä toimintamallissa keskitytään myös aikuisten alkoholin käyttöön ja alkoholin anniskeluun ylipäätään. Toimintamallia käytetään eri tapahtumissa kohderyhmät huomioiden. (Siikalatva laaja hyvinvointikertomus, 2017, 85-92)

Nuorten ja kaikkien muidenkin ikäluokkien liikuntamahdollisuuksiin panostetaan siten, että jokaisella kylällä on lähiliikuntapaikkoja ja niiden kunnosta pidetään huolta. Kunnan omistamat liikuntapaikat ovat maksuttomasti kaikkien kuntalaisten käytettävissä. (Siikalatvan hyvinvointikertomus 2017-2021 ja hyvinvointisuunnitelma 2022-2025, 19) Tyrnävän osiossa on mainittu Mackerronin ja Mouraton (2013) Mappines-tutkimuksesta, joka osoittaa liikunnan ja urheilun positiiviset vaikutukset onnellisuuteen. (Ojanen, 2024, 38)

Haapaveden-Siikalatvan seudun kuntayhtymän hallinnoimassa TAKE-hankkeessa (liite 3) on tavoitteena työelämälähtöinen ammatillinen koulutus. Tavoitteena on myös ohjauksen parantaminen ja vahvistetaan koulutukseen tai työelämään siirtymistä parantavia menetelmiä. Tämän hankkeen osatoteuttaja ja sisällöntuottajana toimii jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä. Hankkeen tavoitteena on luoda työvaltaisia toimintatapoja, joista hyötyisivät syrjäytymisvaarassa olevat ja muun muassa maahanmuuttajat. TAKE-hankkeen tavoitteena on myös opiskelijan aiemman osaamisen parempi tunnistaminen, jotta opiskelu onnistuu työvaltaisesti. (haapavesi-siikalatva.fi, 20.4.2019)

Siikalatvan kunnassa on loppunut kesäkuun lopussa 2018 kolmivuotinen Sompa II-hanke (liite 3), jonka tarkoituksena on ollut pitkäaikaistyöttömien työmarkkina valmiuksien ja osaamisen yleinen kehittäminen. (Siikalatva talousarvio 2018, 2017, 42)

Siikalatvalla kuten näillä edellä mainituilla kunnilla on myös tarjolla kuntouttavaa työtoimintaa, työpaja toimintaa ja työllistämisen kuntalisää. Työllistämisen kuntalisän suuruus vaihtelee kunnan tilanteesta riippuen. Siikalatvalla kuntalisä on 300€/kk. Siikalatva järjestää työttömille maksuttomat terveystarkastukset, joiden tarkoituksena on kartoittaa työkyky ja edistää terveyttä. (www.siikalatva.fi, 25.2.2019) Tässäkin kappaleessa viitataan Limingan osiossa

käsiteltyyn Kirjavaisen (2021) tutkimukseen työpajatoiminnan positiivisista vaikutuksista nuorten opiskelu innostukseen.

Lisäksi Siikalatvalla on yhdessä Pyhännän kanssa Euroopan sosiaalirahaston rahoittama Kyvyt käyttöön–hanke. Tämän kehittämishankkeen tarkoituksena on kehittää työllistämisprosesseja yhteistyössä kuntien, yritysten, yhdistysten ja oppilaitosten kanssa. Tavoitteena on löytää joustavia malleja työllistymiseen työelämän äkillisissä muutoksissa. Hankkeen kohderyhmänä ovat molempien kuntien työttömien ja työnantajien lisäksi myös työttömyys uhan alla olevat työntekijät työllisyystoimijoita unohtamatta. (www.siikalatva.fi, 26.2.2019) Hankkeen toimenpiteet pitävät sisällään yhteistyöverkoston luomisen edellä mainittujen tahojen välille. Tarjotaan yksilöllistä palvelua työllistymisen edistämiseksi. Alueellisiin työvoimatarpeisiin pyritään vastaamaan. Yritysten ja työvoiman kohtaanto-ongelmaa pyritään pienentämään. Yrityksiä ja yhdistyksiä autetaan henkilökunnan palkkaamisessa. Tämän projektin puitteissa järjestetään lyhyitä koulutuksia. Palvelu on vapaaehtoista ja maksutonta. Hankkeen toiminta-aika on 1.8.2018-31.12.2020. (www.siikalatva.fi, 26.2.2019)

5.4 Case Kempele

Kempeleen nuorisotyöttömyys on 18-24-vuotiaiden osalta korkein 21,3% (vuonna 2017) verrattaessa vertailukuntiin, joita ovat Kalajoki, Kerava, Liminka, Oulu, Pirkkala ja Raisio (liite 4). Kuten huomaamme Kempeleen nuorisotyöttömyys on vuonna 2018 jatkanut laskuaan (liite 1 ja 2). Toimeentulotukea saavien nuorten kempeleläisten määrä on kasvussa ollen kuitenkin vain 2,5% 18-24-vuotiaiden ikäluokasta vuonna 2016 (liite 6). Eri toimenpiteiden ansiosta (nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö) Kempeleessä on onnistuttu vähentämään koulutuksen ulkopuolelle jääneiden määrää. Koulutuksen ulkopuolella eli pelkän peruskoulun varassa olevien määrä oli vuonna 2016 Kempeleessä noin 7% 18-24-vuotiaiden ikäluokasta (liite 5). Kempeleessä koulutuksen ulkopuolelle jäävien määrää on voitu vähentää panostamalla nuorten työpajatoimintaan ja etsivään nuorisotyöhön. (Kempele laaja hyvinvointikertomus, 2018, 22-23) Tämä Kempeleen esimerkki on osoitus työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön tehokkuudesta aivan kuten Kirjavaisen (2021) tutkimus on myös osoittanut työpajatoiminnan kohdalla.

Kun katsotaan nuorison hyvinvoinnin haasteita Kempeleen kunnan näkökulmasta, niin heidän hyvinvointikertomuksesta käy ilmi, että nuorisotyöttömyys näyttää olevan merkittävä haaste

myös Kempeleessä. Työttömänä Kempeleessä on 21,3% vastaavan ikäisistä mikä näyttää kuvaajan mukaan olevan samaa suuruusluokkaa kuin Oulussa ja hyvinvointikertomuksessa käytettyjen vertailukuntien korkein. Kempeleen hyvinvointikertomuksessa todetaan, että nuorisotyöttömyys ja koulutuksen ulkopuolelle jääminen ovat seudullisia ongelmia, jonka ratkominen vaatii monialaista yhteistyötä. (Kempele laaja hyvinvointikertomus, 2018, 22) Heikki Ervastian tutkimuksen (2004) mukaan työttömillä on taloudellisia vaikeuksia ja terveys ongelmia työssäkäyviä useammin. Työttömien koettu hyvinvointi on näin ollen työllisiä kuin myös työvoiman ulkopuolella oleviin verrattuna selvästi alemmalla tasolla. (Ervasti, 2004, 308)

Kempeleen kuntastrategiassa eli niin sanotussa Kempele-sopimuksessa on lähtökohtana kuntalaisten hyvinvointi ja työttömyyden aleneminen. (Kempele-sopimus 2018)

Kempeleen kunnan laajan hyvinvointikertomuksen mukaan vuonna 2016 kunnassa lisääntyivät työpaikat ennätysellisen paljon 428 työpaikalla. Etenkin muualta Kempeleessä töissä käyvien määrä lisääntyi. Suurin osa (387) työpaikkaa muodostui yrityksiin ja kuntayhtymiin (32). Työpaikka omavaraisuus on kasvanut Kempeleessä 5% nousten 80%. Kempeleessä oli 5753 työpaikkaa vuoden 2016 lopussa. (Kempele laaja hyvinvointikertomus, 2018, 8)

Kempeleen kunnalla on tarjolla samoja työllistämiskeinoja kuin edellä mainituilla kunnilla. On kesätyöseteli nuorille, kuntouttavaa työtoimintaa, joka on valtion sääntelemää. Kempele maksaa valtion maksaman palkkatuen päälle kempeleläisten työttömien palkkaamisesta rekrytointilisää, joka on vastaava kuin edellä mainituissa kunnissa kuntalisä. Kempeleessä on tarjolla valtion puolesta oppisopimuskoulutusta ja työkokeilu mahdollisuutta. Kempeleen kunnalla on itsellään auto- ja pienkonekorjauspaja, kierrätyskeskus ja monistuspaja, joiden avulla saadaan työttömiä työelämään. Tätä kautta ihmisten elämän laatu paranee ja työpaikkojen synnyn myötä Kempeleen kunnan Kelalle maksettava työmarkkinatuen kuntaosuus pienenee. (www.kempele.fi, 27.2.2019) Kempeleen työttömien aktivointiaste oli paranemassa eli sellaisten työttömien määrä nousee, jotka ovat aktiivisten työllisyystoimien piirissä. Vuonna 2018 oli tarkoitus palkata toinen kuntouttavan työtoiminnan ohjaaja, joka taas parantaa toimintaa. Nämä aktiiviset työllisyystoimet hyödyttävät nuoriakin. (Kempele laaja hyvinvointikertomus, 2018, 7)

Kempeleessä toimii vapaa-ajan palveluissa hyvinvointia edistämässä Kempele Akatemia, joka yhdistää eri vapaa-ajan kunnalliset toimijat yhteen. Siihen kuuluvat Kempele-opisto, nuorisotila ja liikuntapalvelut ja kirjasto- ja kulttuuripalvelut. Kempele Akatemialla ovat

yhteistyökumppaneina laajasti kuntalaiset, kolmannen sektorin toimijat, yritykset ja muut yhteistyökumppanit. Vuonna 2017 tehdyn opinnäytetyön yhteydessä tehdyn kuntalaiskyselyn pohjalta Kempele Akatemian toimintaa on kehitetty ja monipuolistettu. Toiminta on laajentunut ja matalankynnyksen palvelut ovat lisääntyneet kaikissa ikäryhmissä. Kempeleen hyvän kasvun ohjelman kyselystä vuodelta 2018 selviää, että Akatemian palveluiden monipuolistuttua ja lisääntyneenä nuorten vapaa-ajan palveluiden käyttö on lisääntynyt vuoden 2016 jälkeen. Kyselystä käy ilmi, että 85%:lla nuorista on hyvä harrastus. Hyvän kasvun ohjelman kyselyssä on kartoitettu myös nuorten toiveita, jonka pohjalta toimintaa kehitetään. Tähän samaan kyselyyn liittyy myös nuorten hyvinvoinnin kartoitus. (Kempele laaja hyvinvointikertomus 2018, 17) Kempeleessä on panostettu nuorten fyysiseen terveyteen Kempele akatemian järjestämien maksuttomien liikuntaryhmien kautta. Tämä toiminta rajoittuu valitettavasti peruskouluikäisiin. (Kempele laaja hyvinvointikertomus 2022, 25) Mackerronin ja Mouraton (2013) tutkimus osoittaa teatteri, konsertti ja tanssi lisäävät onnellisuutta eniten 9,3 pistettä, sekä näyttely, museo ja kirjasto toiseksi eniten 8,8 pistettä. Nämä siis liikuntaan ja urheiluun verrattuna hieman enemmän (lisäsi 8,1 pistettä). (Ojanen, 2024, 38)

Psyykkistä hyvinvointia edistetään Kempeleessä laajana kokonaisuutena kulttuurin edistämisen TEA-pistemäärän kautta. TEA (Terveydenedistämisasiivisuus)-kulttuuripistemäärä kattaa mm. kulttuurin strategiassa, eri kunnan väestöryhmien huomioimisen kulttuuritoiminnassa. TEA-kulttuuripistemäärässä huomioidaan kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamistavat. Pistemäärään vaikuttaa myös, kuinka kulttuuri huomioidaan laajassa hyvinvointikertomuksessa. Kulttuuritoimintasuunnitelma vaikuttaa myös pistemäärään. Pisteissä arvioidaan myös kulttuuripalveluiden saavutettavuuden osa-alueet. Lisäksi arvioidaan kunnan ja kulttuuritoimijoiden välinen yhteistyö ja kulttuuritilojen käyttö. Pistemäärään vaikuttaa lisäksi lasten ja nuorten kulttuurikasvatusta ja taiteen perusopetusta edistävät toimenpiteet. Lopuksi myös rakentamisen yhteydessä tehtävät prosenttitaidepäätökset vaikuttavat TEA-kulttuuripistemäärään. (Kempele laaja hyvinvointikertomus 2022, 13)

Lapsiperheiden taloudellista asemaa kartoitettiin kouluterveyskyselyssä (2017) 8. ja 9. luokkalaisten 29% mielestä oli taloudellinen tilanne kohtalainen tai kohtalaista heikompi. Huomioon otettavaa on, että Kempeleessä vain alle 1% lapsiperheistä saa pitkäaikaisesti toimeentulotukea. (Kempele laaja hyvinvointikertomus 2018, 19)

Kempeleen hyvinvointikertomuksesta käy ilmi, että tukea tarvitsevien lasten määrä ja tuen tarpeessa olevien vanhempien määrä on kasvanut. Kempeleessä koetaan välillä haasteelliseksi järjestää lapselle ja perheelle riittäviä ja oikea-aikaisia palveluita. Monialaisia palveluita tulee vahvistaa ja yhteistyökäytännöistä sopia, jotta monialainen yhteistyö onnistuu ja palvelut paranevat. (Kempele laaja hyvinvointikertomus 2018, 19)

Vuoden 2018 kouluterveyskyselyn mukaan lukiolaisten huumekokeilut ovat vähentyneet Kempeleessä, mutta ammatillisessa oppilaitoksessa ne olivat lisääntyneet. Raittiita lukion 1.-2. luokkalaisista on 38% ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista 30% ja peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisista 73%. Raittiita nuoria on Kempeleessä enemmän kuin maassa keskimäärin. (Kempele laaja hyvinvointikertomus, 2018, 24)

5.5 Case Oulu

Taustaksi todettakoon, että Oulussa on erityisen korkea nuorisotyöttömyys. Oulun kaupunki onkin linjannut tärkeimmiksi työllisyystoimiksi nuorten työllisyyden edistämisen, uusien työpaikkojen luomisen ja rakenteellisen työttömyyden vähentämisen. Viime mainittu sen takia, että Oulussa on myös korkea pitkäaikaistyöttömyys. (Oulu laaja hyvinvointikertomus, 2017, 2) Oulun korkea työttömyys johtuu osaltaan siitä, että Oulun muuttovoitto tulee erityisesti opiskelijoista, työttömistä ja eläkeläisistä. Taas työllisistä tulee muuttotappiota. (Oulu laaja hyvinvointikertomus, 2017, 4) Nuorten työttömyyden vähentämiseen, uusien työpaikkojen luomiseen ja rakenteellisen työttömyyden vähentämiseen pyritään kohdistamalla toimenpiteitä työnhakijapalveluihin, alueen elinvoimaisuuteen, rakennemuutosten vaikutuksiin, yritysten toimintaedellytyksiin ja työvoiman kohtaannon edistämiseen työmarkkinoilla. (Oulu laaja hyvinvointikertomus, 2017, 24) Kempelettä käsittelevässä osiossa olen kertonut Heikki Ervastian tutkimuksesta, jonka tuloksista kävi ilmi työttömien huonompi koettu hyvinvointi verrattuna työllisiin ja työvoiman ulkopuolella oleviin. (Ervasti, 2004, 308) Kohtaannon edistämisen kannalta on tärkeää kouluttautua työn ohessa.

Oulun kaupunkistrategiassa on mainittu työpaikkojen määrän kasvu, vetovoimaisuuden kasvu ja Oulu on lisäksi korkean osaamisen kaupunki, joka merkitsee sitä, että kaupungissa panostetaan koulutustasoon. Erityisesti korkeasti koulutettujen työpaikkoja pitäisi olla merkittävä määrä kaikista työpaikkojen kokonaismäärästä. (Valovoimainen Oulu kaupunkistrategia 2018, 8, 11)

Oulun hyvinvointikertomuksessa olevat tilastot antavat mielestäni hyvin vastauksia strategiassa esiin nostettuihin asioihin. Vetovoimaisuutta kuvaa esimerkiksi hyvinvointikertomuksesta löytyvä väestöennuste. Hyvinvointikertomuksesta löytyy tilastokeskuksen tilasto korkeakoulutettujen kaupunkilaisten osuudesta prosentteina. Hyvinvointikertomuksesta käy ilmi, että kuuden suurimman kaupungin vertailussa Oulun nuorisotyöttömyys on kaikkein suurinta. (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2017, 3, 5-6)

Oulussa on pyritty panostamaan hyvinvointi- sekä kulttuuri- ja sivistyspalveluiden yhteistyönä erityisesti sellaisiin nuoriin, jotka ovat syrjäytymisvaarassa. Tässä kohderyhmänä on sellaiset, jotka eivät pääse peruskoulun jälkeen jatkokoulutukseen ja myös sellaiset, jotka jättävät toisen asteen koulutuksen kesken. Peruskoulun päättävien opinto-ohjaajan kanssa käytyjä ohjauskeskusteluja on alettu seuraamaan lautakunta tasolla vuodesta 2013. Ohjauskeskustelun tarkoitus on vahvistaa urasuunnittelua ja näin ollen ehkäistä syrjäytymistä. Vuonna 2016 kaikki peruskoulun päättävät kävivät ohjauskeskustelun ja osa kävi jatkokeskustelussa. (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2017, 21) Etsivän nuorisotyön ja oppilaitosten välinen yhteistyö on lisääntynyt Oulussa vuosittain. Suurempi osa etsivän nuorisotyön kohderyhmään kuuluvista tarvitsee pidempikestoista ohjausta ja monialaista tukea, kun taas pienempi osa selviää kevyemmällä tuella. (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2017, 21) Sivistys- ja kulttuuripalvelut ovat lisänneet kuraattori- ja psykologipalveluita lukioihin ja ammattioppilaitoksiin, mikä on parantanut palveluiden saatavuutta ja nopeuttanut opiskelijan pääsyä kulloinkin tarvittaviin palveluihin. (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2017, 21)

Nuorisopalvelut ovat reagoineet nopeasti nuorisotrendeihin ja jalkautuneet palveluineen nuorisoon suosimiin ajanviettopaikkoihin. Tällaista ennaltaehkäisevää toimintamallia tullaan kehittämään edelleen kouluttamalla henkilöstöä ja tiivistämällä yhteistyötä lasten ja nuorten parissa toimivien tahojen kesken. (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2017, 21)

Oulussa toimii vanhassa Byströmin talossa niin sanotut Byströmin nuorten palvelut, jonka toiminnassa mielenterveyspalveluiden tarve on lisääntynyt niin paljon, että tarpeeseen ei riittävästi ole pystytty vastaamaan. Kuitenkin yksilöohjauksen lisäksi tarjottavia verkkopalveluja ja ryhmätoimintoja on voitu lisätä. Eri toimijoiden välistä yhteistyöverkostoa on voitu laajentaa vuosittain vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin. (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2017, 21)

Työllisyyden lisäksi nuorten hyvinvointiin panostetaan Oulussa muun muassa yhteisöllisyyttä lisäävällä ja terveyseroja kaventavalla Action-toiminnalla, jossa halutaan lisätä liikunta-aktiivisuutta. Tämä on tarkoitettu 13-19-vuotiaille nuorille. Oulussa puututaan nuorten nuuskan käyttöön aktiivisesti koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa mm. suun terveydenhuollossa. Nuorten päihdepalveluihin on lisätty henkilökuntaa, jotta palveluiden piiriin pääsee jonotta-matta. Vaikeita päihdeongelmia varten on kehitetty moni ammatillista yhteistyötä terveys- ja sosiaalipalveluiden kesken. Oulun työpajatoiminnan yhteydessä järjestetään kolmannen sektorin kanssa yhteistyössä Tolkkua elämää-toimintaa, joka sisältää koulutusta mm. ehkäisevään päihdetyöhön, talouden hallintaan, liikuntaan ja terveellisiin elämän tapoihin liittyen. (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2017, 22) Ehkäisevän päihdetyön käytännön toteutus tapahtuu vähentämällä päihteiden, tupakka- ja nikotiinivalmisteiden kysyntää, saatavuutta ja tarjontaa toimiviksi havaituilla menetelmillä, viestinnällä ja vahvistamalla ehkäisevän työn rakenteita. (Markkula ym., 2022, 11)

Perhekeskus on Oulussa lapsille, nuorille, perheille tarkoitettu monialaiseen yhteistyöhön perustuva palveluverkosto, jossa otetaan huomioon asuinalueiden erilaiset tarpeet. Tähän toimintamalliin ottavat osaa yhteistyössä hyvinvointipalvelut, sivistys- ja kulttuuripalvelut, seurakunnat ja eri järjestötoimijat. Perhekeskus toimintamallissa lasten, nuorten ja perheiden palvelut on tarkoitus koota yhdeksi kokonaisuudeksi, jossa on tarjolla omatyöntekijä eli työntekijät eivät vaihtuisi aina käynnistä toiseen. (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2022, 14)

Nuorten fyysiseen kuin myös psyykkiseen terveyteen vaikutetaan Oulussa kaikkia koulutusasteita koskevalla väkivallan, häirinnän ja kiusaamisen ehkäisyn toimintaohjelmalla, joka on päivitetty 2021. Laaja toimijajoukko on laatinut 10 teesiä edellä olevien asioiden ehkäisemiseksi. (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2022, 19)

Toimintaympäristöllisiin tekijöihin Oulussa on vaikutettu järjestelmällisesti liikuntapaikkojen osalta erillisten ohjelmien kautta. On lähiliikuntapaikka ohjelma (2018), tekojääohjelma (2017), liikuntapaikkarakentaminen Oulussa 2018-2027 asiakirja (2018) ja yksityisen liikuntapaikkarakentamisen säännöt ja kriteerit (2019). Näiden asiakirjojen pohjalta rakentaminen on liikuntapaikkojen osalta pitkäjänteistä. Nuorille suunnattu liikunnan olosuhdekysely tehtiin vuonna 2019, mutta sen aiheuttamista toimenpiteistä ei valitettavasti kerrota sen enempää. (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2022, 19) Liikunnan tutkimusnäytöstä hyvinvointia lisäävänä

tekijänä olen kertonut muita kuntia koskevissa luvuissa. Kuten esimerkiksi Kempeleen kohdalla.

Oulun ympäristöohjelman tavoitteena on turvallinen ja terveellinen ympäristö, jossa kaupunkilainen voi asua haluamallaan tavalla, liikkua kestävästi, nauttien rakennetusta kuin myös luonnontilaisesta ympäristöstä. Luonnon tulee olla Oulussa kaikkien saavutettavissa. Arkiliikunnan mahdollistaminen, viherverkostot ja virkistysalueiden helppo saavutettavuus tukevat kaikkien kuntalaisten fyysistä ja psyykkistä terveyttä nuoret mukaan lukien. (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2022, 20) Kia Sormo viittaa opinnäytetyössään Pasasen ja Korpelan tutkimukseen (2015), jossa on todettu luonnolla olevan mielialaa edistäviä vaikutuksia, joka pidemmällä aikavälillä edistää hyvinvointia. Luonto tarjoaa mahdollisuuden mielen hyvinvoinnin ylläpitoon ja elpymisen tunteeseen. (Sormo, 2017, 24)

Oulun hyvinvointikeskusten (entisten terveyskeskusten) alueella pyritään siihen, että päihde- ja mielenterveyspalveluiden integrointia perus- ja erityistason sovittamiseksi yhteen jatketaan. Tämä tarkoittaa sitä, että kuntalaisista suurin osa saa tarvitsemansa avun omasta hyvinvointikeskuksesta. Erityistason osaaminen jalkautuu perustason palveluiden tueksi. Hyvinvointikertomuksen mukaan sosiaali- ja terveyspalveluissa tulee parantaa alkoholin riskikäytön tunnistamista ja mini-intervention (lyhytneuvonnan) käyttöönottoa. (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2017, 24)

Oulun strategiassa on mainittu terveyserojen kaventaminen ja hyvinvoinnin edistäminen. (Valloimainen Oulu kaupunkistrategia, 2018, 13) Hyvinvointikertomuksen tilastoista käy myös hyvin ilmi terveyseroissa ja hyvinvoinnissa tapahtuneet muutokset. (Oulu laaja hyvinvointikertomus 2017, 9-10)

Oulun kaupungissa on tarjolla aivan kuten edellä olleissa tapauksissa kuntouttavaa työtoimintaa, valtakunnallista palkkatukea ja kaupungin omaa työllistämishonoriaaria. (www.ouka.fi, 27.2.2019) Oulussa on tarjolla myös palvelua, jossa autetaan työtöntä löytämään oman alansa työpaikka. Tätä kutsutaan työssä valmennukseksi, sillä siinä valmennetaan työntekijää ja työnantajaa sujuvaan yhteistyöhön. Työntekijä saa työkokemusta, luo verkostoja ja päivittää omaa osaamistaan. Valmennus on tarkoitettu apua tarvitseville työttömille ja kestää 3-4 kuukautta. (www.ouka.fi, 27.2.2019) Oulussa on niin sanottu työpörssi, josta löytyy työttömille niin sanottuja työkokeilupaikkoja ja 17-24-vuotiaille nuorille työttömille nuorten työpaja paikkoja.

Työkokeilu tapahtuu kaupungin omissa työpaikoissa yleensä kouluissa, päiväkodeissa tai hoitolaitoksissa. (www.ouka.fi, 27.2.2019) Työkokeilun tarkoituksena on mahdollisuus tutustua työelämään ja asiakkaan itseään kiinnostavaan alaan. Osallistujan tavoitteena ollessa työhön paluu, työkokeilu tarjoaa mahdollisuuden työkyvyn käytännön testaamiseen. (Mayer ym., 2019, 11)

Oulussa on menossa nuorten työllisyyspalveluiden kehittämishanke. Hankkeen tarkoituksena on kehittää poikkihallinnollista yhteistyötä ja nuorten palveluiden monialaisia prosesseja. Nuorten palvelukokonaisuuksia selkeytetään ja tuodaan paremmin esille. Yhteistyötä toimijoiden välillä parannetaan nuorten työllisyyden kohentamiseksi. Myös nuorten kouluttautumismahdollisuuksia parannetaan työllistymisedellytysten kohentamiseksi. (www.ouka.fi, 4.3.2019) Tämä hanke on tarkoitettu alle 30-vuotiaille työttömille ja työttömyysuhan alla oleville tai vasta valmistuneille ja valmistumassa oleville. Hanke kuuluu myös yrityksille ja muille työllistäville organisaatioille. Työllistämistä edistävät organisaatiot kuuluvat hankkeen piiriin. (www.ouka.fi, 4.3.2019) Hankkeessa kehitetään palveluohjausta ja työllistymispalveluita, jotta nuoret pääsevät nopeammin työelämään. Yritysyhteistyötä tehostetaan yrityksen ja nuorten palvelutarpeen näkökulmasta. Työelämäyhteistyön tarkoituksena on parantaa ammattiin valmistuvien ja työttömien osaamista ja mahdollistaa työllistyminen yrityksiin. Yrityksille tarjotaan työllistämiseen ja osaamisen kehittämiseen liittyviä palveluita. (www.ouka.fi, 4.3.2019)

5.6 Yhteenveto tutkimustapauksista

Kuinka nuoret tulevat huomioiduksi hyvinvoinnin edistämistyössä?

Yllä olevaan kysymykseen vastatessa käytän kriteerinä, sitä kuinka laajasti ja hyvin nuoret otetaan huomioon hyvinvointipalveluissa hyvinvointikertomuksien mukaan. Kriteerinä pidän sitä, voiko kunta tarjota muutakin kuin pelkkiä lakisääteisiä palveluita.

Esimerkiksi Oulussa on erillinen poikkihallinnollinen hanke toimijoiden yhteistyön parantamiseksi ja sitä kautta nuorten työllisyyden kohentamiseksi. 17-24-vuotiaille nuorille on Oulussa tarjolla nuorten työpajapaikkoja. Oulussa on apua tarvitseville työttömille työttömän iästä riippumattomia työvalmennuspaikkoja, joissa autetaan työntekijää ja työnantajaa verkostoitumaan ja päivittämään osaamista. Oulun kohdalla on huomattavaa, että isommalla paikkakunnalla on

monipuolisempi tarjonta työllisyystoimissa kuin vastaavasti maaseudulla, kuten esimerkiksi Siikalatvalla.

Näissä kunnissa, joita tässä käsittelen, on tarjolla kuntouttavaa työtoimintaa ja valtakunnallista palkkatukea kuntalisällä korotettuna. Näissä tarkasteltavissa kunnissa on erityisesti nuorille kohdistettua työpajatoimintaa. Työpajatoiminta on lakisääteistä (Nuorisolaki 13§)

Nuorten yhteisöllisyyttä pyritään parantamaan Limingassa etsivän nuorisotyön ryhmätoiminnalla ja pienryhmillä. Limingassa nuorten hyvinvointiin panostetaan sillä, että koulussa oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa oppilaiden ja aikuisten kanssa. Lisäksi Limingan tapauksessa syrjäytymistä ehkäistään tuomalla nuorisotyö osaksi koulun arkea. (Liminka laaja hyvinvointikertomus 2017-2020, 2018)

Tyrnävällä koulun keskeyttämisten ehkäisyssä oppilashuollolla ja tukipalveluilla on merkittävä rooli. Näin on onnistuttu myös vähentämään koulun keskeyttäneiden määrää. Myös etsivä nuorisotyö on merkittävässä roolissa opiskelun keskeytysten vähentämisen kanssa. Etsivän nuorisotyön vastuulla on toisen asteen opintojen keskeytysten vähentäminen. Etsivä nuorisotyö yhdessä muiden toimijoiden kanssa pureutuu myös nuorisotyöttömyyteen. (Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus, 2018, 7 18)

Tyrnävällä panostetaan ehkäisevään päihdetyöhön erilaisissa tapahtumissa, kuten tuolla tapaus osiossa kirjoitin. Näin saadaan tuloksia aikaan ennen kuin päihteiden käyttö pääsee valloilleen. Jos ehkäisevä työ onnistuu niin se pienentää kustannuksia myöhemmässä vaiheessa.

Limingan tapauksessa huomataan, että erityisesti ryhmäliikunnalla pyritään ehkäisemään nuorten syrjäytymistä ja yksinäisyyttä. Ajatellaan, että liikunnan parista löytyy uusia ystäviä. Limingassa panostetaan liikuntaan niin, että kuntalaisella on mahdollisuus niin sanottu liikuntaresepti, jossa etsitään yksilölle sopivaa liikuntaa. Liikuntareseptin haltijalla on oikeus myös elintapaohjaukseen. Aivan kuten Limingassakin niin myös Tyrnävä panostaa liikunta tapahtumiin ja liikunta paikkoihin nuorten ja myös muiden kuntalaisten hyvinvoinnin nimissä.

Mitä tulee hyvinvointikertomuksien sisältöön mielenterveys asioiden näkökulmasta niin tuskin ollenkaan hyvinvointikertomukset sisältävät asioita esimerkiksi mielenterveyspalveluiden kehittämisen ja tarjonnan näkökulmasta. Oulun hyvinvointikertomuksessa oli maininta, että

nuorten mielenterveyspalveluiden tarve on lisääntynyt. Siinäkään ei ole kuitenkaan kerrottu mielenterveyspalveluiden resursseista mitään ja aiotaanko niitä kehittää.

Nuorten päihdepalveluiden näkökulmasta todettakoon hyvinvointikertomuksista, että Oulun kohdalla kerrotaan nuorille suunnattuja päihdepalveluita lisätyn. Siikalatvan hyvinvointikertomuksessa mainitaan PAKKA-hanke, joka tähtää ikärajavaivattujen tuotteiden (tupakka, alkoholi ja rahapelit) käytön vähentämiseen nuorten keskuudessa. Kempeleen hyvinvointikertomuksessa todettiin, että kempeleläisissä nuorissa on raittiita enemmän kuin keskimäärin valtakunnallisesti. Kempeleen hyvinvointikertomuksessa ei puhuttu asiaan liittyvistä toimenpiteistä. Nuorten päihdepalvelut ovat siten vähän esillä hyvinvointikertomuksissa.

Siikalatvan esimerkki osoittaa, että maaseutu kunnassa ovat resurssit pienemmät nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi kuin esimerkiksi Oulussa. On kuitenkin huomattava, että Siikalatvan kunta on tehnyt hankeyhteistyötä Haapaveden kanssa. On huomattava, että maaseudun kuntien keskinäinen yhteistyö parantaa niiden mahdollisuuksia vastata palvelutarpeeseen.

Liminka työllistää kuitenkin kunnan omiin työpaikkoihin työttömiä kuntalaisia työllisyysmäärärahojen puitteissa. Lisäksi on tarjolla työkokeilupaiikkoja työttömille, jotka eivät ole löytäneet itselleen mieleistä alaa. Tämä esimerkki osoittaa, että kunnissa kyllä panostetaan työllisyyteen resurssien raameissa. Kaikilla näillä kunnilla on mielestäni pyrkimys vähentää työttömyyttä, sitä ei voi kiistää. Osaltaan työllistymiseen vaikuttaa työnhakijan ominaisuudet.

Hyvinvointikertomuksien työllistämistoimista olen luokitellut neljä alaluokkaa (liite 22). Kuten liitteenä olevasta taulukosta huomaa alaluokat ovat nuoriin panostaminen, työllisyyden hoito, koulutukseen panostaminen ja yritysten toimintaedellytysten parantaminen.

Alaluokista johdetut yläluokat ovat koulutus ja nuorisotyö sekä työllisyyteen ja elinkeinoin panostaminen (liite 23). Hyvinvointikertomuksissa on muitakin nuorison työllistymiseen vaikuttavia seikkoja, mutta ajattelen niiden vaikutusten olevan välillisiä. Olen tähän ottanut lähinnä suoremmin työllisyyteen vaikuttavia asioita. Välillisiä asioita ovat esimerkiksi terveydenhuolto ja päihde palvelut.

Kuntien hankkeet ovat siinä mielessä huonoja, koska ne ovat yleensä määräaikaaisia. Koulutus- ja työllistämishankkeet ovat hyvä apu työttömyyden hoitoon, mutta hankkeiden jatkuvuus

pitäisi kyllä turvata varsinkin, jos tulokset puoltavat hankkeen onnistumista. Kuntien hankkeisiin vaikuttaa kyseisen kunnan koko ja taloudelliset voimavarat. Esimerkiksi Oulun kaupungilla on menossa nuorten palveluiden poikkihallinnollinen ja monialainen nuorten työllisyyspalveluiden kehittämishanke. Hankkeessa kehitetään ja selkeytetään nuorten työllisyyspalveluita paremmin hahmotettaviksi kokonaisuuksiksi hallinnonalojen yhteistyöllä. Oulu voi hankkeen kyseisen hankkeen tehdä yksin, kun taas pienemmät maaseudun kunnat tekevät hankkeitaan yhteistyöllä esimerkiksi kuntayhtymien kautta. Tästä esimerkkinä on Haapavesi-Siikalatvan seudun kuntayhtymän TAKE-hanke, joka auttaa syrjäytymisvaarassa olevia nuoria työelämäläh- töisen koulutuksen kautta työllistymään niin kuin tuolla edellä on lähteineen mainittu. Esimerkkinä kuntien välisestä yhteistyöstä on myös Siikalatvan ja Pyhännän yhteinen Kyvyt käyttöön- hanke, jossa eri tahojen yhteistyönä pyritään löytämään töitä työttömille ja työttömyysuhan alla oleville. Vaikka tämä hanke onkin määräaikainen vuoden 2020 loppuun, niin näkemykseni on, että prosessien kehittämisellä ja uudistamisella saadaan pysyviä vaikutuksia työllistämiseen myös hankkeen päätyttyä.

Kuntien omaan harkintaan kuuluu palkkatuen kuntalisän maksaminen ja myös se minkä suuruisena sitä maksetaan. Kuntien koko ja taloudelliset resurssit vaikuttavat kuntalisän suuruuteen ja maksamiseen. (<https://www.vates.fi>, 6.5.2019) Moni kunta kuitenkin maksaa tätä palkkatuen kuntalisää.

Projektien lisäksi kunnilla on lakisääteisiä palveluita työllisyyden edistämiseen. Etsivä nuorisotyö on lainsäädäntöön perustuva palvelu. Nuorisotakuulla ei ole erityistä lainsäädäntöä, mutta nuorisotakuu tehostaa lakisääteisten nuorisopalveluiden toimintaa kuten edellä on mainittu. Nuorten työpajatoiminta kuuluu nuorisolaissa (1285/2016) määriteltyihin toimenpiteisiin. Kuntouttava työtoiminta on myös lailla säädettyä toimintaa (laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001). Nuorten työkokeilut ja työvalmennukset kuuluvat lain piiriin (laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta 916/2012). (<https://www.finlex.fi>, 6.5.2019)

Kempeleessä on onnistuttu etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan kautta vähentämään koulutuksen ulkopuolelle jäävien määrää. Kempeleessä on Kempele Akatemian kautta yhdistetty vapaa-ajan toimen eri toimijat yhdeksi kokonaisuudeksi ja näin nuorten vapaa-ajan toimen palveluiden käyttö on lisääntynyt vuoden 2016 jälkeen (Kempele laaja hyvinvointikertomus 2018, 17 22) Näin kun toiminta yhdistyy ja monipuolistuu, niin palveluiden käyttö myös monipuolistuu ja ne ovat helpommin löydettävissä.

6 Pohdinta ja johtopäätökset

Siihen kuinka nuoret tulevat huomioiduksi kunnallisessa hyvinvointityössä vaikuttaa se, miten kunnat panostavat nuorten hyvinvointiin. Kuinka kunnat edistävät nuorten yhteisöllisyyttä, koulutusta, työllistymistä ja kuinka nuoret tulevat huomioiduksi terveydenhuollossa etenkin mielenterveys- ja päihdepalveluissa?

Ensimmäisenä tarkastelen hyvinvointikertomuksia yhteisöllisyyden edistämisen näkökulmasta. Esimerkiksi Limingassa etsivän nuorisotyön ryhmämuotoiset kokoontumiset pyrkivät lisäämään yhteisöllisyyttä. Limingan nuorisotoimessa osallisuusryhmät ja vertaistoiminta ovat hyvinvointikertomuksen mukaan tärkeässä asemassa yhteisöllisyyden kannalta. Limingassa nuorisotoimi on koulupäivän yhteydessä parantamassa yhteisöllisyyttä ehkäisten syrjäytymistä. Yksinäisyyttä ehkäistään Limingassa ryhmäliikunnalla yhteistoiminnassa urheiluseurojen kanssa. Siikalatvalla etsivä nuorisotyöntekijä ja niin sanottu yksilövalmentaja pyrkivät ehkäisemään nuorten syrjäytymistä. Tyrnävällä osallisuuskoordinaattori toimii yhteisöllisyyden parantamisen parissa. Voin todeta, että kaikilla tässä tutkimuksessa mukana olevilla kunnilla liikunta- ja vapaa-ajan toimella on rooli yhteisöllisyyden parantamisessa ja nuorison aktivoinnissa.

Voidaan ajatella, että kunta vaikuttaa kuntalaisten hyvinvointiin, elämänlaatuun ja terveyteen kaavoituksella panostamalla liikuntapaikkoihin ja ulkoilureitteihin. Lisäksi voidaan ajatella, että kulttuuriin panostaminen vaikuttaa kuntalaisten hyvinvointiin. Tuolla aiemmin mainitulla lasten ja nuorten kaikille avoimella harrastus- ja urheilutoiminnalla on edistävää vaikutus nuorten tunteen osallisuuteen parantaen fyysistä ja psyykkistä terveyttä.

18-24-vuotiaiden ikäryhmässä elämänlaadun perustekijöiden kirjo on tutkimustulosten valossa laajimmillaan. Tälle ikäryhmälle olivat kaikki fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja ympäristö- ulottuvuuden osatekijät tärkeitä. (Vaarama ym. 2014, 32) Joten tälle ikäryhmälle edellä mainitut kunnan panostukset ovat merkittävässä asemassa elämänlaadun kannalta.

Vertaistoiminnan, nuorisotyön ja liikunnan tukemisen kautta Limingassa pyritään lisäämään nuorten elämänlaatua ja henkistä hyvinvointia. Mielestäni läheisten ystävien puute vaikuttaa Limingassa aika isolta ongelmalta nuorten keskuudessa. Kaikille avoimella harrastus- ja

urheilutoiminnalla pyritään kuitenkin pureutumaan tähän ongelmaan, jossa nuorella ei ole yhtään läheistä ystävää. Lisäksi myös koulujen maksuttoman kerhotoiminnan luulisi ehkäisevän yksinäisyyttä. Osallisuuteen panostetaan myös veto-nuorten toiminnalla. Täytyy kuitenkin muistaa, että yksilön oma-aloitteisuutta vaaditaan ystävyysuhteiden luomisessa.

Nuorten mielenterveyteen vaikuttaa merkittävästi sosiaalinen hyvinvointi, johon kuuluvat ihmissuhteet, vuorovaikutus, yhteisöllisyys, osallisuus ja yksinäisyyden ehkäisy. Nuorten aivo- ja mielenterveyden kannalta ovat tärkeitä asioita mielekäs tekeminen, harrastusmahdollisuudet, merkityksellisyyden kokemus ja monimuotoinen oppiminen. Puolestaan riskitekijöitä ovat alkoholi ja muut päihteet, traumaattiset kokemukset ja pitkittynyt haitallinen stressi. Esimerkiksi liian varhaiset tulevaisuutta määrittävät valinnat opinnoissa voivat aiheuttaa nuorelle haitallista kuormittavaa stressiä. (Lääkäriseura Duodecim- Suomen akatemia, 2020, 14)

Koulutuksen kohdalla esimerkiksi Oulussa on yhteistyö tiivistynyt oppilaitosten ja etsivän nuorisotyön välillä. Peruskoulun päättävien jatko-opintoihin sijoittumista on Oulussa pyritty parantamaan sillä, että opinto-ohjaajien ja oppilaiden keskusteluja seurataan lautakuntatasolla asti. Limingassa koulunkäyntiä pyritään edistämään koulun ja vanhempien tiiviillä yhteistyöllä. Tyrnävällä koulun keskeyttämisiä pyritään välttämään oppilashuoltoon ja tukitoimiin panostamalla.

Tyrnävällä on tehty oppilashuollossa hyvää työtä koulutuksen saralla, jotta pienempi määrä nuorista jää ilman koulutusta. Tämä taas parantaa lyhyellä kuin myös pitemmällä tähtäimellä nuorten hyvinvointia.

Kempele on onnistunut vähentämään koulutuksen ulkopuolelle jäävien osuutta etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan avulla. Kuitenkin nuorisotyöttömyys on esimerkiksi Etelä-Suomea korkeammalla tasolla, joka mielestäni johtuu seudullisista tekijöistä. Nimittäin Kempeleen naapurissa Oulussa on myös Etelä-Suomen kaupunkeihin verrattaessa korkeampi nuorisotyöttömyys. Näkemykseni on, että Etelä-Suomen tiheimmin asutulla alueella on väestöpohjaa ja kysyntää enemmän. Näin myös työpaikkoja on enemmän niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla. Kempeleessä ei jäädä jälkeen koulutustasossa vaan kyse on työpaikkojen määrästä.

Yleisen oletuksen, mutta myös lukuisten empiiristen havaintojen mukaan laadukkaassa korkeakoulussa opiskelu parantaa yksilön menestys mahdollisuuksia työmarkkinoilla. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja, 2015, 145)

Näkemykseni mukaan, vaikka Tyrnävä on ei ole asukasmäärältään mikään iso kunta ja tästä johtuen taloudelliset resurssit ovat rajalliset, niin kunta pyrkii hyvinvointikertomuksen mukaan eri toimijoiden yhteistyöllä panostamaan nuorten elämänlaatuun ja hyvinvointiin. Pieni kunta ei voi kaikkia asioita ratkaista kunnan omana toimintana, vaan yhteistyö on tärkeässä asemassa. Tyrnävän liikuntatoimen verkostoituminen eri toimijoiden kanssa antaa sellaisen signaalin, että nuorten hyvinvointiin pyritään kunnassa tosissaan panostamaan niin fyysisyyden kuin psyyken näkökulmasta.

Mielestäni Tyrnävän kunta panostaa huomattavissa määrin nuorten hyvinvointiin. Varsinkin kun otetaan huomioon se, että Tyrnävä ei ole mikään suuri kunta, jolla olisi rahaa todella paljon käytettävissä. Joten resursseihin nähden Tyrnävä panostaa varmasti kaikkensa nuorten hyvinvointiin. Täytyy aina muistaa, että hyvinvointi ja elämänlaatu on osaltaan kiinni myös yksilön aktiivisuudesta.

Siikalatvalla on liikunta- ja työllisyyspalvelut, joilla pyritään vaikuttamaan nuorten elämänlaatuun ja hyvinvointiin. Etenkin työllisyystoimenpiteet vaikuttavat monipuolisilta. Siikalatvan kohdalla on huomioitavaa, että maaseutu kunnat voivat tehdä yhteistyötä hankkeiden puitteissa. Ei ole tarpeen, että pienet kunnat toimisivat yksin, kun voi tehdä yhteistyötä. Siikalatvan kohdalla nuorten hyvinvointiin panostaminen liikunnan ja päihdetyön keinoin vaikuttaa yksipuoliselta, mutta se on varmaan vain hyväksyttävä, että pienellä maaseutukunnalla on pienet resurssit. Ehkä tässäkin asiassa voisi tehdä seutukunnan kuntien välillä enemmän yhteistyötä. Tässä Siikalatvan toiminnassa pyritään vaikuttamaan nuorten fyysiseen psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin laajasti liikunnan keinoin ja työllisyyttä parantamalla. Kuten (Vaarama ym., 2014) tutkimustulokset edellyttävät.

Nuorten hyvinvoinnin parantamiseen on mielestäni hyvä väline Kempele Akatemia, koska se yhdistää vapaa-ajan palveluissa eri toimijat yhteen, kuten yksityiset, julkiset ja kolmannen sektorin toimijat. Näin saadaan toimintaan tehokkuutta ja parasta on se, että kuntalainen löytää palvelun yhdestä organisaatiosta. Nuori voi löytää helpommin yhdestä paikasta mielekästä

tekemistä, jos ei aluksi tiedä mikä sattuu kiinnostamaan. Näin voi kokeilla mahdollisesti eri harrastuksia.

Etsivä nuorisotyö ja työpajat ovat tärkeässä asemassa pelkän peruskoulun varassa oleville (ennen lakiuudistusta) näin myös Kempeleessä ja Siikalatvalla. Limingassa panostetaan ilman ammatillista koulutusta olevien kohdalla myös työkokeiluihin, että löydettäisiin yksilölle sopiva ala.

Ajattelisin, että julkisissa palveluissa tulisi ottaa huomioon persoonalliset tekijät hyvinvointiin vaikuttavina tekijöinä siten, että palvelu olisi yksilölle sovitettu esimerkiksi haastattelujen kautta. Näin nuorten palveluissa voidaan suunnitella koulutus- ja työpolku yksilöllisesti haastattelun kautta.

Työllisyys panostukset ovat osittain samoja kuin koulutukseen panostamiset. Ne ovat erilaisia hankkeita, joilla pyritään vaikuttamaan esimerkiksi työnhakijan työmarkkinakelpoisuutta parantavasti tai autetaan työnhakijaa ja työnantajaa kohtaamaan toisensa. Näissä työllistymishankkeissa ei ole ikärajoja, joten ne ovat myös nuorten käytettävissä.

Päihdepalvelujen osalta Oulussa on lisätty resursseja nuorten päihdepalveluihin. Tyrnävällä panostetaan ehkäiseviin päihdepalveluihin. Kempeleen hyvinvointikertomuksessa taas todetaan vain, että Kempeleen nuorista täysin raittiita on enemmän kuin valtakunnallisesti keskimäärin. Siikalatvan hyvinvointikertomuksessa kerrottiin, miten eri tapahtumien yhteydessä puututaan muun muassa tupakan ja alkoholin käyttöön alaikäisten keskuudessa. Limingan hyvinvointikertomuksessa todettiin kouluterveyskyselyyn perustuen kahdeksas ja yhdeksäs luokkalaisista 95% ovat täysin raittiita ja että se on valtakunnallisesti korkea prosentti osuus.

Kuten tästä huomaamme niin hyvinvointikertomuksissa on aika vähän nuorten päihdepalveluiden kehittämiseen liittyvää asiaa. Esimerkiksi Kempeleen ja Limingan hyvinvointikertomuksissa ei ole mitään tähän liittyvää kehittämissuunnitelmaa tai resurssien lisäystä. Todetaan vain valtakunnallisesti hyvä tilanne raittiiden nuorten osuudessa. Oulun, Siikalatvan ja Tyrnävän kohdalla kuitenkin kerrotaan jotain siitä, kuinka nuorten päihteiden käyttöön puututaan. Kuitenkin voisi ajatella, että olisi enemmän tähän liittyvää asiaa hyvinvointikertomuksissa.

Nuorten mielenterveyspalveluiden kohentamissuunnitelmat puuttuvat hyvinvointikertomuksista kokonaan, kuten totesin tutkimustapausten yhteenvetokappaleessa. Näkemykseni on, että nuorten mielenterveyspalveluiden tulisi olla paremmin esillä hyvinvointikertomuksissa.

Mielenterveydellä on kuitenkin merkittävä osa työllistymiseen. On myös julkisuudessa yleisesti ollut esillä, että mielenterveysongelmat ovat yleinen syy ennenaikaiseen eläkkeelle jäämiseen nuorten keskuudessa.

Kallunkin ja Lehtosen mainitsema seitsemän osa-alueita ovat nuorten hyvinvoinnin perusta. Kaikki ikäluokat toivovat tiettyä elintasoja, terveyttä, ihmissuhteita ja turvallisuutta. Nuorilla mielestäni enemmän korostuvat suoriutuminen, yhteisöllisyys ja tulevaisuus. Suoriutuminen tarkoittaa esimerkiksi opinnoissa suoriutumista. Yhteisöllisyydellä voidaan tarkoittaa muun muassa kavereita ja harrastuksia. Tulevaisuudella esimerkiksi mahdollista työelämään sijoittumista. Tietenkin tulevaisuudella voidaan tarkoittaa myös tulevaisuutta muilta kanteilta kuin vain työelämää silmällä pitäen. Nuoret kuitenkin miettivät tulevaisuuttaan pohtiessaan mahdollista opiskelupaikan hakemista. Tällöin esimerkiksi työllisyysnäkyillä on varmasti merkitystä päätöksenteossa. Suoriutuminen voi nousta merkittävään asemaan nuoren hyvinvoinnissa silloin kun itseluottamus on kärsinyt kolauksia. Itseluottamus voi kärsiä opintomenestyksen johdosta tai ei koe saaneensa positiivista palautetta toiminnastaan esimerkiksi työnantajan suunnalta. Itseluottamus kärsii opintojen piirissä silloin kun opinnot eivät tahdo edistyä suotuisasti.

Mitä tulee rahan vaikutukseen hyvinvointiin, niin vähävaraisilla sillä on enemmän vaikutusta kuin varakkailla ihmisillä. Kun rahaa on tarpeeksi, niin lisäraha menettää merkityksensä, eikä luo lisää hyvinvointia.

Kuten Arto O Salonen (Salonen 2021) totesi perustarpeiden täytyttyä elämän laatutekijät, henkiset arvot ja subjektiivinen hyvinvointi nousevat rahanmäärän ja maallisen omaisuuden määrän ylitse. Raha tiettyyn pisteeseen asti parantaa elämän laatua.

Liitteenä 1 on taulukko Limingan, Kempeleen, Oulun, Siikalatvan ja Tyrnävän kuntien 18-24-vuotiaiden nuorten työttömien määrästä vuosina 2016-2018. Taulukosta huomaamme, että kaikissa näissä kunnissa nuorten työllisyyskehitys on ollut suotuisa. Kuten huomaamme liitteenä 2 olevasta taulukosta Siikalatvan kunnassa oli vuoden 2018 loppuun mennessä päästy 18-24-vuotiaiden työttömyydessä alle 10 prosentin.

Mietittäessä hyvinvointikertomuksen asemaa strategian arviointivälineenä nuorisotyöttömyyden näkökulmasta niin on otettava laaja-alaisesti huomioon ne seikat mitkä vaikuttavat nuorisotyöttömyyteen. Siihen vaikuttavat vanhempien työmarkkina asema, nuoren koulumenestys,

mahdollinen päihteiden käyttö ja myös se onko nuoren ammattialalla hyvin töitä kotipaikkakunnalla. Todettakoon, että yleinen elämänhallinta vaikuttaa myös työmarkkina-asemaan. Näin ollen, kun arvioidaan kuntastrategioiden työllisyys linjauksia hyvinvointikertomusten kautta, niin tulee ottaa huomioon, kuinka monenlaiset asiat vaikuttavat ihmisen sijoittumiseen työmarkkinoille.

Pidän syrjäytymisen ehkäisemisen lisäksi nuorisotyöttömyyden vähentämisen kannalta tärkeinä työttömän yksilöllisiä palveluita, jotka ovat esimerkiksi Limingan mukana-hankkeessa ja Siikalatvan kunnassa on nuoria auttamassa yksilö valmentajat (Liitteet 3 ja 8). Limingan hub-hankkeessa myös panostetaan yksilöllisen työllistymisreitien etsintään (Liite 8). Oulun monialaisissa työllistämispalveluissa on myös huomioitu yksilöllisyys (Liite 11). Kempeleen työllisyyspalveluissa yksilöllisyys otetaan huomioon työkokeiluissa, jossa pyritään selvittämään työntekijän soveltuvuutta kyseessä olevalle alalle (Liite 9). Tynävän kunnan osalta yksilöllisyys näyttäytyy muun muassa nuorten työpajatoiminnan työkyvyn kartoituksessa ja nuorten työ- ja starttipaja Verson toiminnassa, jossa on tarjolla tulevaisuus- ja koulutusvalinnan ohjausta (Liite 10).

Pelkkä perusasteen koulutus johtaa helposti työttömyyteen. Ylen artikkelissa todetaan Lahden seudulta, että koulutus ei aina pysy koulutustarpeiden perässä. Koulutuksen jatkuva uudistuminen on tärkeää, koska työelämän tarpeet muuttuvat nopeasti. Työ- ja elinkeinoministeriön erikoisasantuntija Janne Savolainen toteaa kuitenkin, että nuorison työttömyysjaksot ovat aika lyhytkestoisia. Savolaisen mukaan nuorten joukossa yli vuoden työttömyys on aika harvinaista. Savolainen toteaa myös, että nuorten pääsy koulutukseen ja aktiivitoimien piiriin lyhentää työttömyyden kestoa. (Niemi 2019)

Julkisuudesta on käynyt ilmi, että talouskasvun aikana muu työttömyys on vähentynyt nuorisotyöttömyyttä enemmän ja nopeammin. Näkemykseni on, että moniin työpaikkoihin tarvitaan nykyään edeltävää työkokemusta, jota nuorilta vielä puuttuu. Tämä seikka nostaa kesätyökokemuksen arvoa, jolloin taas kuntien kesätyöpaikkojen ja kesäyrittäjyyden arvo nousee, kun haetaan myöhemmin vakituista työpaikkaa.

Liminka panostaa eritoten yksityisiin yrityksiin ja työpaikkoihin, mikä on mielestäni julkisen talouden kannalta hyvä asia, koska se tuo verotuloja eikä vie julkisia varoja siinä määrin kuin

julkisen sektorin työpaikat. Näin kunnan ja kansantalous saavat tuloja julkisen palvelutuotannon pyörittämiseen.

Kun arvioidaan hyvinvointikertomusta strategian arviointivälineenä, niin on otettava huomioon strategian tavoitteet ja päämäärät. Kun kyseiset päämäärät tiedetään, niin otetaan huomioon hyvinvointikertomuksen hankkeet ja mittarit, joilla pyritään selvittämään strategian päämäärien toteutumista.

Kuten Limingan kunnan kohdalla totesinkin, niin sen hyvinvointikertomuksessa on mielestäni erittäin kattavat mittarit kuntastrategian päämäärien toteutumisen toteamiseksi. Kempeleen kunnan kohdalla, kuten ylempänä on todettukin, löytyy hyvinvointikertomuksesta hyvät mittarit työllisyyteen, toimeentuloon ja sairastavuuteen. Nämä asiat vaikuttavat osaltaan hyvinvointiin. Oulun kaupunkistrategian mukaan Oulu on vetovoimainen korkeankoulutustason omaava ja työpaikkojen määrää kasvattava kaupunki. Kuten myös edellä on mainittu niin hyvinvointikertomuksesta löytyy tilastot näihin osa-alueisiin.

Verrattaessa kuinka hyvin Siikalatvan hyvinvointikertomus vastaa kuntastrategian tavoitteisiin? Voidaan todeta kuten olen edellä todennutkin, että mielestäni hyvinvointikertomus soveltuu hyvin kuntastrategian arviointivälineeksi. Siikalatvan tapauskin osoittaa mielestäni sen, että hyvinvointikertomuksen laadinta on erittäin ammattimaista. Myös Kempeleen hyvinvointikertomus ja kuntastrategia mielestäni samalla lailla kuin yllä mainitut osoittavat, että hyvinvointikertomuksen mittareilla voidaan erittäin hyvin arvioida strategian onnistumista ja päämäärien toteutumista. Tyrnävänkin kuntastrategian tavoitteet työpaikkojen määrän nostaminen, jotta suurempi joukko kuntalaisista voisivat käydä kotikunnassaan töissä parantaa tyrnäväläisten hyvinvointia muun muassa työmatkojen lyhentyessä. Hyvinvointikertomuksen mittarit työllisten määrästä kuten myös mittarit yritysten ja uusien yritysten määrästä auttavat arvioimaan kuntastrategian toteutumista.

Hyvinvointikertomuksista löytyvät mittarit vastaavat mielestäni hyvin siihen toteutuvatko strategian tavoitteet vai ei? Näitä mittareita ovat sellaiset kuten koulutukseen, syrjäytyneisyyteen ja työttömyyteen liittyvät tilastot. Hyvinvointikertomuksista löytyy myös toimenpiteitä työllisyyden ja nuorison työllisyyden parantamiseen. Nämä toimenpiteet löytyvät luokittelutaulukosta (liite 22). Lisäksi terveys- ja päihdepalveluilla on vaikutusta työmarkkina-asemaan, mutta olen pitäytynyt suuremmin nuorisotyöttömyyteen vaikuttavissa seikoissa.

Kaikki kuntien työllisyystoimet eivät löydy hyvinvointikertomuksista, vaan ne tulevat esiin erillisinä hankkeina valmistelun kautta. Yleisluontoiset linjaukset ovat hyvinvointikertomuksissa, mutta yksityiskohtaisemmat toimet valmistellaan vaalikauden aikana hyvinvointikertomuksen pohjalta. Kuntien työllisyystoimet ovat keskenään paljolti samanlaisia. Kunnilla on työvalmennusta, palkkatukea, etsivää nuorisotyötä ja työpajatoimintaa.

Tutkimustuloksiin vaikuttavat herkästi tutkimuksien pohjana käytettävät tilastot ja niiden tulkinta. Nykyisin sähköinen verkkoympäristö on lisännyt ja helpottanut tilastojen ja tutkimuksien tarjontaa. Tämä on kuitenkin johtanut siihen, että tutkimukset ja tilastot eivät usein ole objektiivisiä. Tutkija saattaa helposti valita sellaisia tutkimustuloksia ja tilastoja, jotka puoltavat hänen omia ennakkokäsityksiä.

Lopuksi todettakoon, että yhteiskunnan toimet nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi eivät hyvistä päämääristä huolimatta tavoita kaikkia yksilöitä. Aina on ihmisiä, jotka eivät kykene töihin, vaikka heillä olisi terveydelliset edellytykset toimia työelämässä ja koitettaisiin räätälöidä sopivat edellytykset suoriutua työelämässä. Tarvitaan aina yksilön omaa halua työllistyä ja tätä kautta kykyä kohentaa hyvinvointiaan.

Jatkotutkimuksen kannalta mielenkiintoinen aihe voisi olla tulevaisuudessa se, että paransiko oppivelvollisuuden pidentäminen 18 vuoteen nuorten koulutustasoa ja edelleen työmarkkina-asemaa. Tämän uudistuksen tarkoituksena on varmistaa, että kaikki saisivat vähintään ammatillisen tutkinnon ja näin työllistymismahdollisuudet paranisivat. Työllistymisen todennäköisyyden kasvaessa vastaavasti syrjäytymisen todennäköisyys pienenee.

Toisena jatkotutkimusaiheena voisi mainita, että panostavatko kunnat tulevaisuudessa enemmän esimerkiksi liikuntapaikkoihin ja muuhun kansalaisten elämänlaatuun vaikuttavaan infrastruktuuriin, kun sosiaali- ja terveystoimi on siirtynyt kuntien vastuulta pois. Jatkotutkimusaiheeksi voi liittää myös sen onko tämä muutos lisännyt kuntien kulttuurirahoitusta.

Tutkimuseettisenä näkökulmana voi mainita, että kun tehdään ihmisiin kohdistuvaa tutkimusta, niin tulee kunnioittaa tutkittavien ihmisarvoa ja oikeuksia. Tutkittavien ihmisarvon ja oikeuksien kunnioittaminen säilyttää tutkittavien luottamuksen tieteeseen ja tutkijoihin. Tutkittavan oikeuksilla tarkoitetaan sitä, että ihmisellä on vapaaehtoinen oikeus osallistua, mutta myös

kieltäytyä tutkimuksesta tai keskeyttää tutkimus niin halutessaan ilman kielteisiä seurauksia. Ihmisellä on oikeus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen tai sen osaan osallistuminen joko väliaikaisesti tai toistaiseksi. Keskeytykseen mennessä kerättyä tutkimusaineistoa voidaan käyttää tutkimuksessa. Tutkittavan ei tarvitse esittää erityistä syytä keskeytykselle. Tutkija voi joissain tilanteissa keskeyttää tutkimukseen osallistumisen tutkittavan puolesta. Vapaaehtoisuuden on oltava erityisen korostunutta silloin kun tutkittavalla on tutkivaan organisaatioon nähden työ-, palvelu- tai opiskelusuhte. Tutkittavien tulee saada riittävästi tietoa tutkimuksesta, jotta he voivat tehdä tietoon perustuvan päätöksen tutkimukseen osallistumisesta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, 7-8)

Alaikäisten tutkimisen tutkimuseettisiin periaatteisiin sisältyy seuraavia näkökulmia. Ensinnäkin alaikäiselle tulee antaa tutkimuksesta tietoa, sillä tavalla, jonka hän kykenee ymmärtämään. Jos alaikäinen on täyttänyt 15-vuotta niin hänen oma suostumuksensa riittää tutkimukseen osallistumiseen, mutta hänen huoltajiaan tulee informoida tutkimuksesta, jos tutkimusasetelma ja -kysymykset sallivat tämän. Alle 15-vuotiaan kohdalla päätöksen osallistumisesta tekee ensisijaisesti huoltaja. Vaikka huoltaja päättäisikin ensisijaisesti osallistumisesta, niin aina tulee olla alaikäisen oma suostumus tutkimukseen. Huoltajan suostuksesta riippumatta on aina tutkijoiden kunnioitettava alaikäisen vapaaehtoisuutta ja itsemääräämisoikeutta. Isoille vastaajamäärille tarkoitetuissa kyselytutkimuksissa tutkijoiden tulee informoida huoltajia siten, että he voivat halutessaan kieltää lastansa osallistumasta tutkimukseen. Jos alaikäisen osallistuminen tutkimukseen ei ole hänen tahdon tai edun mukaista tutkijan tulee keskeyttää alaikäisen osallistuminen tutkimukseen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, 9-10)

Tutkimusaineiston käsittelyyn, joka sisältää henkilötietoja keskeisiä periaatteita ovat suunnitelmallisuus, vastuullisuus ja lainmukaisuus. Suunnittelussa tulee ottaa huomioon tutkimusaineiston käsittelyyn liittyvät riskit sekä tutkittavien että muiden henkilöiden kannalta. Tutkijan on otettava huomioon sekä lainsäädäntö että oman organisaationsa tietosuojakäytännöt. Henkilötietojen käsittelyä koskevat päätökset tulee perustella ja dokumentoida. Tehdyt päätökset tulee olla viranomaisten ja organisaation tietosuojavastaavan jälkikäteen tarkastettavissa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, 11)

Lähteet

- Aaltonen Sanna; Kivijärvi Antti; Myllylä Martta 2019. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten koettu hyvinvointi. Yhteiskuntapolitiikka 84 (2019):3, 301-311.
- Aaltio-Marjosola Iiris 1999. Casetutkimus metodisena lähestymistapana. <https://metodix.fi/2014/05/19/aaltio-marjosola-casetutkimus/>
- Ahlgren Niina 2018. Kunnat hyvinvointikertomusten raportoijina. Jyväskylän yliopisto. Kaupakorkeakoulu. Pro gradu.
- Ala-Uotila Iida; Jokela Helena; Kauhanen Armida 2016. Työtön nuori - kirjallisuuskatsaus työttömyyden syistä ja terveysvaikutuksista. Opinnäytetyö, Turku AMK.
- Bamming Ruth 2017. Etsivä nuorisotyö 2016 Valtakunnallisen etsivän nuorisotyön kyselyn tulokset. Opetus ja kulttuuritoimen vastuualue. 31/2017 Aluehallintoviraston julkaisuja.
- Berg Päivi & Piirtola Maarit 2014. Lasten ja nuorten liikuntatutkimus Suomessa -tutkimuskatsaus 2000-2012. Liikuntatieteellisen Seuran tutkimuksia ja selvityksiä nro 10. Helsinki 2014.
- Ervasti Heikki 2004. Työttömyys ja koettu hyvinvointi. Janus vol. 12 (3) 2004, 298-318.
- Esa Miia 2018. Strategia vastaa tärkeään kysymykseen – älä suhtaudu siihen ylimielisesti. Julkaistu 5.4.2018 www-osoitteessa: <https://y-studio.fi/yritykset-kasvu/johtaminen/strategia-vas-taa-tarkeaan-kysymykseen/>
- Haapasalo Kimmo 2019. Sähköisen hyvinvointikertomuksen käyttö ja toiminnallisuus. Esitetty Porissa 20.5.2019. Julkaistu internet-osoitteessa: <https://www.satasairaala.fi/sites/default/files/2019-06/ShvkHaapasalo.pdf>
- Hiltunen Arto 2017. Millainen on hyvä strategia. Esitetty Helsingin kaupunginvaltuuston seminaarissa 16.6.2017
- Hoikkala Kirsi 2014. Erään yrityksen strategian nykytilan analysointi- kohti entistä parempaa huomista. Metropolia ammattikorkeakoulu.
- Holm Pasi 2009. ”Nuorisotyöttömyys kuriin” Julkaistu 27.7.2009 www-osoitteessa: <https://www.ptt.fi/ajankohtaista/nuorisotyottomyys-kuriin-pasi-holm-27.7.2009.html>
- Hämäläinen Juha 2006. Nuori ja perhe yhteiskunnan murroksessa. Teoksessa Eila Laukkanen, Mauri Marttunen, Seija Miettinen & Matti Pietikäinen (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. (43-50). Helsinki. Kustannus Oy Duodecim.
- Hämäläinen Ulla & Tuomala Juha 2013. Fakta nuorisotyöttömyydestä. Esitetty artikkelisarjassa VATT Policy Brief. Artikkelit julkaistaan VATT:n verkkosivuilla www.vatt.fi.
- Järvenpää Heli 2020. Psykologisen hyvinvoinnin yhteys elämänlaatuun ikääntyneillä henkilöillä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu.

- Kallunki Valdemar & Lehtonen Olli 2012. Nuorten aikuisten elämäntyytyväisyyden osatekijät hyvinvoinnin eri tasoilla. *Yhteiskuntapolitiikka* 77 (2012):4, 359-373.
- Kamensky Mika 2014. *Strateginen johtaminen: Menestyksen timantti*. Talentum, Helsinki.
- Kaplan Robert S. & Norton David P. 2002. *Strategialähtöinen organisaatio: Tehokkaan strategiaprosessin toteutus*. Kauppakaari, Helsinki
- Kempele laaja hyvinvointikertomus 2018-2022. 2018.
- Kempele laaja hyvinvointikertomus ja -suunnitelma 2022-2025. 2022.
- Kempele-sopimus 2018.
- Kestilä Laura; Karvonen Sakari; Parikka Suvi; Seppänen Johanna; Haapakorva Pasi; Sutela Elina 2018. Nuorten hyvinvoinnin erot. Teoksessa Laura Kestilä & Sakari Karvonen (toim.), *Suomalaisten hyvinvointi 2018* (s. 120-142). *Terveiden ja hyvinvoinninlaitos* 2019. Puna-Musta Oy Helsinki 2019
- Kettunen Heli 2008. Lasten kokema hyvinvointi porilaisissa peruskouluissa. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Kirjavainen Tanja 2021. Nuorten työpajatoiminnan vaikutus opintoihin ja työllisyyteen. *Yhteiskuntapolitiikka* 86 (2021):5-6, 533-547.
- Kivimäki Hanne; Hietanen-Peltola Marke; Ikonen Riikka 2020. *Opiskeluhoitopalveluiden käyttö ja saatavuus perusopetuksen oppilaiden kokemana - Kouluterveyskysely 2019*. Tutkimuksesta tiiviisti 39/2020. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos*, 2020.
- Koivisto Kaisa & Rautakoski Pentti 2013. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen koulu-yhteisössä. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 10. Haku-päivä 26.1.2023.
- Kokko Outi 2023. ”Yksi syrjäytynyt nuori maksaa yli miljoona euroa – silti tästä kaikesta aiotaan leikata.” *Taloussanommat*, 22.10.2023.
- Konu Anne 2002. *Oppilaiden hyvinvointi koulussa*. Tampereen yliopisto. Terveystieteen laitos. Väitöskirja.
- Lantela Lauri 2021. *Nuorten hyvinvointioppimisen tukeminen kompleksisessä toimintaympäristössä*. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja.
- Liminka kuntastrategia 2018-2025
- Liminka laaja hyvinvointikertomus 2017-2020. 2018.
- Lämsä Anna-Liisa 2009. Nuorten koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisy. Viitattu 13.2.2024. aeofi.virtualserver25.hosting.fi/wordpress/wp-content/uploads/2009/11/Nuorten-koulutuksellisen-syrjaytymisen-ehkaisy.pdf.

- Lääkäriseura Duodecim-Suomen akatemia 2020. Konsensuslausuma, aivot ja mieli- terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. <https://www.duodecim.fi/wp-content/uploads/sites/9/2020/03/Konsensuslausuma-1.7.pdf> viitattu 25.5.2025
- Majava Jarkko 2017. Onnistunut kuntastrategia. Kuntaliitto.
- Majoinen Kaija & Antila Anni 2018. ARTTU2-Tutkimusohjelman julkaisusarja. Nro 4/2018. Miten johdetaan hyvinvoinnin edistämistä kunnissa? Kuntaliitto.
- Markkula Jaana; Karlsson Nina; Ollila Hanna; Strand Teija (toim.) 2022. Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille. Ohjaus 5/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Martela Frank 2019. Hyvinvointitalous ei ole hyvinvointia talouskasvun lähteenä vaan hyvinvoinnin asettamista talouden edelle. <https://frankmartela.fi/2019/09/19/hyvinvointitalous-ei-ole-hyvinvointia-talouskasvun-lahteenaa-vaan-hyvinvoinnin-asettamista-talouden-edelle/>
- Mayer Minna; Eskelinen Juha; Laasonen Valtteri; Nyman Juho; Valtakari Mikko; Ranta Tommi; Yli-Koski Maria 2019. Työkokeilu TE-toimiston palveluna- Asiakkaiden, työkokeilupaikkojen ja TE-toimiston asiantuntijoiden kokemuksia työkokeilusta. Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki.
- Mattila Maria 2018. Hyvinvointijohtaminen osana kuntien strategiaa. Vaasan yliopisto.
- Miettinen Ville 2018. Hyvinvointikertomus on johdon työkalu – paitsi jos se laaditaan vain koska täytyy. Kuntalehti. Julkaistu internet-osoitteessa: <https://kuntalehti.fi/uutiset/paatoksen-teko/> 1.11.2018
- Mukana-hanke-yksilöllisillä työelämäpoluilla yhdessä eteenpäin. 2018-2021. www.liminka.fi/kunta-ja-hallinto/hankkeiden-koontisivu/elinvoimahankkeet/
- Määttä Tytti 2013. Myynnin esimiesten kokemuksia työntekijöiden motivoinnista. Lapin yliopisto.
- Niemi Petri 2019. Lahden nuorisotyöttömyys on yhä pahinta laatua - muissa kaupungeissa nousukausi helpottaa. Julkaistu internet osoitteessa: <https://yle.fi/uutiset/3-10807158>. [julkaisu 29.5.2019. Lainattu 20.11.2019](https://yle.fi/uutiset/3-10807158)
- Nieminen Ari; Tarkiainen Ari; Vuorio Elina (toim.) 2014. Kokemustieto, Hyvinvointi ja Paikallisuus. Raportteja 177. Turun ammattikorkeakoulu.
- Nivala Elina & Ryynänen Sanna 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 14. 9-41.
- Ojanen Markku 2024. Liikunta ja koettu hyvinvointi. Liikunta & Tiede 5-2024. 36-41. Viitattu 14.2.2025.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisuja 2015:13. Suhonen Tuomo. Korkeakoulun laadun vaikutus opiskelijoiden työmarkkinamenestykseen. Teoksessa Vastuullinen ja vaikuttava-

Tulokulmia korkeakoulujen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Korkeakoulun laadun vaikutus opiskelijoiden työmarkkinamenestykseen. s. 144-167.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2017-2019.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020. Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2020-2023.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2024. Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2024-2027. Vahvistetaan nuorten hyvinvointia monenlaisin toimenpitein.

Oulu laaja hyvinvointikertomus 2017-2021. 2017.

Oulu laaja hyvinvointikertomus 2022.

Paakkunainen Kari; Saari Juhani & Mykkänen Juri 2021: Euroopan hyvinvointiregiimit nuorten demokraatiksi ja poliittisen osallistumisen selittäjänä. Teoksessa Paakkunainen, Kari ja Mykkänen, Juri (toim.), Nuorisopolitiikka ja poliittinen nuoriso: objekteista subjekteiksi? s. 121. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 229, sarja: Kenttä, Turku.

Pietikäinen Reetta 2007. Palveluiden väliin putoamisesta yhtenäisiin palvelupolkuihin? Tutkimusinventari nuorten nivelvaiheen palveluja koskevista tutkimuksista. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 13.

Riihimäki Antti 2014. Strategisen johtamisen mittarit ja työkalut. Laurea-ammattikorkeakoulu Kerava.

Rotko Tuulia; Hannikainen-Ingman Katri; Murto Jukka; Kauppinen Tapani; Mustonen Niina 2014. Terveyserojen kaventaminen käytännössä – alueellinen yhteistyö avuksi. Yhteiskuntapolitiikka 79 (1): 92-99.

Saari Juho 2011 (toim.). Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Gaudeamus Helsinki University Press.

Salonen Arto O. 2021. Blogi kirjoitus: ”Subjektiiivinen hyvinvointi korostuu objektiivisen hyvän jo toteutuessa. <https://artosalonen.com/subjektiiivinen-hyvinvointi-korostuu-objektiiivisen-hyvan-jo-toteutuessa/>

Siikalatvan hyvinvointikertomus 2017-2021 ja hyvinvointisuunnitelma 2022-2025.

Siikalatva laaja hyvinvointikertomus 2017-2020. 2017.

Siikalatvan kunta Talousarvio 2018 ja Taloussuunnitelma 2019-2020 2017.

Siikalatvan kuntastrategia 2017-2022 2016.

Simpura Jussi & Uusitalo Hannu 2011: Hyvinvointi ja sosiaalinen kehitys. Teoksessa Saari, Juho (toim.), Hyvinvointi- Suomalaisen yhteiskunnan perusta. s. 106-139. Gaudeamus Helsinki University Press.

Sipilä Noora; Kestilä Laura; Martikainen Pekka 2011. Koulutuksen yhteys nuorten työttömyyteen Mihin perustutkinto riittää 2000-luvun alussa? Yhteiskuntapolitiikka 76 (2011):2, s. 121-134. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Sormo Kia 2017. Luonnon vaikutus ihmisen hyvinvointiin. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu.

Stenvall Elina 2020. Osallisuutta ja osallistumista – Osa 1: Osallisuuden lähtökohdat kansallisessa lapsistrategiassa. Raportteja ja muistioita 2020:27. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.

Sunila Karri 2014. Strategia organisaation kehittämisen ohjaajana. Opinnäytetyö Turun AMK. Sutela Elina; Törmäkangas Liisa; Toikka Enna; Haapakorva Pasi; Hautakoski Ari; Hakovirta Mia; Rasinkangas Jarkko; Gissler Mika; Ristikari Tiina 2016. Nuorten hyvinvointi ja syrjäytymisen riskitekijät Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa. Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 5/2016. Helsinki 2016.

Syrjälä Leena; Ahonen Sirkka; Syrjäläinen Eija; Saari Seppo 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Kirjayhtymä Oy

Syvjärvi Antti & Leinonen Jaana 2020: Strategiatyöllä hyvinvointia? Strategiakäytäntöjen kehittyneisyys kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Hallinnon tutkimus 1/2020, s. 52-66.

Tahlo Aleks 2012. Henkilöstöpalvelualan kohtaanto-ongelma haastavassa työllisyystilanteessa. Case: Ek-La Oy. Opinnäytetyö Lahden ammattikorkeakoulu.

Takala Pentti; Helminen Ilmari; Massa Ilmo; Hellsten Katri; Karisto Antti 1990. Hyvinvointi ja muutosten Suomi. Korpelainen Lauri Aktiivisen työvoimapolitiikan koetinkivi, Kohtaanto-ongelmat työmarkkinoilla (s. 82-98). Helsinki: Hakapaino Oy.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2018. Nuorten syrjäytyminen, Nuorten syrjäytymisen ehkäisy, viitattu 8.9.2018. www-sivu ei enää käytössä.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2021. Kouluterveyskyselyt 2006-2021. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset#alueittain>.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023. Kunnan hyvinvointikertomus. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/kunnan-hyvinvointikertomus>

Tilastokeskus 2013. Nuorten elinoloja ei voi kuvata pelkän työttömyysasteen avulla. www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-03-11_002.html?s=0%236

Tukia Helena; Lehtinen Niina; Saaristo Vesa; Vuori Mika 2011. Väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa – Perusraportti kuntajohdon tiedonkeruusta 2011. Raportti 55/2011. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Tuomi Jouni & Sarajärvi Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi Helsinki.

Turku. Kaupunkistrategian indikaattorit 25.3.2020. https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/turun_kaupunkistrategiaindikaattorit_25_03_2020.pdf

Turtiainen Pirjo 2020. *Nuorten hyvinvointi alueellisen erilaistumisen näkökulmasta*. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 2020:162 sosiologia. Väitöskirja.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019.

Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus 2017-2020. 2018.

Tyrnävän kunnan laaja hyvinvointikertomus 2017-2020. Toimenpiteet ja suunnitelma. PowerPoint esitys.

Tyrnävän kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2019-2022.

Tyrnävän kuntastrategia 2020-2026. Tyrnävä- paikka kasvaa! 2019.

Tyrnävän laaja hyvinvointikertomus 2021-2025. Mukavamman arjen kotikunta. 2022.

Työsopimuslaki 26.1.2001/55. internet-osoite: <https://finlex.fi>. viitattu 2.3.2020 ja 4.3.2020.

Vaarama Marja; Mikkilä Susanna; Hannikainen-Ingman Katri 2014. Suomalaisten elämälaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa Vaarama M.; Karvonen S.; Kestilä L.; Moisio P.; Muuri A. (Toim.) Suomalaisten hyvinvointi (s. 20-39) Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy Tampere 2014.

Valli Raine (toim.) 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus 2018. 5., uudistettu painos. Painopaikka: Otavan Kirjapaino, Keuruu.

Valovoimainen Oulu kaupunkistrategia 2026. 2018.

Valtiontalouden tarkastusvirasto 2014. Tuloksellisuustarkastuskertomus Nuorisotyöttömyyden hoito. Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomus 8/2014. Edita Prima Oy Helsinki 2014.

Valtiovarainministeriö 2018. Hyvinvointikertomus osana kunnan strategia työtä ja tietojohdasta. https://vm.fi/documents/10623/307649/kuntatuottavuus_hyvinvointikertomus.pdf/5b11837d-f349-4598-9c71-f1ab85e62796/kuntatuottavuus_hyvinvointikertomus.pdf viitattu 27. ja 28.11.2018.

Varto Juha 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Kirjayhtymä.

Vataja Katri 2015. Strategia pinteessä. Sitra blogi. Julkaistu internet-osoitteessa: <https://www.sitra.fi/blogit/strategia-pinteessa/> 17.11.2015.

Virrankari Lotta; Leemann Lars; Kivimäki Hanne 2020. Osallisuuden kokemus ja koulukiusaaminen: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 35/2020. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, Helsinki.

Vuorinen Tero 2013. Strategiakirja 20 työkalua. Talentum Helsinki.

Wilskman Kaarina; Ståhl Timo; Muurinen Seija; Perttilä Kerttu 2008. Väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnissa. Raportti kunnanjohtajien kyselystä 2007. Stakesin työpapereita 16/2008. Helsinki.

Winter Torsten 2004. *Nuorten raittius ja siihen vaikuttavat tekijät*. Helsingin yliopisto. Kansanterveystieteen julkaisuja M 182:2004. Väitöskirja.

internet-osoite: haapavesi-siikalatva.fi viitattu 20.4.2019.

Ylistö Sami 2023. *Työttömyys, nuoret ja aktivointi. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien nuorten elämänhallinnallisista valinnoista työmarkkinoilla*. Jyväskylän yliopisto. Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Väitöskirja.

<https://www.finlex.fi> viitattu 6.5.2019 ja 28.4.2021.

<https://www.vates.fi/tietopakettit/aluepaattajat/kuntalisat-ja-palkkiot-tyonantajalle.html> viitattu 6.5.2019.

.

tilastokoulu.stat.fi/verkkokoulu. viitattu heinäkuu 2018

www.kempele.fi viitattu 27.2.2019.

[www.liminka.fi/sivu/fi/tyo- ja_yrityspalvelut/](http://www.liminka.fi/sivu/fi/tyo-ja_yrityspalvelut/) viitattu 19.2.2019.

[www.liminka.fi/sivu/fi/tyo- ja_yrityspalvelut/tyollisyyspalvelut/tyottomien_hub-hanke/](http://www.liminka.fi/sivu/fi/tyo-ja_yrityspalvelut/tyollisyyspalvelut/tyottomien_hub-hanke/) viitattu 19.2.2019.

www.ouka.fi viitattu 27.2.2019 ja 4.3.2019.

www.siikalatva.fi viitattu 25.2.2019 ja 26.2.2019.

www.tyrnava.fi/fi/Palvelut/Tyo-ja-yrittaminen/ viitattu 20.2.2019 , 22.2.2019 ja 25.2.2019.

Sanomalehtijuttu:

Hakkarainen Petri 2018. Nuoren työkyvyttömyys voi johtua osin vanhemmista.
Kaleva, 25.10.2018, K1, 14

Liitteet

		2016	2017	2018
Kempele	yhteensä	170	151	120
Liminka		55	54	41
Oulu		2 989	2 609	2 168
Siikalatva		32	27	18
Tymävä		45	39	26

Liite 1 18-24-vuotiaiden nuorisotyöttömien lukumäärä tutkimuksen kunnissa vuosina 2016-2018. Lähde: sotkanet.fi

Nuorisotyöttömät, % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta Info 189

		2016	2017	2018
Kempele	yhteensä	24,0	21,3	16,1
Liminka		19,0	18,1	12,5
Oulu		24,5	21,0	17,9
Siikalatva		14,3	13,5	9,3
Tymävä		20,1	15,6	12,0

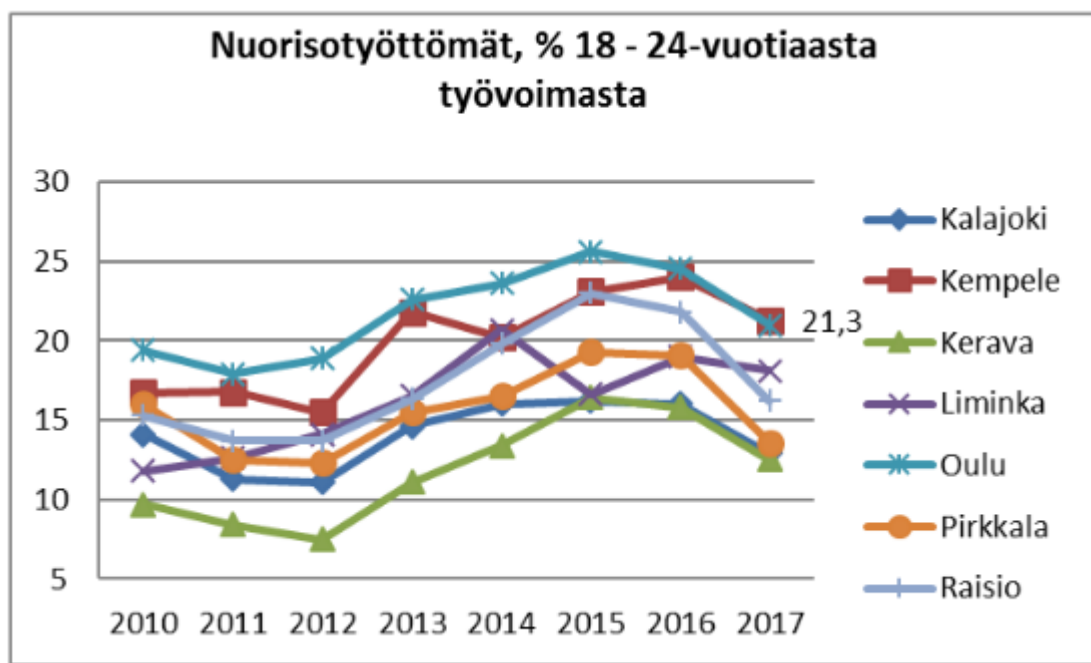
Liite 2 Nuorisotyöttömät prosentteina 18-24-vuotiaasta työvoimasta vuosina 2016-2018. Lähde: sotkanet.fi

Nuoret ja nuoret aikuiset

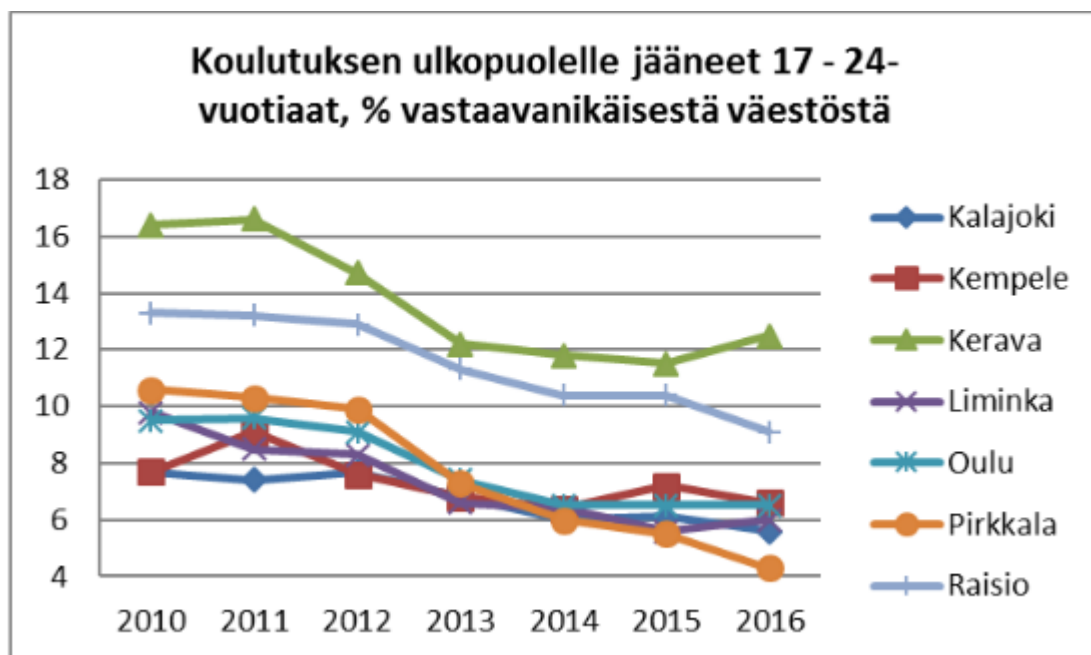
Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Yhteisötakuun hyvä hoitaminen	<p>Työllisyys-ryhmä: monialainen yhteistyö kunnan, TE-toimiston, Kelan, kolmannen sektorin ja yrittäjien kanssa.</p> <p>Vahvistetaan etsivää nuorisotyötä ja nuorten starttipajatoimintaa</p>	<p>Etsivä nuorisotyö.</p> <p>Yksilövalmentaja ja apuohjaaja</p> <p>Sompa II</p> <p>Työpajat: Rantsilassa, Pulkkilassa</p> <p>Nuorten työpaja, Starttipaja Pulkkilassa.</p> <p>TE-toimisto</p> <p>TAKE-hanke</p>	<p>Alle 29 vuotiaiden nuorisotyöttömien määrä.</p> <p>Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24-vuotiaat %-osuus vastaavanikäisestä väestöstä.</p> <p>Työpajoilla olevien alle 29-vuotiaiden määrä</p> <p>Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18-24 vuotiaat % vastaavasta väestöstä.</p> <p>Hankkeissa ja projekteissa mukana olleet alle 29-vuotiaat.</p> <p>Etsivän nuorisotyön piirissä olevien nuorten määrä</p>

Liite 3 Siikalatvan kunnan toimenpiteet ja vastuutahot sekä resurssit ja arviointimittarit nuorisotyöttömyyden hoidossa.

Lähde: Siikalatva laaja hyvinvointikertomus 2017-2020, 2017, 92

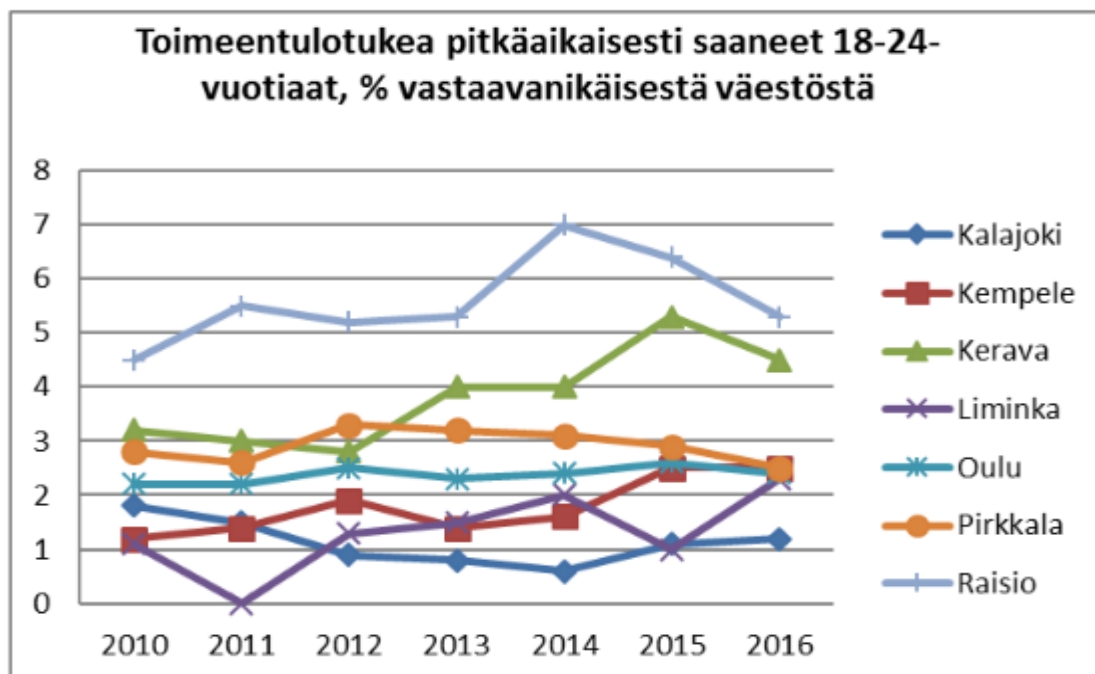

Liite 4 nuorisotyöttömyyden määrä prosentteina. Lähde: Kempele laaja hyvinvointikertomus.

Liite 5 Koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuus prosentteina kyseisessä ikäluokassa.

Lähde: Kempele laaja hyvinvointikertomus 2018-2022.

Liite 6 Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saavien 18-24-vuotiaiden nuorten osuus prosentteina.

Lähde: Kempele laaja hyvinvointikertomus 2018-2022.

Hyvinvointia elinvoimasta ja osallisuudesta

Tavoitteet	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
1) Vuorovaikuttainen viestintä	1) Viestintäsuunnitelma / kunta	Kuntaorganisaatio	1) Palaute
2) Monialainen yhteistyö	2) Osallisuustyö / kunta ja järjestöt	Järjestöt	2) Medianäkyvyys
3) Koulutustason nostaminen	3) Yhteisölliset tilat yrittäjille ja vertaistoimijoille / kunta ja yritykset	Sidosryhmät	3) Tilojen käyttöaste
4) Lisää uusia yrityksiä	4) Nuorten tukeminen kouluttautumiseen / koulut, nuorisotyö, etsivä nuorisotyöntekijä, Tyrnävän Paja, oppilashuolto 5) Nuorisotyöttömyys		4) Koulupudokkaiden määrä

Liite 7 Taulukko Tyrnävän elinvoiman ja osallisuuden lisäämisestä. Lähde: Tyrnävä laaja hyvinvointikertomus 2017-2020.

Liminka: Nuorisotyöttömyyden hoito

tavoitteet	toimenpiteet ja vastuutaho	resurssit	arviointimittarit
1) Nuorten työllisyyden parantaminen	Mukana-hanke: Toimenpiteinä muun muassa yksilöllinen työttömän tilanteen kartoitus. Määritellään yhdessä asiakkaan osaaminen ja tavoitteet. Yksilöllinen tukeminen työ- ja toimintakyvyn vahvistamiseksi. Vastuutahona Limingan kunta. HUB-hanke tarjoaa työttömille palveluita kuten oman työllistymisreitien etsintää. Lisäksi tämän hankkeen kautta on tarjolla palkkatukea ja kuntalisää. Kun työ löytyy niin työnantaja voi saada enintään 50% palkkakustannuksista. Hanke päättyy 31.12.2019.	Mukana hankkeen resurssit tulevat Limingan kunnalta, Euroopan unionilta ja ELY-keskukselta. HUB-hankkeen rahoitus Euroopan unionin sosiaalirahastolta, Pohjois-Pohjanmaan ELY:ltä ja Limingan kunnalta. Kuntalisän resurssit tulevat Limingan kunnalta. Palkkatuki varat tulevat TE-toimiston kautta valtiolta.	Työttömyys tilasto.

	<p>Kuntalisä eli Liminka-lisä. Kuntalisää voi saada 800 euroa kuukaudessa, kuitenkin enintään 50% palkkauskustannuksista. Tämä on työnantajalle maksettava tuki. Kuntalisä maksetaan siis palkkatuen lisäksi. Palkkatuki+ kuntalisä muodostavat yhdessä enintään 50% palkkauskutannuksista. Palkkatuki. Palkkatuki työntekijän valinnan tekee työvoimatoimisto yhdessä palkkaavan yksikön kanssa, jos kyseessä on kunnan oma työpaikka.</p> <p>Limingan kunnan työllisyyspalveluiden toimintaan kuuluvat myös oppisopimuspaikkojen etsintä ja sopivien työntekijöiden etsintä oppisopimuspaikkoihin. Lisäksi työllisyyspalvelut etsivät alueen yrityksistä tavallisia työpaikkoja.</p> <p>Työkokeilut. Työkokeilu edellyttää TE-toimiston asiakkuutta ja työllistymissuunnitelmaa, jossa on sovittu työkokeilusta. Työkokeilusta ei aiheudu kuluja työnantajalle.</p> <p>Työpajatoiminta on tarkoitettu alle 29-vuotiaille. Työpajat ovat osa kunnan nuorten palveluita. Työpajatoiminta sisältää monipuolisia toimintoja nuorille, kuten esimerkiksi työkokeiluja erilaisia ohjauksia ja valmennuksia, joiden avulla muun muassa parannetaan pääsyä työmarkkinoille. Joissain tapauksissa työpaja sisältää arjen perustaitojen opettelua.</p>	<p>Limingan kunnan työllisyyspalveluiden resurssit tulevat kunnalta.</p> <p>Työpajat ovat kunnan resurssioimia.</p>	
--	--	---	--

Liite 8

Lähde: Limingan [www-sivut liminka.fi](http://www.sivut.liminka.fi)

Kempele: Nuorisotyöttömyys / työttömyys toimenpiteet

Tavoitteet	Toimenpiteet	Resurssit	Arviointimittarit
Nuorisotyöttömyyden vähentäminen	<p>Nuorten kesätyöseteli, nuorten kesätyöt ja nuorten kesäyrittäjyys.</p> <p>Palkkatuella työllistäminen.</p> <p>Rekrytointilisä. Kunnan maksama lisäosa palkkatukeen, kun työnantaja palkkaa kempeleläisen työttömän. Rekrytointilisää maksetaan kuitenkin sen verran kuin määrärahoja riittää.</p> <p>Työkokeilu alanvaihtajalle tai sellaiselle, jolta puuttuu tutkinto. Työkokeilu on tarkoitettu myös työkyvyn selvittämiseen. Työkokeilua käytetään myös työmarkkinoille palattaessa.</p> <p>Kunnan auto- ja pienkonekorjauspajat liittyvät työkokeiluihin ja työpaikkojen tuottamiseen, jotta valtiolle maksettava työmarkkinatuen palautus pienenee.</p> <p>Oppisopimuskoulutus. Oppisopimuskoulutus tapahtuu 70-80% suuruiselta osuudelta työssä oppimisena työpaikalla. Edellä mainittua osuutta täydennetään tietopohjaisella koulutuksella ammattikoulussa tai aikuiskoulutuskeskuksessa.</p>	<p>Nuorten kesätyösetelin, kesätöiden ja kesäyrittäjyyden resurssit tulevat Kempeleen kunnalta.</p> <p>Palkkatuki tulee TE-toimistolta eli valtiolta.</p> <p>Rekrytointilisä tulee Kempeleen kunnan budjetista.</p> <p>Työkokeiluun osallistuja saa työttömyyspäivärahaa valtiolta tai työttömyyskassasta tai kulkorvausta.</p> <p>Auto- ja pienkonepajoja rahoittaa Kempeleen kunta.</p> <p>Oppisopimuskoulutuksen resurssit tulevat työnantajilta ja ammattija aikuiskoulutuksesta vastaavilta tahoilta siis usein kunnalta itseltään.</p>	Työttömyys tilasto / Nuorisotyöttömyys tilasto

Liite 9

Lähde: Kempeleen www-sivut kempele.fi

Tyrnävän työllistämistoimenpiteet

Tavoitteet	Toimenpiteet	Resurssit	Arviointimittarit
<p>Nuorisotyöttömyyden alentaminen</p>	<p>Kuntalisä, jota maksetaan työnantajalle, joka palkkaa tyrnäväläisen pitkäaikaistyöttömän. Kuntalisä on osa palkkatukea. Kuntalisän suuruus vaihtelee työttömyyden keston mukaan.</p> <p>Kuntouttava työtoiminta, joka on tarkoitettu parantamaan henkilön elämänhallintaa ja toimintakykyä. Tätä kautta henkilön mahdollisuudet työllistymiseen, koulutukseen tai TE-toimiston työllistymispalveluihin osallistumiseen paranevat.</p> <p>Palkkatuki. Palkkatuen edellytykset vaihtelevat työttömyyden keston ja palkkatukea hakevan iän mukaan. Palkkatuki voi 30, 40 tai 50% riippuen edellä mainituista asioista. Palkkatuki maksetaan työnantajalle työsopimus perusteisesti tai sitä voidaan maksaa myös oppisopimus perusteisesti. Palkkatuen perusteena on henkilön osaamisen, ammattitaidon ja sitä kautta työmarkkina-aseman parantaminen.</p> <p>Aivan kuten Kempeleessä Tyrnävällä on myös kesäyritystuki ja kesätyöseteli tarjolla nuorille. Kesäyritystuki Tyrnävällä on 280 euron suuruisen ja se maksetaan niin sanotun 4H-yrityksen perustajalle. 4H-yrityksen voi perustaa ainoastaan 4H-yhdistyksen jäsen. Kesätyöseteli jaetaan Tyrnävän 9-luokkalaisille. Siinä kunta sitoutuu maksamaan 280 euron edestä palkkauskuluja työnantajalle, joka palkkaa tyrnäväläisen nuoren kesätyöhön. Tämä summa voidaan maksaa kunnan kesätyöpaikkaan, yritykseen tai kotitalouteen. Omat vanhemmat tai isovanhemmat eivät kuitenkaan saa toimia nuoren</p>	<p>Kuntalisän resurssit tulevat Tyrnävän kunnalta.</p> <p>Kuntouttavan työtoiminnan resurssit tulevat kunnalta.</p> <p>Palkkatuen varat tulevat valtion budjetista.</p> <p>Kesäyritystuen ja kesätyösetelin kustantaa Tyrnävän kunta.</p> <p>Työpaja ja nuorten työ- ja starttipajan kustannukset ja resurssit tulevat Tyrnävän kunnan omasta budjetista.</p> <p>Etsivä nuorisotyö kuuluu kunnan tuottamiin palveluihin.</p>	<p>Työttömyys tilasto.</p>

	<p>työnantajina ja kesäyrittäjien saajat eivät saa kesätyöaseteliä, joten näistä kahdesta vaihtoehdosta saa vain toisen.</p> <p>Kesätyöpaikka. Kesätyöpaikka on hyvä mahdollisuus kartuttaa osaamista ja verkostoja tulevaisuutta varten. Näin kesätyöpaikka parantaa henkilön työmarkkina-asemaa.</p> <p>Tyrnävän kunta järjestää myös työpajatoimintaa 16-28-vuotiaille nuorille. Työpajatoimintaan mukaan pääsyyn ovat perusteena työttömyys, tutkinnon puuttuminen, ammatillisen koulutuksen keskeytys ja työkyvyn kartoittaminen. Tyrnävällä on nuorten työ- ja starttipaja Verso, jossa on tulevaisuus ja koulutusvalinnan ohjausta, työelämä- ja työnhakutaitojen opiskelua, arkirytmien ja elämänhallinnan kuntoon saattamista, sosiaalisten taitojen parantamista ja elämän mielekkyyden etsimistä.</p> <p>Etsivä nuorisotyö on myös Tyrnävän kunnan toimenpiteissä mukana.</p>		
--	--	--	--

Liite 10**Lähde: Tyrnävän [www-sivut tyrnava.fi](http://www.tyrnava.fi)****Oulun työllistämistoimenpiteet**

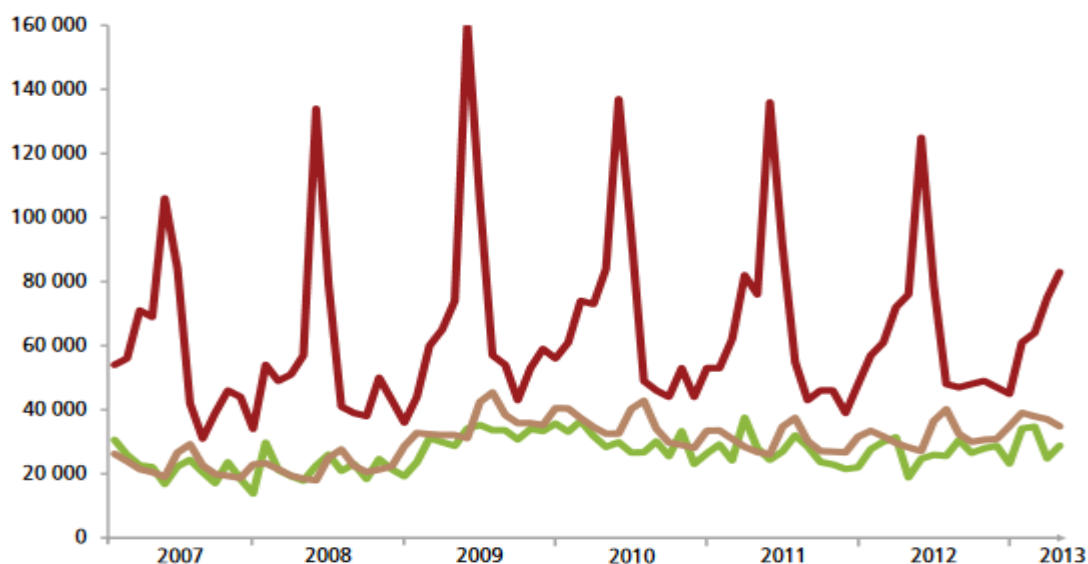
Tavoitteet	Toimenpiteet	Resurssit	Arviointimittari
------------	--------------	-----------	------------------

<p>Nuorisotyöttömyyden alentaminen</p>	<p>Oulussa kuten muillakin paikkakunnilla on kuntouttavaa työtoimintaa samoin kuin muissakin kunnissa ja samoin ehdoin. Kuntouttavaa työtoimintaa ei ole yrityksissä. Se on julkisen sektorin toimintaa.</p> <p>Palkkatuki maksetaan työnantajalle työllistämiskustannuksia silmällä pitäen.</p> <p>Palkkatuen ohella maksetaan kuntalisää.</p> <p>Kun työllistyvä työnhakija ei ole oikeutettu valtion palkkatukeen niin hän voi saada Oulussa niin sanottua Työllistymisbonusta.</p> <p>Oulussa on käytössä työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (Oulun TYP). Yhteispalvelun asiakkaaksi pääsee jos on saanut työmarkkinatukea vähintään 300 päivää, olet täyttänyt 25 vuotta ja ollut työttömänä yhtäjaksoisesti vuoden tai olet alle 25 vuotta ja ollut työttömänä yhtäjaksoisesti 6 kuukautta.</p> <p>Yhteispalvelussa palvelutarve arvioidaan kolmen kuukauden kuluessa asiakkuuden alkamisesta, asiakkaan kanssa laaditaan monialainen työllistymissuunnitelma, jossa sovitaan palvelutarve työvoima-, sosiaali- ja terveyspalvelusektoreilla sekä niiden palveluiden toteutumisen seurannasta. Tämän kokonaissuunnitelman seuranta tapahtuu vähintään puolen vuoden välein.</p> <p>Oulun kaupungissa on mahdollista hakea työkokeilua, jos on ollut pois työelämästä tai hakee vielä opiskelu alaa. Työkokeilu kestää yleensä 1-3 kuukautta enintään puoli vuotta. työkokeilu ei ole siinä mielessä varsinainen</p>	<p>kuntouttavan työtoiminnan resurssit tulevat Oulun kaupungilta ja valtiolta.</p> <p>Palkkatuen resurssit tulevat valtion varoista. Kuntalisä tulee Oulun kaupungin budjetista.</p> <p>Työllistämisbonus maksetaan Oulun kaupungin varoista.</p> <p>Työllistymistä edistävät yhteispalvelut tuotetaan yhteistyössä TE-toimiston, Kelan ja kaupungin kanssa, joten resurssit tulevat Oulun kaupungilta ja valtiolta.</p> <p>Työkokeilun ajalta henkilö saa työttömyyssetuutta valtiolta tai mahdollisesti joissain tapauksissa omalta työttömyyskassalta.</p> <p>Työssä valmennus on Oulun kaupungin palveluita.</p>	<p>Työttömyystilastot</p>
--	--	--	---------------------------

	<p>työpaikka, koska siltä ajalta saadaan työttömyysetuutta, mutta sen on katsottu parantavan asemaa työmarkkinoilla ja yhteiskunnassa muutenkin.</p> <p>Työssä valmennus on tarkoitettu oman alan töihin pyrkiville työttömille. Siinä autetaan työpaikan etsinnässä ja verkostoitumisessa omalle alalle. Valmennuksen tarkoituksena on myös oman osaamisen kehittäminen ja työkokemuksen kartuttaminen. Valmennuksen kesto on 3-4 kuukautta sisältäen neljä valmennus kertaa.</p>		
--	--	--	--

Liite 11

Lähde: Oulun [www-sivut ouka.fi](http://www.sivut.ouka.fi)

Liite 12 Kuvio esittää kolme erilaista kuvaajaa nuorten työttömien määrästä. Punaisessa kuvaajassa (virallinen tapa) on mukana kansainvälisen tavan mukaisesti opiskelijat, jotka hakevat töitä. Punaisessa kuvaajassa työttömyys korkeimmillaan alkukesästä, jolloin nuoret valmistuvat ja muut opiskelijat hakevat kesätöitä. Vihreällä on työvoimatutkimus ilman opiskelijoita ja ruskealla ovat rekisteröityneet nuoret työttömät Työ- ja elinkeinoministeriön tilaston mukaan.

Lähde: Ulla Hämäläinen ja Juha Tuomala 2013. Fakta nuorisotyöttömyydestä. Julkaistu sarjassa VATT Policy Brief.

	Kyllä	En osaa sanoa	Ei	Yhteensä
Strategian valmistelussa	7	2	1	10
Strategian seurannassa	3	6	1	10
Yksittäisten ohjelmien tai suunnitelmien valmistelussa	9	2	0	11
Yksittäisten ohjelmien tai suunnitelmien seurannassa	8	3	0	11
Vuosittaisen toiminnan suunnittelussa	9	2	0	11
Ostettavien palveluiden suunnittelussa	1	8	1	10
Järjestöille tms. myönnettävän rahoituksen kohdentamisessa	6	3	2	11
Osana ennakoarviointeja	3	4	3	10

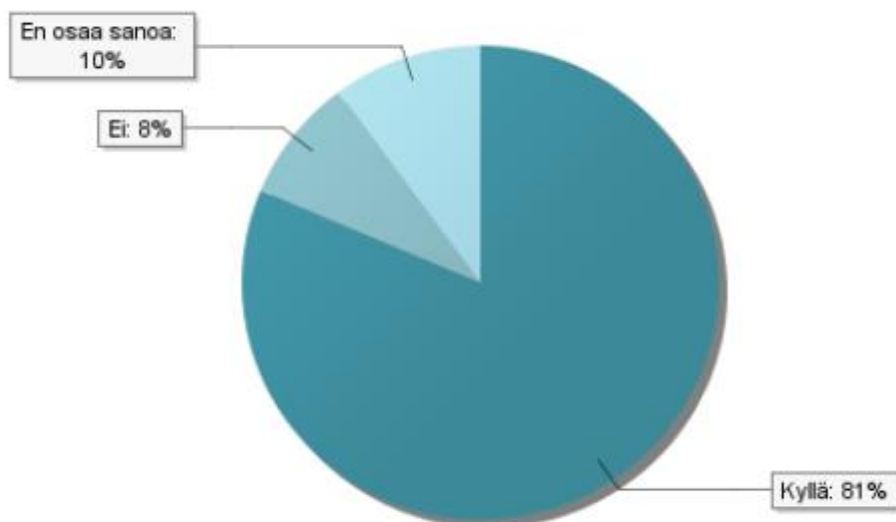
Liite 13. Taulukko valmiin hyvinvointikertomuksen hyödyntämisestä. Kyselyyn vastanneet kysymykseen hyödynnetäänkö hyvinvointikertomusta kyseisessä tapauksessa?

Lähde: Karoliina Lehti 2015. Hyvinvointikertomus osana kunnan päätöksentekoa. Hyvinvointikertomuksen hyödyntäminen ja kehittäminen.

	Kyllä	En osaa sanoa	Ei	Yhteensä
Kunnan hallituksen päätökset	7	4	0	11
Kunnanvaltuuston päätökset	7	4	0	11
Johtoryhmän päätökset	4	6	0	10
Toimialojen johtoryhmien päätökset	6	4	0	10
Lautakuntien päätökset	5	5	0	10

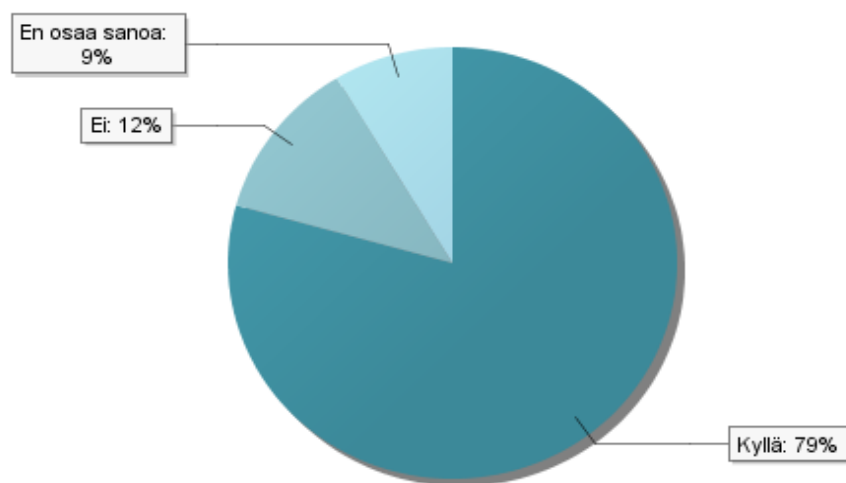
Liite 14 Taulukko hyvinvointikertomuksen hyödyntämisestä päätöksenteossa.

Lähde: Karoliina Lehti 2015. Hyvinvointikertomus osana kunnan päätöksentekoa. Hyvinvointikertomuksen hyödyntäminen ja kehittäminen.

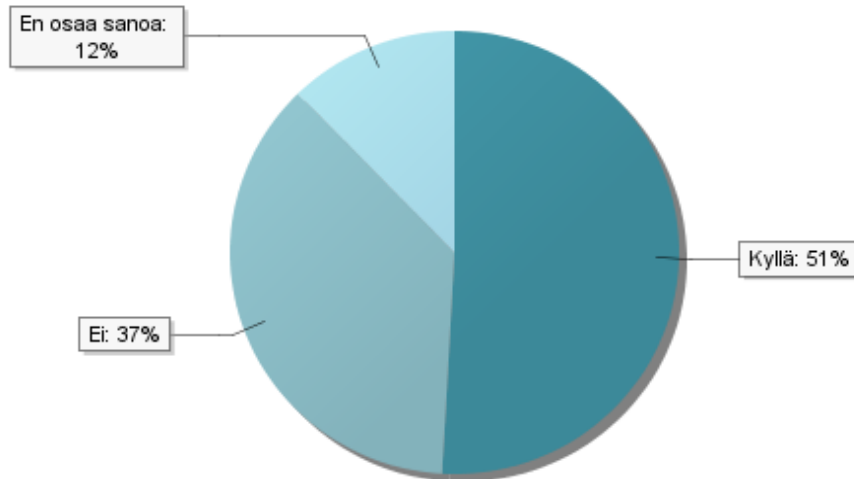
Liite 15 Hyvinvointitieto / - kertomus ohjaa kunnan strategian valmistelua

Lähde: Maria Mattila 2018. Hyvinvointijohtaminen osana kunnan strategiaa. Pro gradu Vaasan yliopisto.

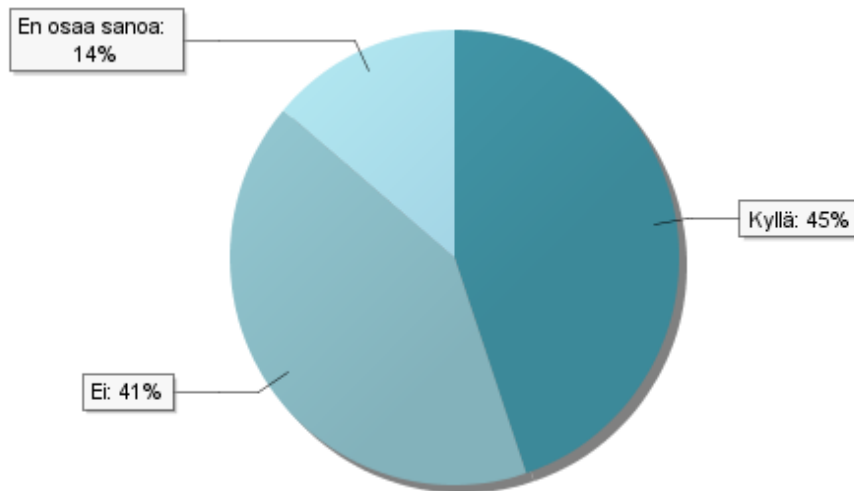
Liite 16 hyvinvointitietoa / - kertomusta käytetään kunnan strategian toimeenpanon arvioinnissa.

Lähde: Maria Mattila 2018. Hyvinvointijohtaminen osana kunnan strategiaa. Pro gradu Vaasan yliopisto.

Liite 17 kuvaaja kysymyksestä: Onko saatavilla oleva hyvinvointitieto mielestänne riittävä?

Lähde: Maria Mattila 2018. Hyvinvointijohtaminen osana kunnan strategiaa. Pro gradu Vaasan yliopisto.

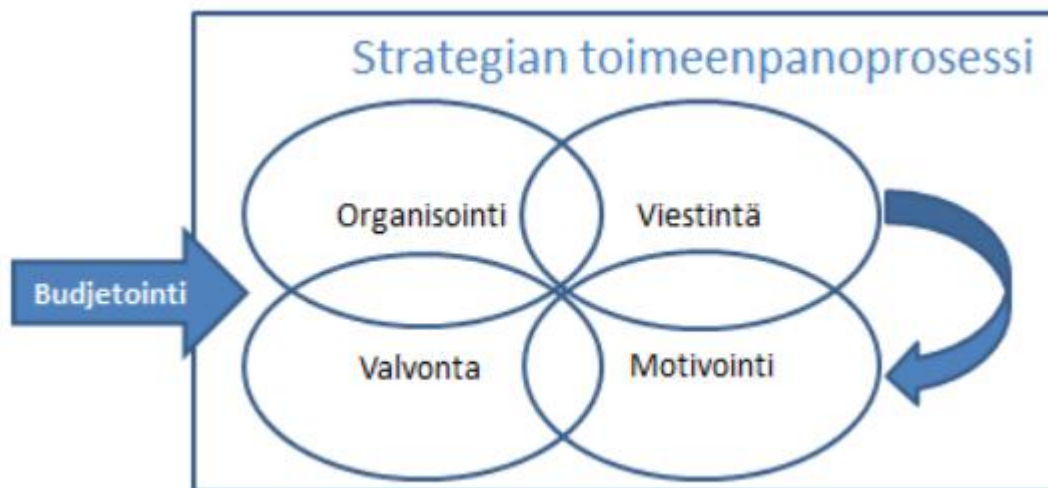
Liite 18. Vastaaajien mielipide hyvinvointitiedon selkeästä tulkinnasta.

Lähde: Maria Mattila 2018. Hyvinvointijohtaminen osana kunnan strategiaa. Pro gradu Vaasan yliopisto.

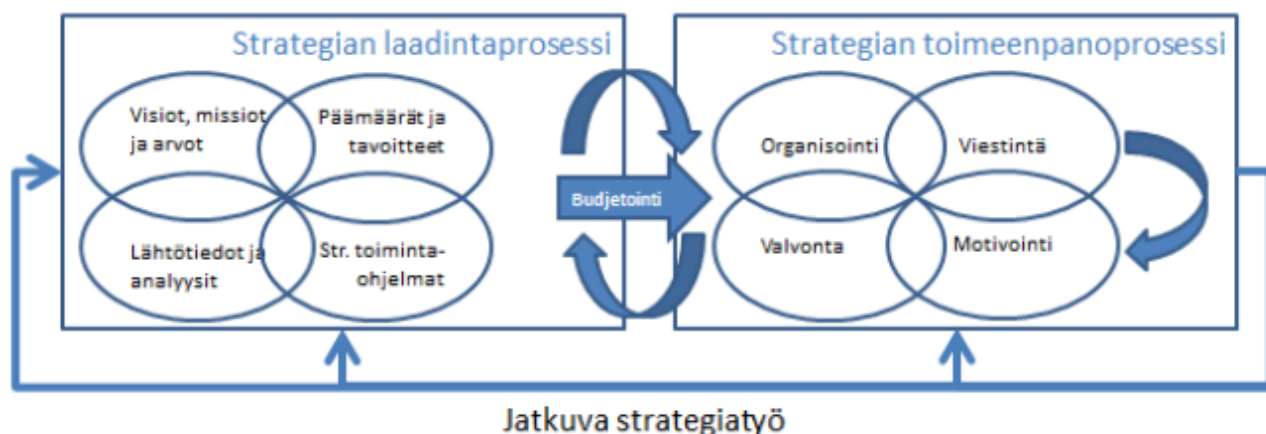
Liite 19. Näsin ja Aunolan kuvaus strategian laadintaprosessista.

Lähde: Kirsi Hoikkala 2014. Erään yrityksen strategian nykytilan analysointi- kohti entistä parempaa huomista.

Liite 20. Näsin ja Aunolan näkemys strategian toimeenpanoprosessista.

Lähde: Kirsi Hoikkala 2014. Erään yrityksen strategian nykytilan analysointi- kohti entistä parempaa huomista.

Liite 21. Strategisen johtamisen kulkukaavio. Yhdistettynä jatkuvaan strategiatyöhön.

Lähde: Kirsi Hoikkala 2014. Erään yrityksen strategian nykytilan analysointi- kohti entistä parempaa huomista.

nuoriin panostaminen	työllisyyden hoito	koulutukseen panostaminen	yrietyksien toimintaedellytysten parantaminen
toiminnan kehittämisen syrjäytymisvaarassa oleville, etsivä nuorisotyö, työpajatoiminta, yksilövalmentaja, nuorten työllisyyden edistäminen, nuorten asema- jokainen löytää oman polkunsaa	uusien työpaikkojen luominen, rakenteellisen työttömyyden hoito, mukana-hanke, HUBI-hanke	koulutustason parantaminen, kohtaantoongelmaan puuttuminen esimerkiksi koulutuksen avulla	yrietyksien toimintaedellytysten parantaminen, yrietyksien määrän kasvattaminen

Liite 22. Taulukko alaluokkien luokittelusta.

koulutus ja nuorisotyö	työllisyyteen ja elinkeinoihin panostaminen
nuoriin panostaminen, koulutukseen panostaminen	työllisyyden hoito, yrietyksien toimintaedellytysten parantaminen,

Liite 23. Taulukko yläluokkien muodostamisesta alaluokkien pohjalta.

Hyvinvoinnin osa-alueet ja tekijät	Pojat (n = 36 195)	Tytöt (n = 36 815)	Kaikki
Having			
Perheen koettu taloudellinen tilanne melko huono tai erittäin huono	6	8	7
Ei jatko-opintosuunnitelmaa	11	9	10
Koettu terveys keskinkertainen tai huonompi	14	23	19
Pitkäaikainen sairaus tai terveysongelma	20	24	22
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus	6	18	12
Loving			
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa	6	9	8
Tuntee itsensä yksinäiseksi	6	13	10
Ei yhtään läheistä ystävää	11	6	9
Kokee ongelmia oppimisyhteisön ilmapiirissä	4	10	7
Being			
Ei yhtään harrastusta	4	2	3
Kokee vaikeuksia elämänhallinnassa	5	13	9
Tyytymätön elämäänsä	6	12	9
Osallistunut poliittiseen toimintaan	10	9	10
Hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa	12	6	9

Liite 24. Taulukko. Hyvinvointi perusasteen 8.-9. luokkalaisilla pojilla ja tytöillä (%) vuonna 2017. Lähde: Kouluterveyskysely 2017 (Kestilä ym. 2018, 124)

	Pojat (n = 36 195)			Tytöt (n = 36 815)			Kaikki		
	Äidin koulutusaste (%)								
	perus	keski	korkea	perus	keski	korkea	perus 6 %	keski 53 %	korkea 41 %
Having									
Perheen koettu taloudellinen tilanne huono tai erittäin huono***	15	6	4	14	9	5	15	7	5
Ei jatko-opintosuunnitelmaa***	19	10	8	18	9	5	19	9	6
Koettu terveys keskinkertainen tai huonompi***	22	14	12	31	25	20	27	19	16
Pitkäaikainen sairaus tai terveysongelma***	25	18	21	25	24	24	25	21	23
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus***	13	5	5	24	18	18	19	12	12
Loving									
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa***	17	5	5	17	9	8	18	7	7
Tuntee itsensä yksinäiseksi***	15	5	6	16	13	12	15	9	9
Ei yhtään läheistä ystävää***	21	10	10	9	6	6	15	8	8
Kokee ongelmia oppimisyhteisön ilmapiirissä***	9	4	4	12	10	9	10	7	7
Being									
Ei yhtään harrastusta	11	3	2	6	2	1	8	2	2
Kokee vaikeuksia elämänhallinnassa***	13	4	5	18	13	12	16	9	9
Tyytymätön elämäänsä***	14	5	5	18	12	10	16	8	7
Osallistunut poliittiseen toimintaan***	13	9	10	8	9	10	10	9	8
Hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa (ns)	19	12	10	11	6	5	15	9	8

*** interaktio sukupuoli x äidin koulutus <0,001, ns = ei tilastollisesti merkitsevää interaktiota

Liite 25. Taulukko äidin koulutustaustan vaikutuksesta 8.-9.-luokkalaisten hyvinvointiin. Lähde: kouluterveyskysely 2017 (Kestilä ym. 2018, 125)

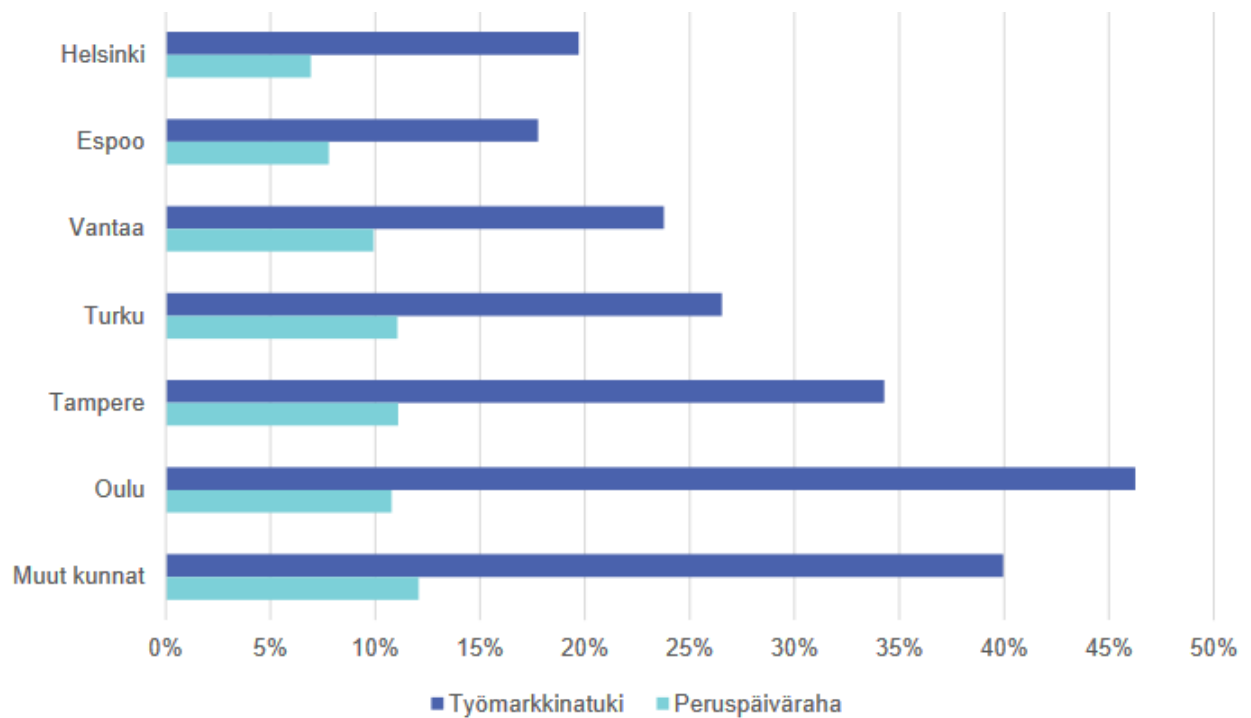
	Pojat		Työt		Kaikki	
	lukio	AOL	lukio	AOL	lukio	AOL
n	14 304	17 324	20 007	13 132		
Having						
Perheen koettu taloudellinen tilanne huono tai erittäin huono	6	9	9	13	8	11
Koettu terveys keskinkertainen tai huonompi	15	17	23	30	20	23
Pitkäaikainen sairaus tai terveysongelma	20	19	25	30	23	24
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus	5	5	18	19	12	11
Loving						
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa	5	7	7	8	6	7
Tuntee itsensä yksinäiseksi	6	6	13	15	10	10
Ei yhtään läheistä ystävää	10	9	6	6	7	7
Kokee ongelmia oppimisyhteisön ilmapiirissä	1	2	3	6	2	4
Being						
Ei yhtään harrastusta	1	5	1	3	1	4
Kokee vaikeuksia elämännhallinnassa	6	4	15	11	11	7
Tyytymätön elämäänsä	6	6	10	10	8	8
Osallistunut poliittiseen toimintaan	12	5	11	4	11	5
Hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa	14	26	8	17	10	22

Liite 26. Taulukko hyvinvoinnista lukioden ja ammattioppilaitosten (AOL) ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoiden osalta vuonna 2017.

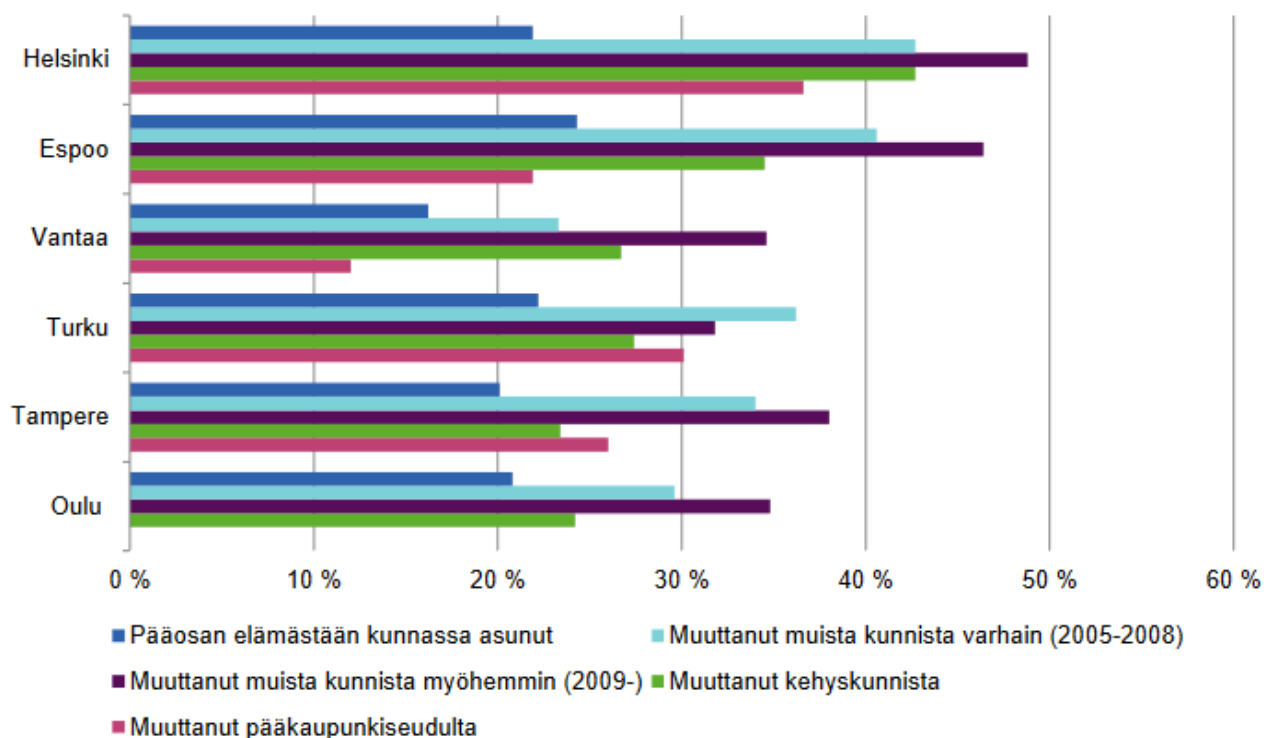
Lähde: Kouluterveyskysely 2017. (Kestilä ym. 2018, 128)

	Lukio (N = 34 961)			AOL (N = 31 188)		
	Äidin koulutus (%)					
	perus	keski	korkea	perus	keski	korkea
	4	43	53	9	65	26
Having						
Perheen koettu taloudellinen tilanne huono tai erittäin huono***	22	10	5	18	11	8
Koettu terveys keskimääräinen tai huonompi***	31	22	17	27	23	21
Pitkäaikainen sairaus tai terveysongelma*	22	23	23	28	23	25
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus*	18	13	12	15	11	11
Loving						
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa***	13	7	5	12	6	7
Tuntee itsensä yksinäiseksi**	17	11	10	14	10	10
Ei yhtään läheistä ystävää (ns)	12	8	7	10	7	6
Kokee ongelmia oppimisyhteisön ilmapiirissä (ns)	4	2	2	5	4	4
Being						
Ei yhtään harrastusta (ns)	3	0.4	0.3	5	3	2
Vaikeuksia koetussa elämänhallinnassa**	17	11	11	9	7	8
Tyytymätön elämäänsä**	14	9	8	10	7	7
Osallistunut poliittiseen toimintaan***	12	11	12	7	4	6
Hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa (ns)	13	10	10	26	21	22

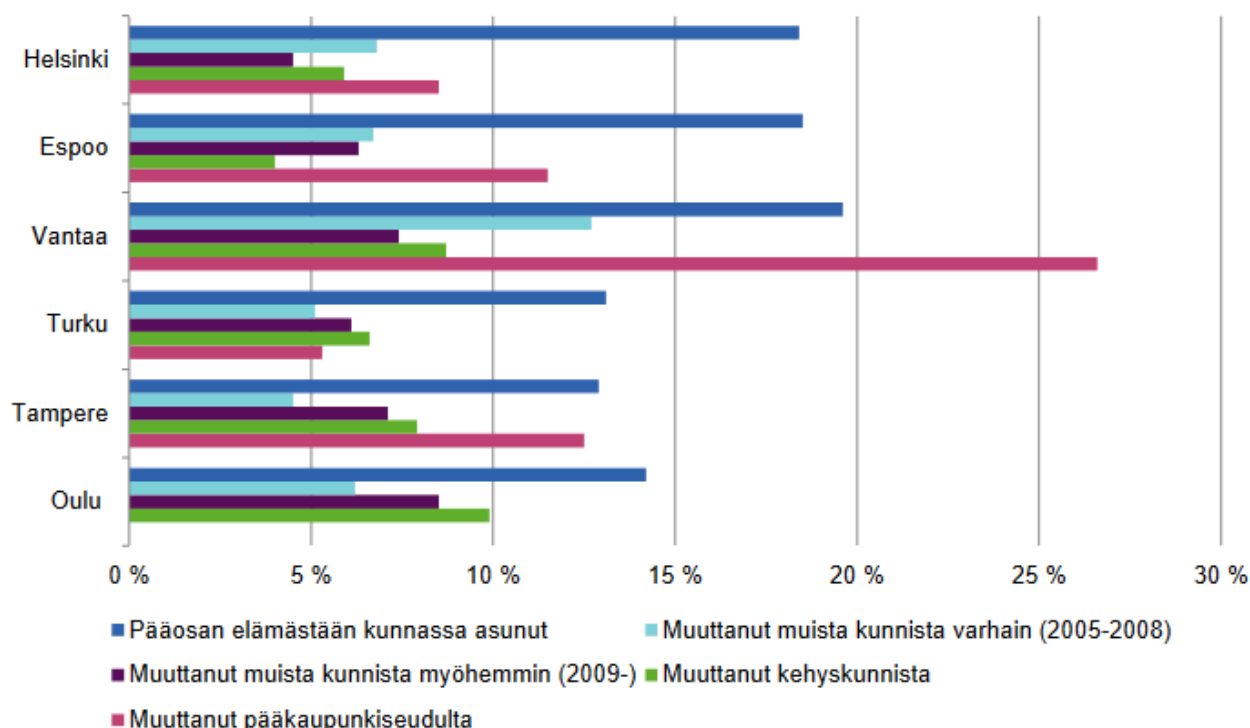
Liite 27. Hyvinvointi lukioiden ja ammattioppilaitosten opiskelijoiden ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoilla vuonna 2017 ja äidin koulutustason vaikutus hyvinvointiin. Lähde: Kouluterveyskysely 2017. (Kestilä ym. 2018, 129)

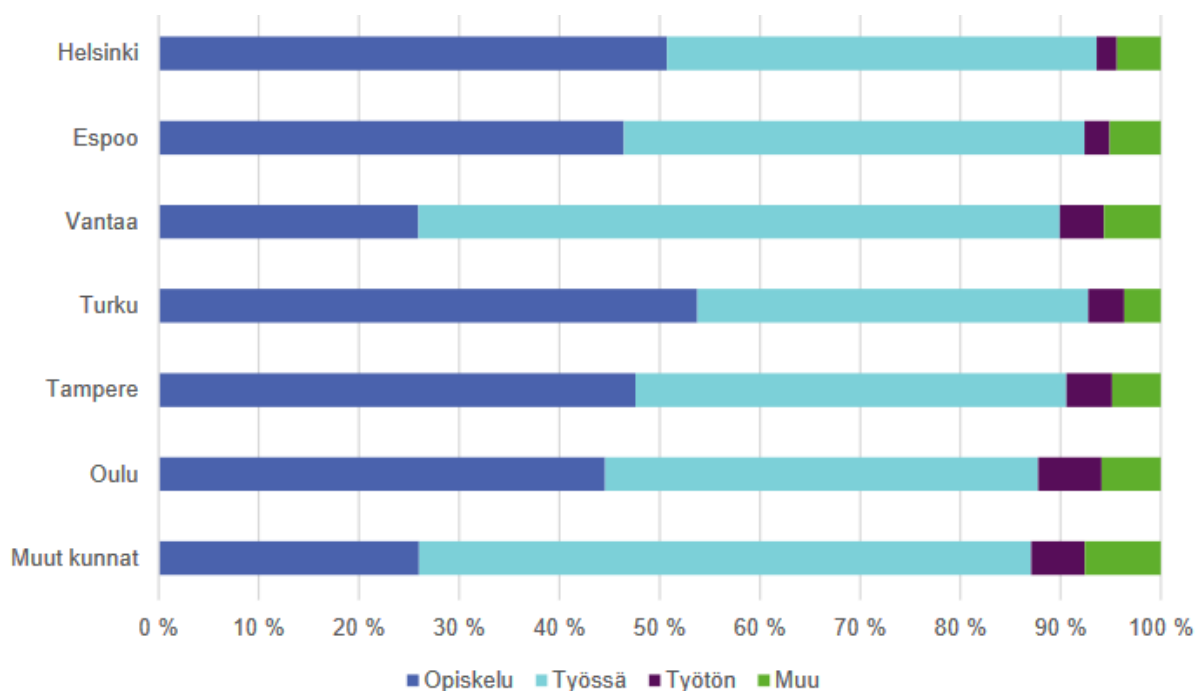
Liite 28. ”Kelan maksamaa työmarkkinatukea ja peruspäivärahaa saaneiden osuudet syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. Työmarkkinatukea saaneet N=20 653; peruspäivärahaa saaneet N=6 447” (Sutela ym. 2016, 23)

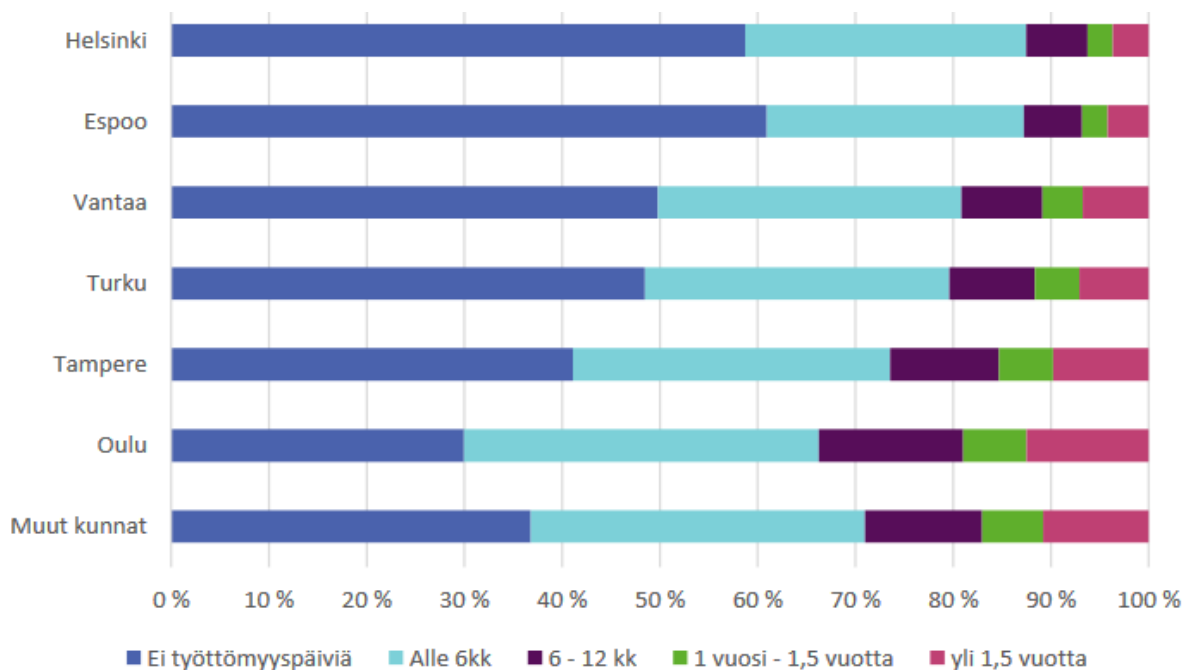
Liite 29. ”Korkeakoulututkinnon 25-vuotiaana suorittaneiden osuudet muuttoryhmittäin vuonna 2012 kuusikkokunnissa asuneilla syntymäkohortin 1987 henkilöillä. N=7 228” (Sutela ym. 2016, 16)

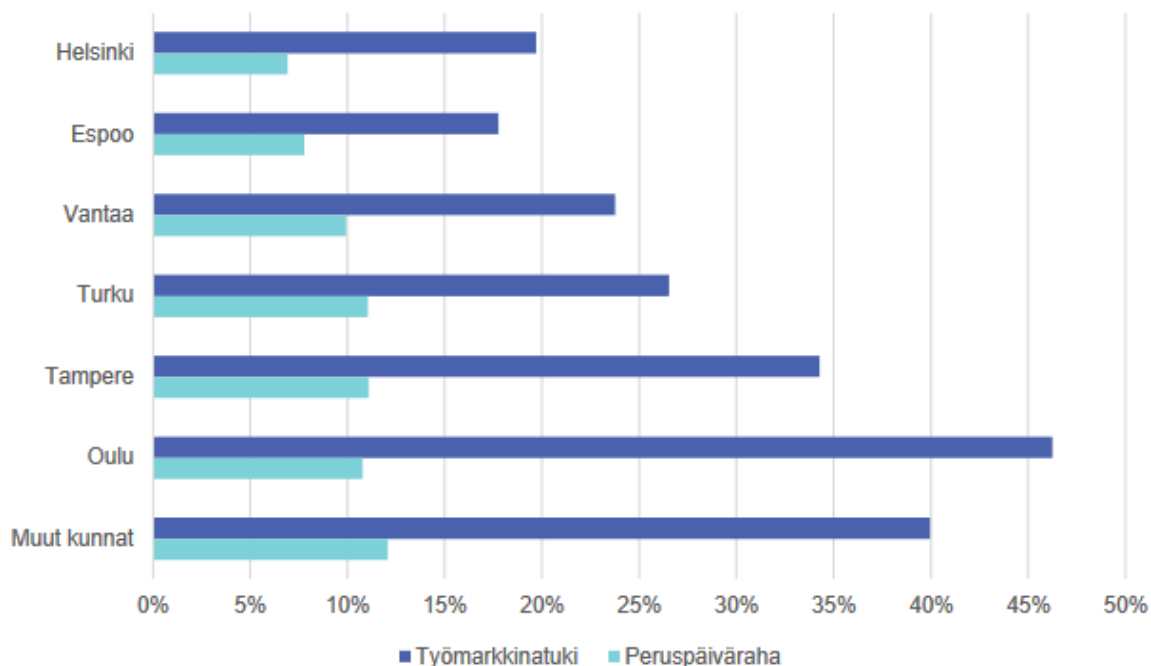
Liite 30. ”25-vuotiaana peruskoulun varassa olleiden osuudet muuttoryhmittäin vuoden 2012 lopussa kuusikkokunnissa asuneilla syntymäkohortin 1987 henkilöillä. N=2 564” (Sutela ym. 2016, 17)

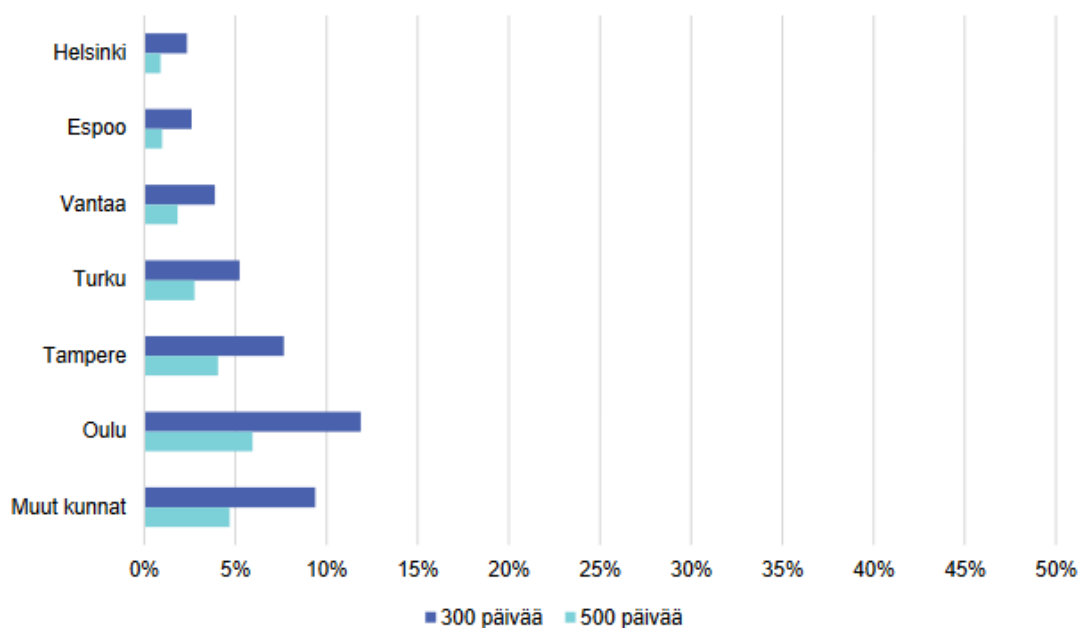
Liite 31. ”Pääasiallinen toiminta syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N= 57 641” (Sutela ym. 2016, 18)

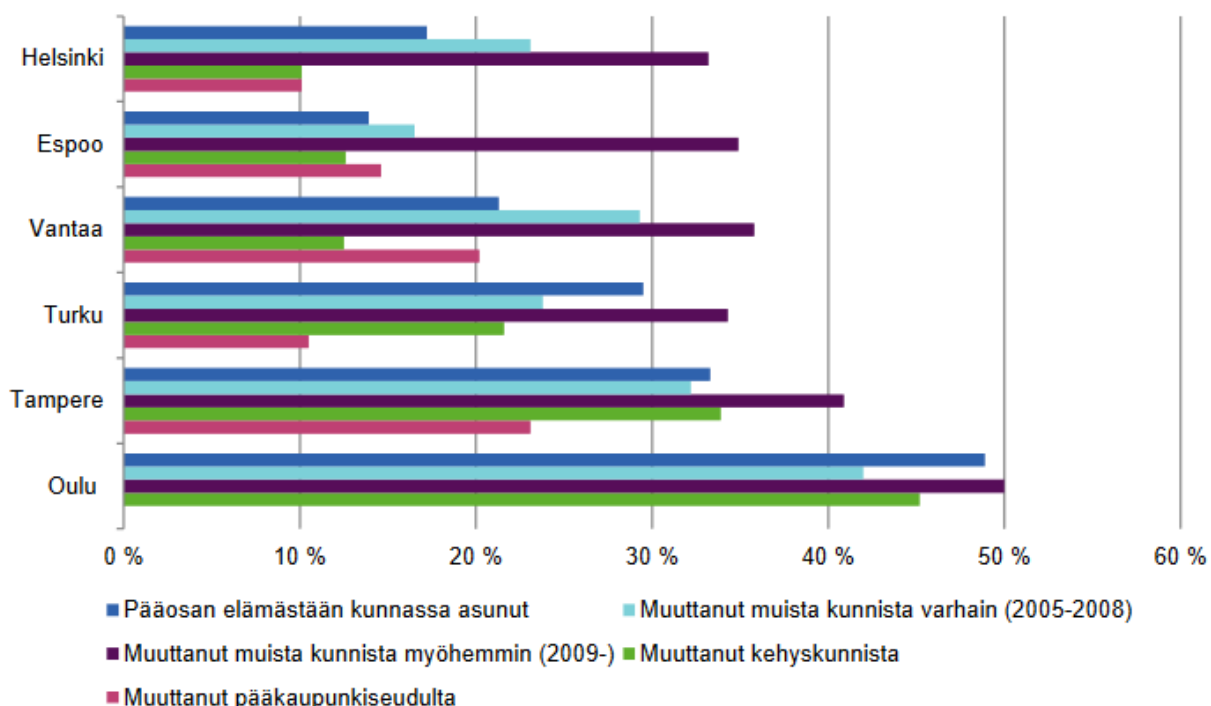
Liite 32. ”Työttömyyspäivien osuudet syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N= 59 476” (Sutela ym. 2016, 20)

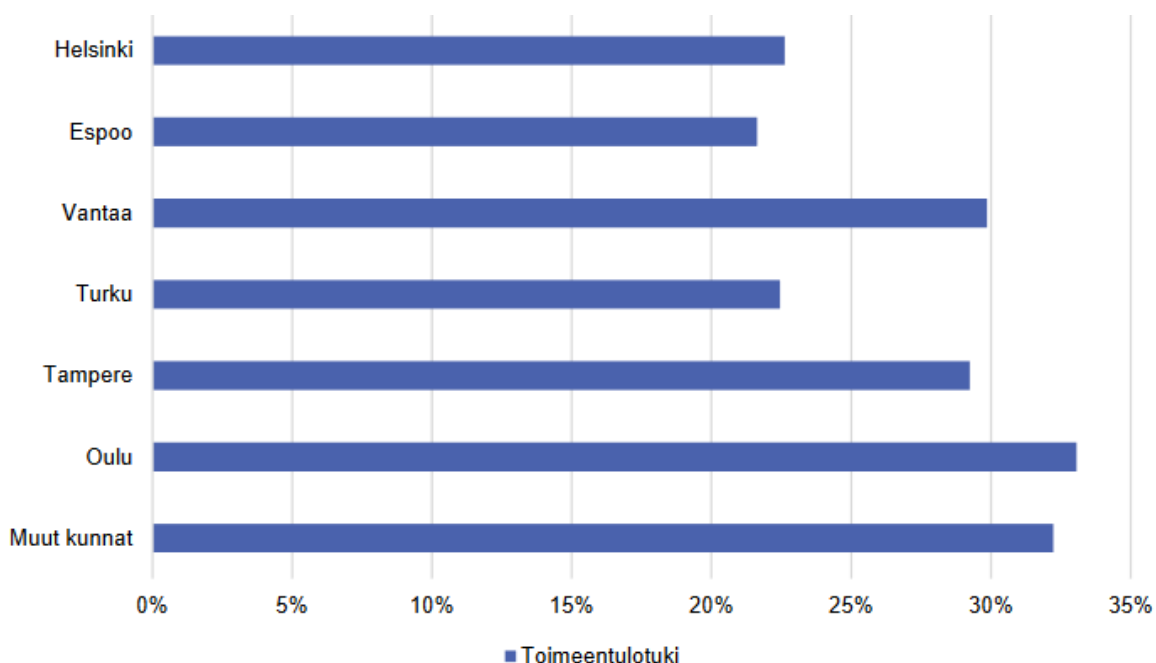
Liite 33. ”Kelan maksamaa työmarkkinatukea ja peruspäivärahaa saaneiden osuudet syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. Työmarkkinatukea saaneet N=20 653; peruspäivärahaa saaneet N=6 447” (Sutela ym. 2016, 23)

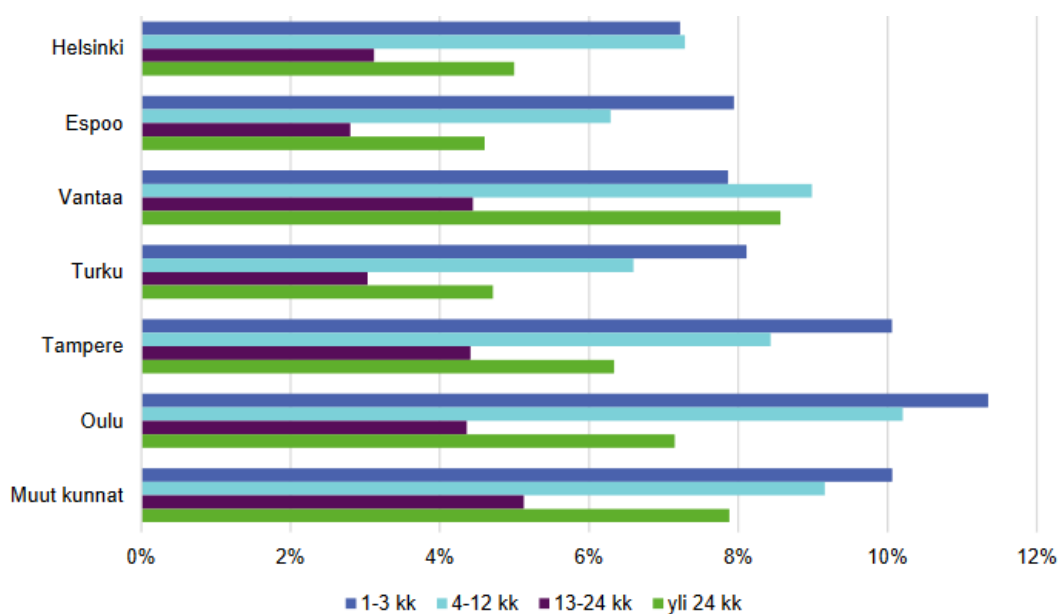
Liite 34. ”Kelan maksamaa työmarkkinatukea vähintään 300 päivää ja 500 päivää saaneiden osuudet syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. 300 päivää tukea saaneet N=4 535; 500 päivää tukea saaneet N=2 242” (Sutela ym. 2016, 23)

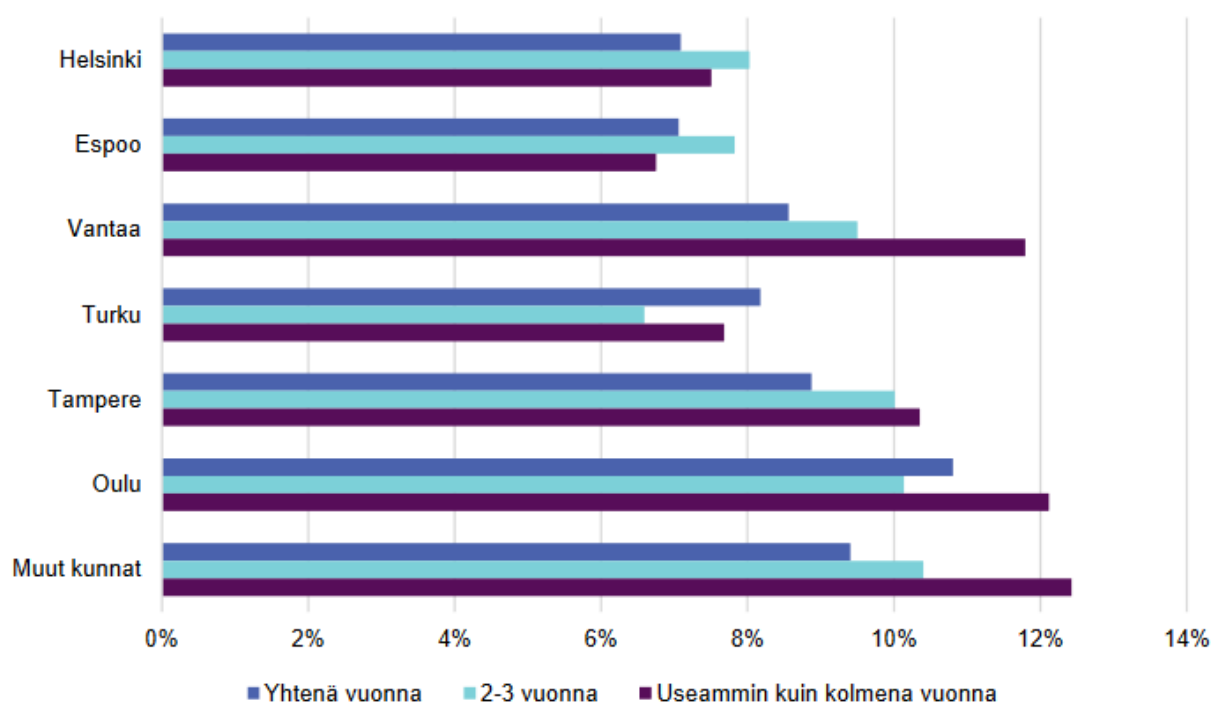
Liite 35. ”Vuoden 2012 loppuun mennessä työmarkkinatukea saaneiden osuudet muuttoryhmittäin vuonna 2012 kuusikkokunnissa asuneilla syntymäkohortin 1987 henkilöillä. N=6 318” (Sutela ym. 2016, 24)

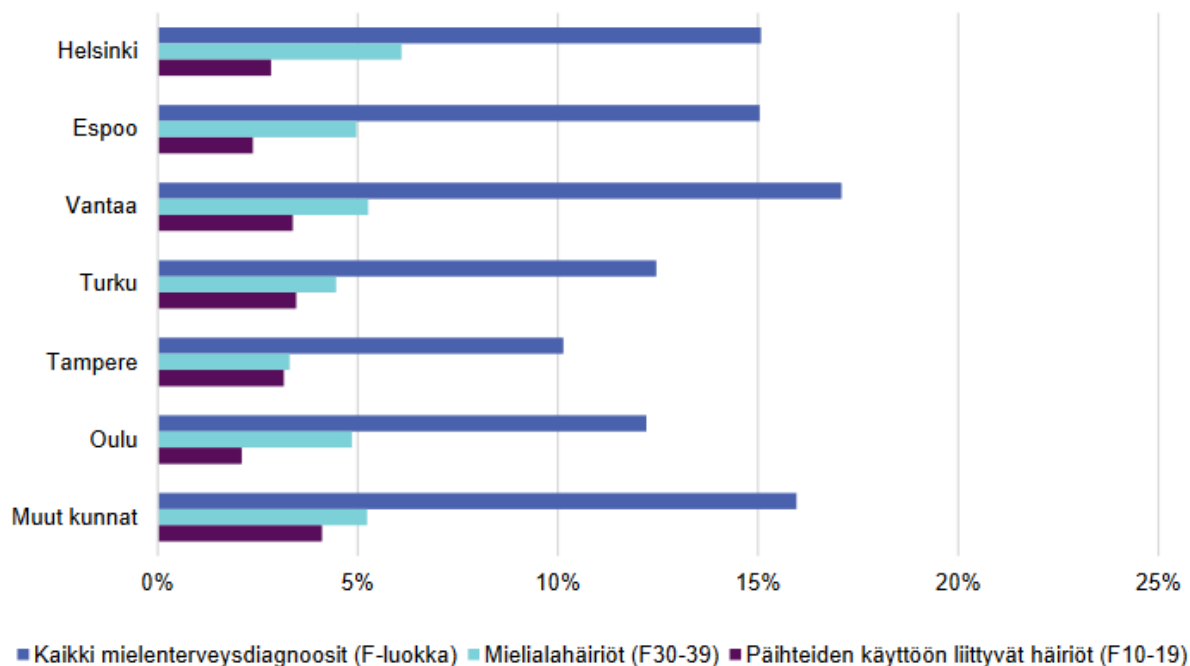
Liite 36. ”Toimeentulotukea saaneiden osuudet syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan, kun tarkastelussa ovat mukana kaikki toimeentulotukikuukaudet. N=17 584” (Sutela ym. 2016, 26)

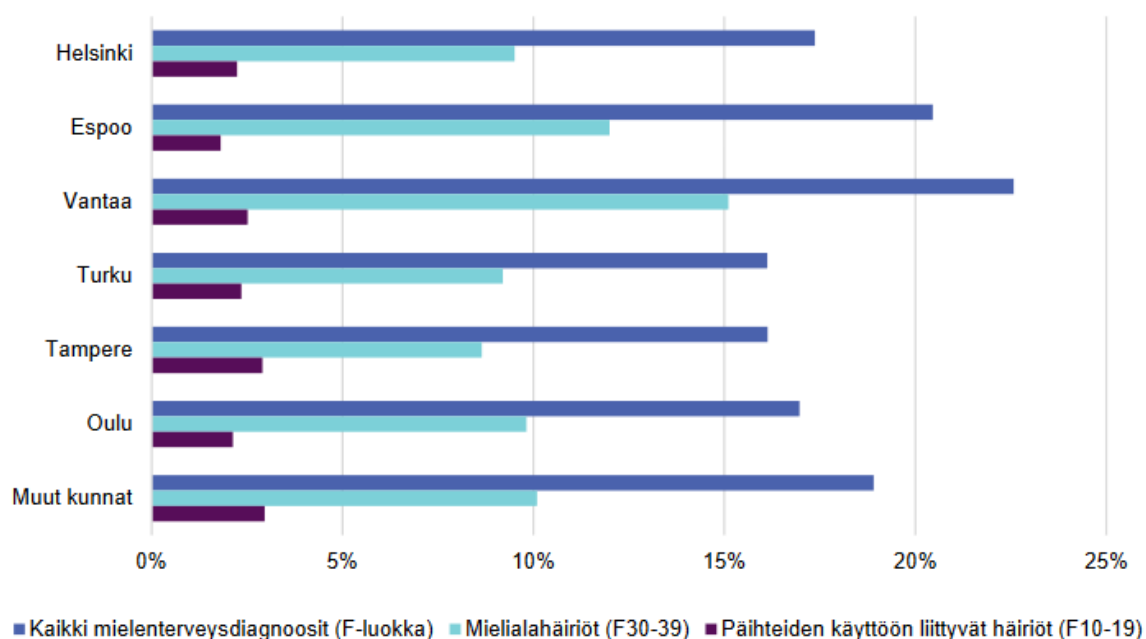
Liite 37. ”Toimeentulotukikukausien kokonaismäärä syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=17 584” (Sutela ym. 2016, 27)

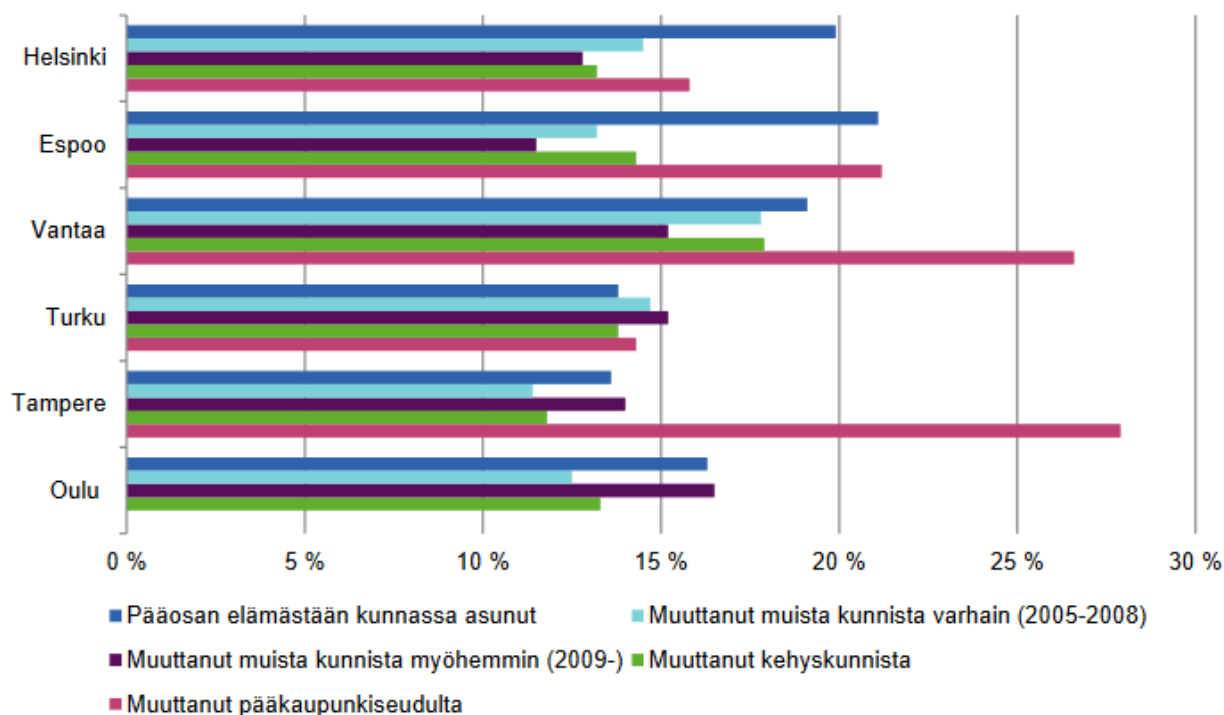
Liite 38. ”Toimeentulotuen käytön toistuvuus vuositasolla syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=17 584” (Sutela ym. 2016, 28)

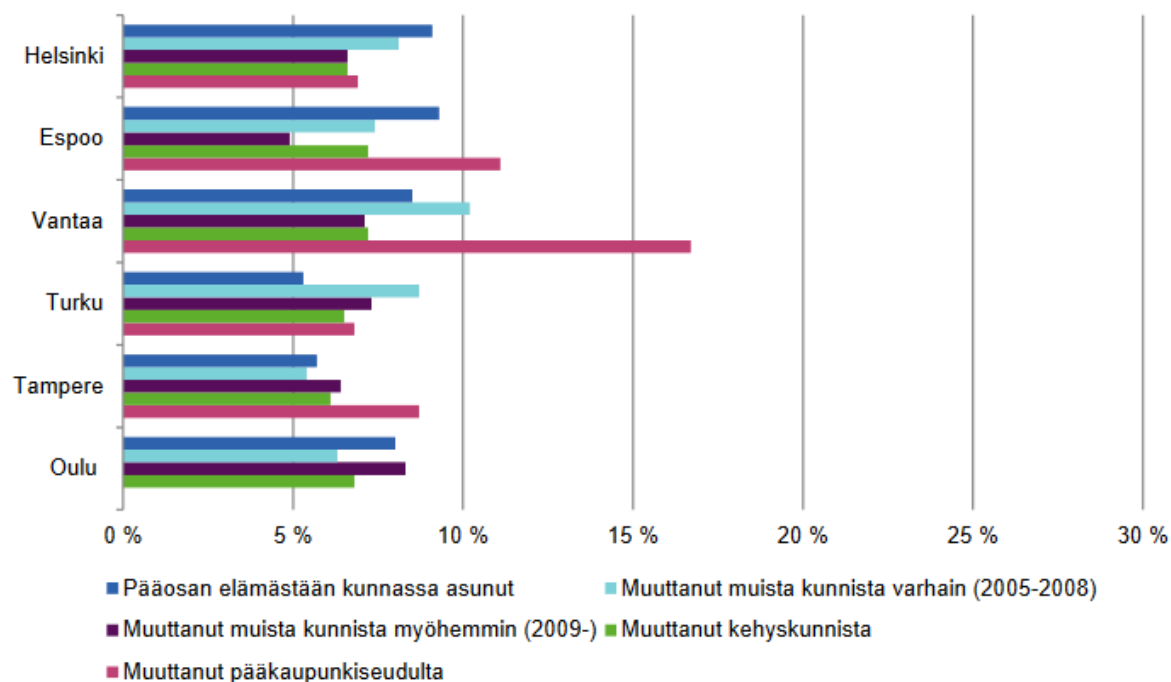
Liite 39. ”Mielenterveyden häiriöihin liittyvän diagnoosin saaneiden osuudet miehillä syntymäkortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan.” (Sutela ym. 2016, 31)

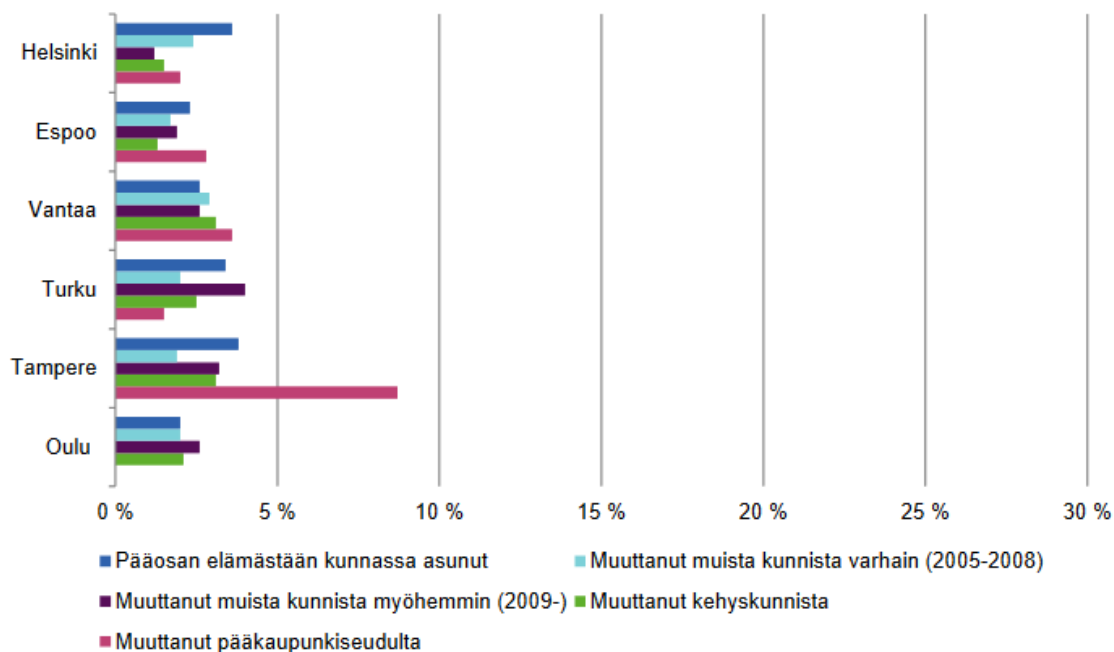
Liite 40. ”Mielenterveyden häiriöihin liittyvän diagnoosin saaneiden osuudet naisilla syntymäkortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan.” (Sutela ym. 2016, 31)

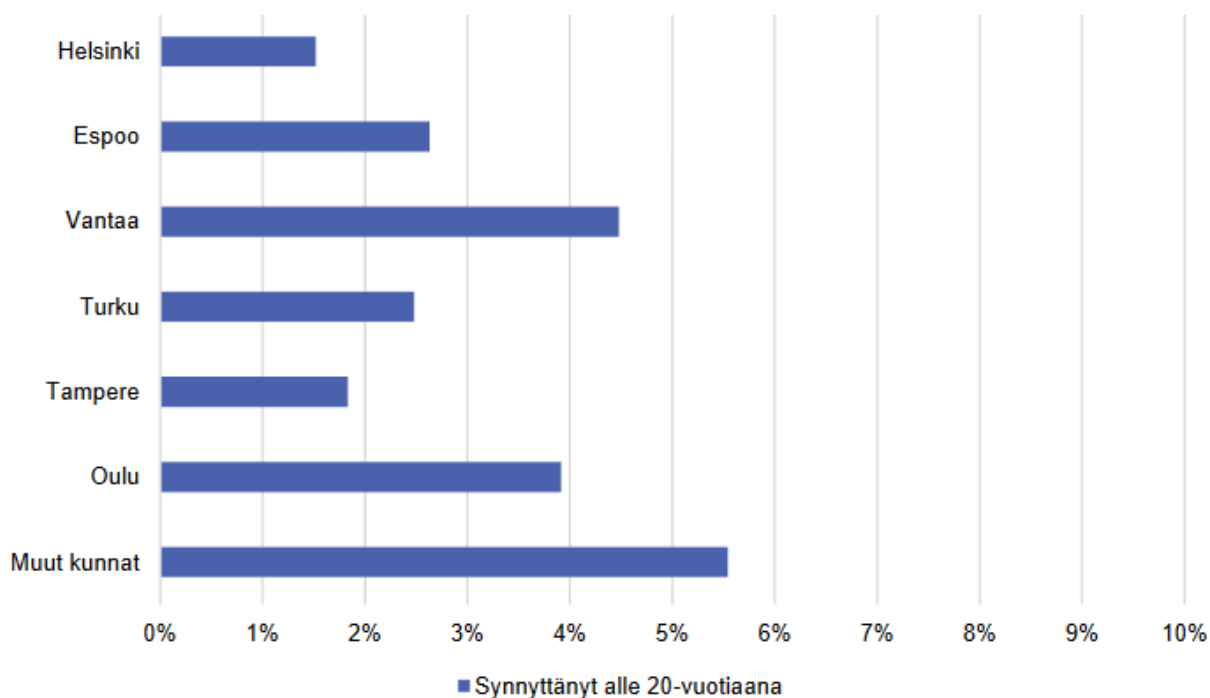
Liite 41. ”Mielenterveyden häiriöön (F-luokka) liittyvän diagnoosin saaneiden osuudet muuttoryhmittäin kuusikkokunnissa vuonna 2012 asuneilla syntymäkohortin 1987 henkilöillä. N=3 747” (Sutela ym. 2016, 32)

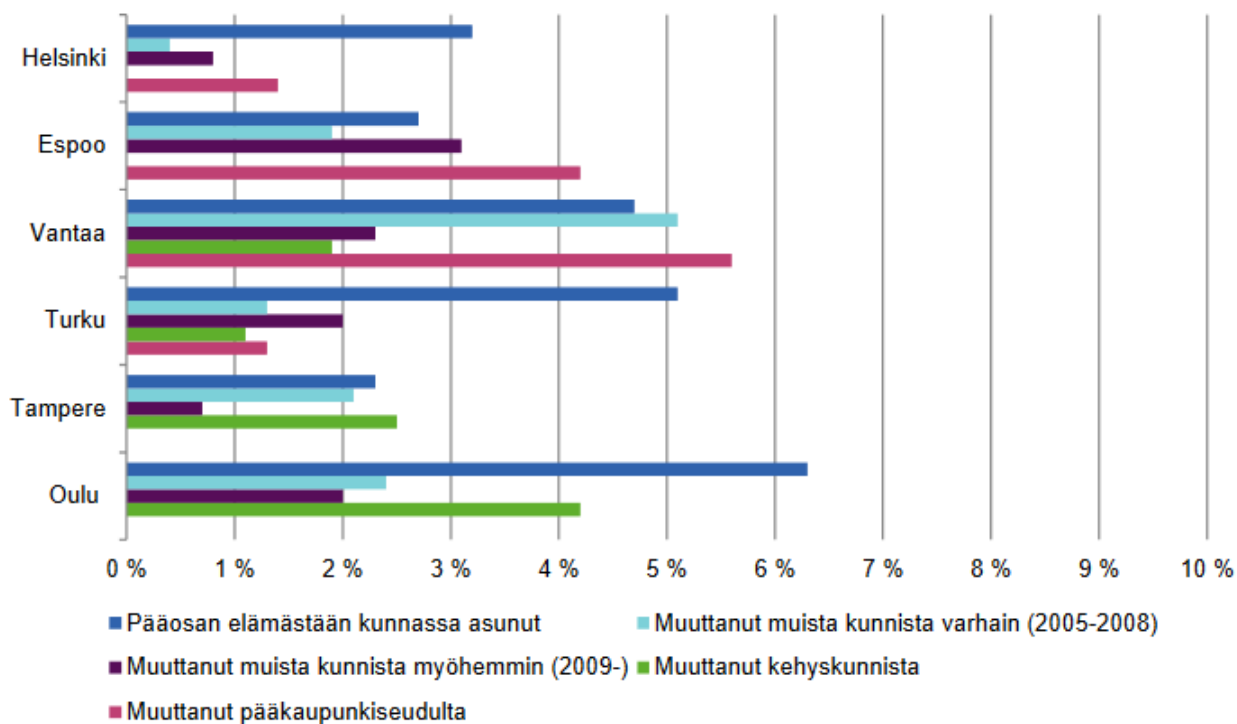
Liite 42. ”Mielialahäiriödiagnoosin (F30-39) saaneiden osuudet muuttoryhmittäin syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=1 812” (Sutela ym. 2016, 33)

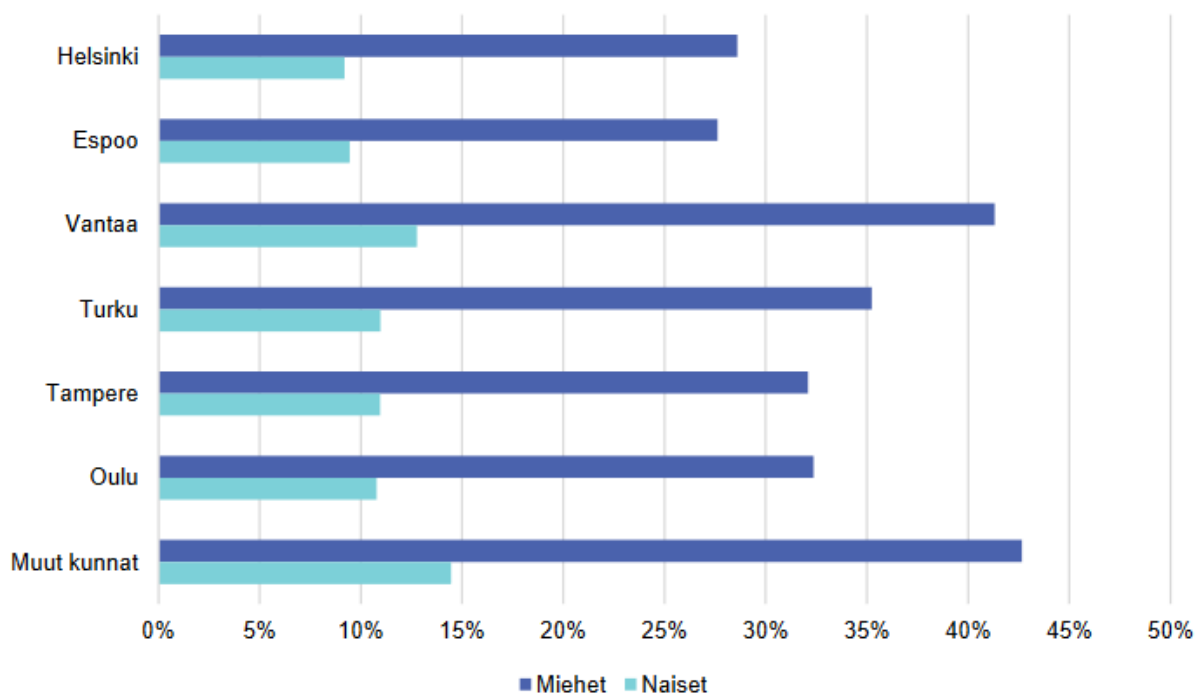
Liite 43. ”Päihteiden käyttöön liittyvän diagnoosin (F10-19) saaneiden osuudet muuttoreyhmittäin syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=627” (Sutela ym. 2016, 33)

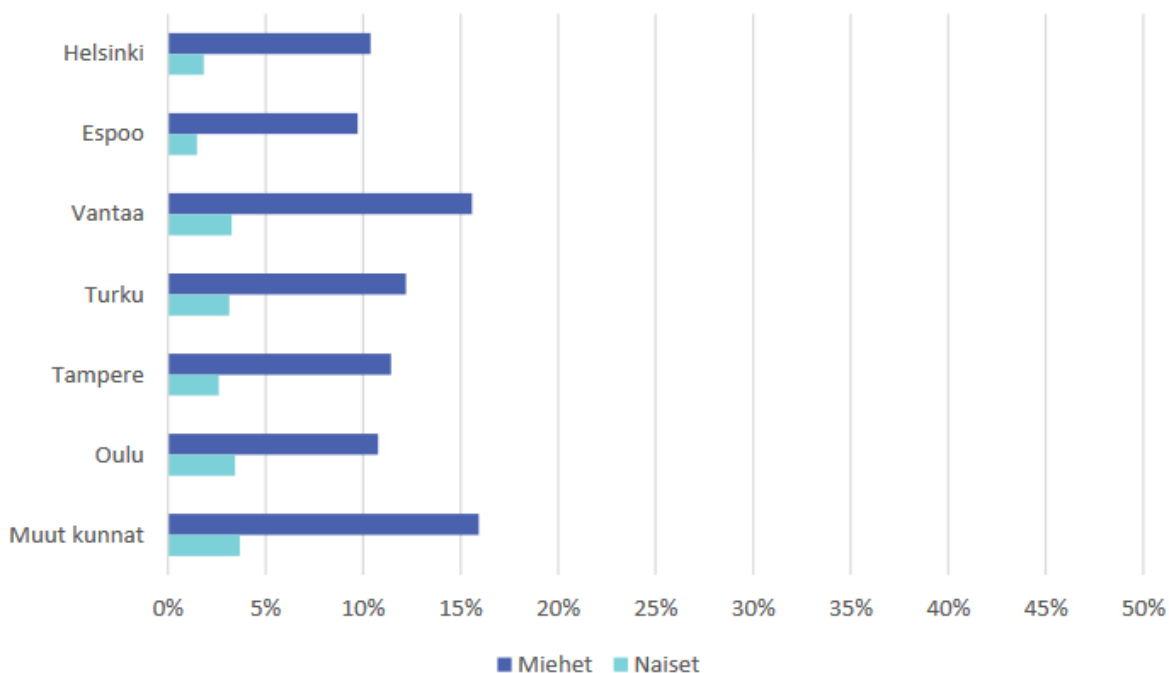
Liite 44. ”Alle 20-vuotiaana synnyttäneiden naisten osuus syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=1 223” (Sutela ym. 2016, 35)

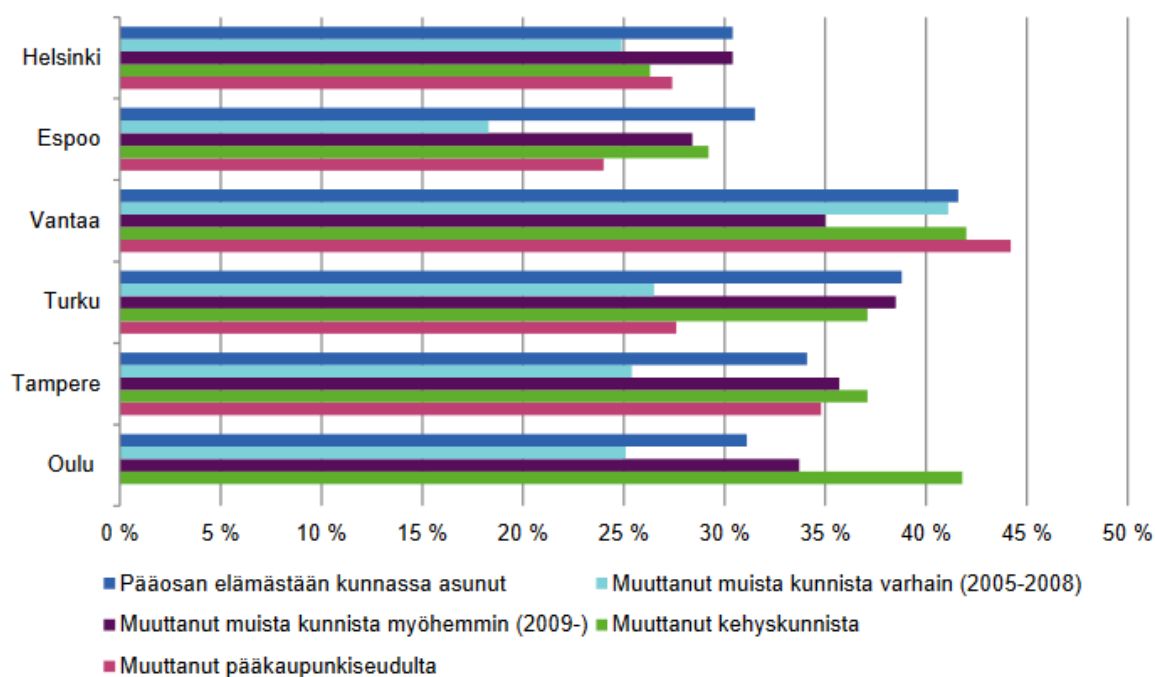
Liite 45. ”Alle 20-vuotiaina synnyttäneiden naisten osuudet muuttoryhmittäin syntymäkortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=285” (Sutela ym. 2016, 36)

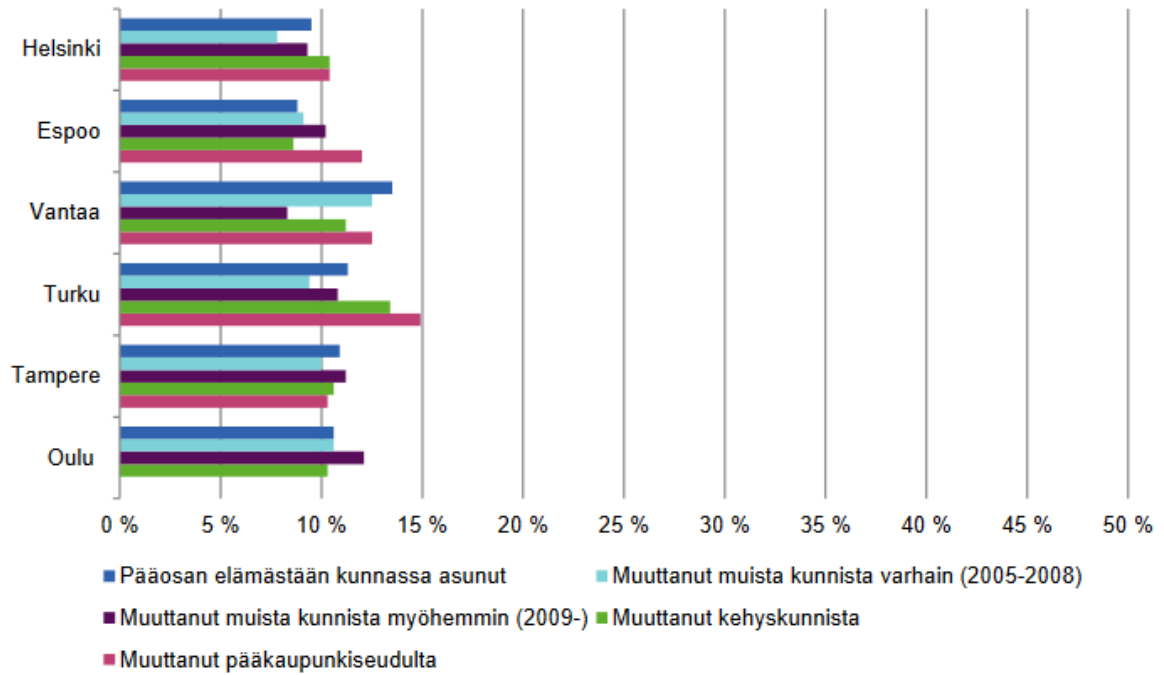
Liite 46. ”Rikollisuuteen liittyvien rekisterimerkintöjen tai rikostuomioiden osuudet syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. Tiedot rikollisuudesta ovat vuoden 2008 lopusta. N=15 378” (Sutela ym. 2016, 37)

Liite47. ”Rikostuomioiden osuudet syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. Tiedot tuomioista ovat vuoden 2008 lopusta. N=5 215” (Sutela ym. 2016, 38)

Liite 48. ”Rangaistusmääräyksiä tai rikostuomioita saaneiden miesten osuudet muuttorehmittäin syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. Tiedot rikollisuudesta ovat vuoden 2008 lopusta. N=3 699” (Sutela ym. 2016, 39)

Liite 49. ”Rangaistusmääräyksiä tai rikostuomioita saaneiden naisten osuudet muuttorehmittäin syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. Tiedot rikollisuudesta ovat vuoden 2008 lopusta. N=1 240” (Sutela ym. 2016, 39)